

ΠΑΝΩΡΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΟΣΟΛΩΝ.

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΟΓΔΟΣ.

ΑΠΟ ΑΠΡΙΑΙΟΥ 1867 ΜΕΧΡΙΣ ΑΠΡΙΑΙΟΥ 1868.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑ
ΛΑΥΡΙΣΤΟΥ
ΥΕΩΝ ΑΡΙΘ. _____

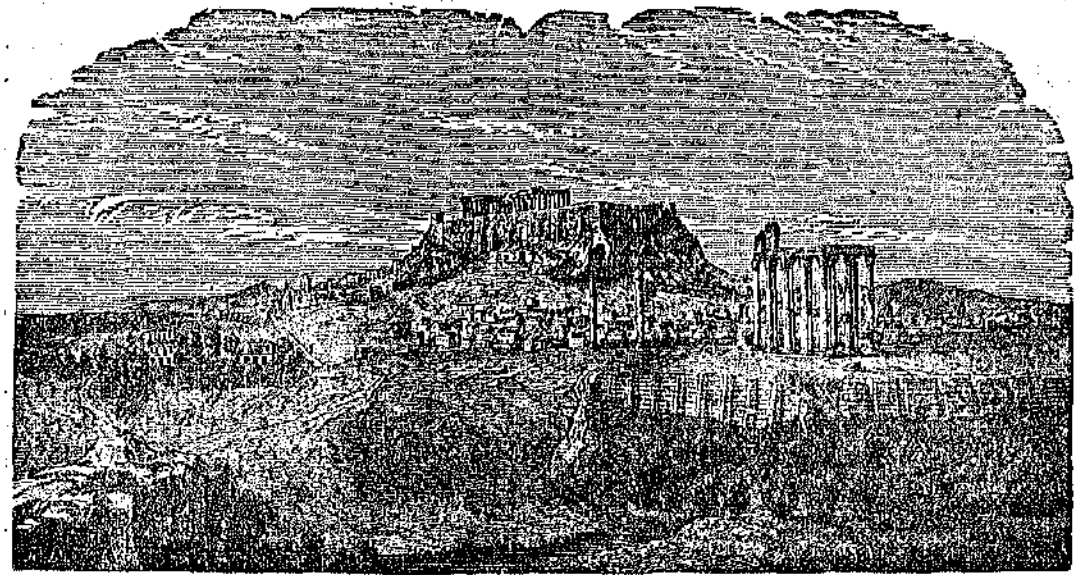
ΠΑΡΕΛΗΥΣΤΗΡΙΟ ΚΑΔΩΜΑΤΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Κωνσταντίνου
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ;

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΝΩΡΑΣ.

(ὅδος Περαιῶς.)

1868.

Π Α Ν Δ Ω Ρ Α .

1 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ, 1868.

ΤΟΜΟΣ ΙΗ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 429.

ΚΕΦΑΛΛΙΟΝ Α΄.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ.⁽¹⁾

Ούτε τὴν θεωρίαν, οὔτε τὸν τύπον τοῦ καλοῦ παρήγαγεν ὁ ἀνατολικὸς κόσμος. Τὸ ἐνίοτε ἀποδιδόμενον αὐτῷ μεγαλεῖον ὑψίσταται μᾶλλον εἰς τὰς μεγάλας διαστάσεις καὶ τὴν συγκεχυμένην καθολικότητα τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἢ εἰς τὴν ἐκ τῆς ἀληθείας ἐσωτερικὴν δυνάμιν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῶν καλλονήν. Πάντα ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἀνατολῇ τὰ τε νοερά καὶ ἠθικά στοιχεῖα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἀλλὰ συγκεχυμένα καὶ ἀδιάκριτα· μία μόνη ἔννοια ἀποσπᾶται ἐκ τοῦ νεφώδους καὶ φλογεροῦ ἐκείνου οὐρανοῦ ὡς ἀκτὶς ἡλίου ἀνατέλλοντος, ζωογονοῦσα εἰσέτι διὰ τοῦ θερησκευτικοῦ φωτός καὶ δδηγοῦσα τὴν πορείαν τῆς ἀνθρωπότητος. Εἰς τοῦτο νομίζομεν ὅτι δὲν ἐπέστησαν ἀρνούτως τὴν προσοχὴν αἱ κατ' ἐκάστην ἐκδιαιρῶντες τὸν ἀνατολικὸν κόσμον καὶ μὴ παρατηροῦντες ὅτι οὔτε τὸν τύπον τοῦ ἀληθοῦς, οὔτε τὸν τύπον τοῦ καλοῦ, οὔτε τὴν ἐπιστήμην, οὔτε τὴν τέχνην, οὔτε τὴν ἠθικὴν, οὔτε τὴν πολιτείαν ἔλαβον παρ' αὐτοῦ αἱ νεώτεροι κοινωνίαι, καὶ ἐὰν ἡ ἀποκάλυψις τοῦ ἐνδὸς καὶ μόνου

θεοῦ δὲν κατήρχετο φωτίζουσα κατὰ πρῶτον τὰ ὕψη ἐκείνη τῆς ἱστορίας καὶ δι' αὐτῶν πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ὀλόκληρος ἡ ἐποχὴ αὕτη, ὅση μὲν καὶ ἂν φαίνεται, ἤθελεν εἶσθαι πρὸς ἡμᾶς ὡς μὴ ὑπάρχουσα. Λέγομεν δὲ πρὸς ἡμᾶς, διότι τὰς πρὸς τὸν ἐπόμενον ἑλληνισμὸν πολυειδεῖς καὶ ἐπαιφελεῖς σχέσεις αὐτῆς οὔτε ἀρνούμεθα, οὔτε παραγωγίζομεν, ὥστε ἐὰν ἀμέσως διὰ τῆς μονοθείας, ἐμμέσως διὰ τῶν ἄλλων στοιχείων αὐτῆς ἐπενήργησεν ἐπὶ τῆς προόδου τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ. Ἀπ' ἐνκντίας, πλὴν τοῦ θερησκευτικοῦ, πάντα σχεδὸν τὰ στοιχεῖα τοῦ ἰδίου πολιτισμοῦ, μετέδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ ἑλληνισμὸς, διότι πάντα ἤσαν πρὸς τὴν ἀληθῆ προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου σύμφωνα, καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐξηγένησαν, καὶ εἰς μοναδικὴν καὶ σχεδὸν ἀνερίκτιον ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων μεγαλεῖον ἀνεβέβησαν· ὅθεν ἐὰν ἡ ἀνατολή, ἐν μέσῳ τῶν ἀνθρωπίνων παρεκτροπῶν, ἀσφῶς δεικνύει τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, ὁ ἑλληνορωμαϊκὸς κόσμος εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν ἔργον τοῦ ἀνθρώπου, καθὼς ὁ νέος εἶναι γνήσιον τοῦ χριστιανισμοῦ προῶν.

Ἐκ τούτου ἠδύνατό τις νῦν νὰ συλλέξῃ τῶν τριῶν ἐποχῶν τῆς ἱστορίας διαστολήν, καὶ ἢ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ καθιερούται διὰ τῆς ἀποκαλύψεως τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, ἐν δὲ τῇ δευτέρῃ ἀνεξάρτητος ἀναπτύσσεται ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐν τῇ

(1) Ἴδε Πανδ. τόμ. ΙΖ' σελ. 433 καὶ τόμ. ΙΗ' σελ. 348.

τρίτη σώζεται και συμπληρωτική ο άνθρωπίνος πολιτισμός διά της θρησκείας, ήν εθεμελίωσαν ο θεάνθρωπος.

§ 4.

Περικριζόμενοι επί του πρόβλεπτος εις την υποθέσιν της παρούσης μελέτης, οφείλομεν να δημολογήσωμεν ότι η θεωρία του καλού και η πλήρης καλλιτεχνική είναι αμφοτέρωθεν τής ελληνικής μεγαλοειάς, και καθώς ο Όμηρος είναι ο πατήρ πάσης ποιήσεως και τέχνης, ούτως ο Πλάτων είναι ο πρώτος διδάσκαλος τής καλολογίας και πάσης επιστήμης.

Η καλολογία του Πλάτωνος είναι στοιχείον αδιάσπαστον τής όλης φιλοσοφίας του. Διά τούτο αί περι καλού αρχαί εύρίσκονται διασπαρμέναι εις πάντας σχεδόν τούς διαλόγους αυτού, και είναι ακατάληπτοι πρὸς τὸν άγνοούντα τὸ πνεῦμα, τὴν μέθοδον, τὰς βάσεις και τὸν σκοπὸν τής όλης διδασκαλίας του. Καί κυριωτάτη μὲν βάσις τής διδασκαλίας ταύτης είναι η̄ περί τῶν ιδεῶν θεωρία, τῶν τελείων τουτέστιν εκείνων ειδῶν και παραδειγμάτων, ὧν τὰ ὄντα τοῦ κόσμου είναι ἀτελῆ ὁμοιώματα, και ὧν ἄνευ είναι ἀδύνακτον νά νοήσωμεν τὴν ἀληθῆ φύσιν τῶν ὄντων. Δὲν γινώσκουμεν τί είναι ἀληθές και ἀγαθόν και καλόν εις τὰ ἔργα τής φύσεως ἢ τής τέχνης, εις τὰς πράξεις και διανοήματα τῶν ἀνθρώπων, εις τὰ ἐπιτηδεύματα, τοὺς θεσμούς και τὰ ἄλλα προϊόντα τής ἀνθρωπίνης ενεργείας, εἰ μὴ διακρίνομεν πρότερον τί είναι αὐτὸ τὸ ἀληθές και ἑκὼτὸ και ἀγαθόν και καλόν, ὧν τὰ ἐπὶ μέρους μᾶλλον ἢ ἥττον μεταλαμβάνουσιν. Καί ἡ διάκρισις και σύλληψις τῶν πρωταρχικῶν τούτων ἐνοιῶν εἶναι ἔργον τής διλεκτικῆς, τουτέστι τοῦ λόγου ἐφαρμοζομένου διά τής παρατηρήσεως και ἀφαίρεσεως και γενικέσεως, και διά τινος ἀνωτέρας ἐπαγωγῆς εις τὴν μελέτην τοῦ κόσμου ζητούντες δηλαδὴ τὴν σαυτότητα και ὁμοιότητα ἐν μέσῳ τής διαφορᾶς και ποικιλίας τῶν ὄντων, και ταῦτα ἀνάγοντες εις τινος κατηγορίας ἐπὶ μᾶλλον και μᾶλλον γενικᾶς και περιληπτικᾶς, και ἐκ τούτων εις ἄλλας ἀναβάνοντες ἔτι γενικωτέρας και περιληπτικωτέρας φθάνομεν νά συλλάβωμεν ἐπὶ τέλους αὐτὸ τὸ ἐν και ἔντως ἐν, ἐν ᾧ και ἐξ οὗ πᾶσα ἀλήθεια και ἀγαθότης και καλλονή, και τότε εις αὐτὸ ἐπαναπαύμεθα, διότι πρὸς αὐτὸ, εἴτε ἐν γνώσει εἴτε ἐν ἀγνοίᾳ, ἀείποτε τείνομεν, και πρὸς αὐτὸ ἐφείλομεν ὅσῳ τὸ δυνατὸν νά συμμορφωθῶμεν διά τής πράξεως. Τοῦτο είναι τὸ ἰδανικὸν οὐ ἐφίεται πᾶς ψυχή, τοιοῦτο τὸ ἀντικείμενον τοῦ εἰλικρινοῦς και θείου ἔρωτος, δι' οὗ ἀναπτέρουμενοι ἀνυψούμεθα εις τὴν θεωρίαν τῶν οὐρανίων, και οἱ χειροποιούμεθα και πραγματοποιοῦμεν ἐν ἡμῖν μὲν

διά τής πρὸς αὐτὸ ὁμοιώσεως, ἐκτός δὲ ἡμῶν, διά τῶν ἀγαθῶν και καλῶν ἔργων, τὸ θεῖον πρωτότυπον.

Μάτην δὲ ἠθέλομεν ζητήσεν παρὰ Πλάτωνι ἁρισμὸν τινὰ τοῦ καλοῦ. Τὸ καλὸν εἶναι μίαν τῶν πρωταρχικῶν ἐκείνων ἐνοιῶν, αἵτινες εἶναι οἱ τύποι τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ τί εἶναι αὐτὸ τὸ καλόν, ποῖα τὰ στοιχεῖά του, ποῦ και κατὰ τί διακρίνεται τῶν συγγενῶν ἐνοιῶν, πόσα τὰ εἶδη αὐτοῦ και πῶς ἐπαίγνται πάντα εις ἐν και τὸ αὐτὸ γένος, περί τούτων οὐδὲν θετικῶν και ὁρισμένων. Ὁ συνήθως ἀποδιδόμενος εις τὸν Πλάτωνα ἁρισμὸς, ὅτι τὸ καλὸν εἶναι ἡ λάμψις τοῦ ἀληθοῦς, οὐδαμοῦ εύρίσκεται τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, και ἐὰν κατὰ τινὰ συνάξει πρὸς τὸ πνεῦμα τής θεωρίας του, οὐχ ἥττον εἶναι μετοφορικῆ ἐκφρασις οὐδόπως διαφωτίζουσα τὴν ὑπ' αὐτῆς ὀριζομένην ἐνοιαν. Ὁ Πλάτων ἀποδεικνύει κάλλιστα (Ἰππίας μείζων) τί δὲν εἶναι τὸ καλόν, ὅτι δὲν εἶναι δηλαδὴ οὔτε τὸ δεῖναι ἢ δεῖνα καλὸν ἀντικείμενον, οὔτε τὸ πρόπον, οὔτε τὸ χρῆσιμον, οὔτε τὸ ὠφέλιμον, οὔτε τὸ αἷτιον τοῦ ἀγαθοῦ, οὔτε τὸ ἡδὺν, οὔτε ὠφέλιμος ἡδονή και ἡ ἀπόδειξις αὐτῆ εἶναι καταπειστικῆ και πλήρης, ὡς τε οὐδὲν σχεδόν προσέθηκεν εις αὐτὴν ἡ βαθεῖα ἀνάλυσις τοῦ Καντίου. Ἀλλ' εις τὴν ἐρώτησιν τοῦ Ἰππίου ἔχουσι ἄν εἰπεῖν τί ἐστὶ τὸ καλόν; οὐδεμία βραβὴ ἀπάντησις δίδεται και ὁ Σωκράτης εις μάτην ἐκφωνεῖ οὐχ οἷός τε εἰ μετρηθῆσθαι ὅτι τὸ καλὸν αὐτὸ ἡρώτων, ὁ παιτεῖ, ᾧ ἄν προσγένηται, ὑπάρχει ἐκείνῳ καλῆ εἶναι; και ἄλλῳ, και ἑβύλῳ, και ἀνθρώπῳ, και θεῷ, και ἀπάσῃ πράξει, και παντὶ μαθήματι; αὐτὸ γὰρ ἔγωγε, ὦ ἄνθρωπε, κάλλιος ἐρωτῶ, ὅτι ἐστὶ τὸ συμπέρασμα τοῦ διαλόγου εἶναι ὅτι χαλεπὰ τὰ καλὰ. Ἐν δὲ τῷ Συμποσίῳ, διά τῶν διαδοχικῶς λαλούντων προσώπων, ἰδίως δὲ διά τοῦ ὑπὸ τοῦ Σωκράτους ἀναφερομένου λόγου τής Διοτίμας, περιγράφει κάλλιστα τὴν πρὸς τὸ ἀπόλυτον καλὸν ἀνοδὸν τοῦ πνεύματος, καὶ ἦν ἀρχόμεθα ἀπὸ τῶν καλῶν σωμάτων, και κατανοοῦμεν ὅτι τὸ κάλλος τὸ ἐπὶ ὄντι ὄν σώματι, τῷ ἐπὶ ἐσέρῳ σώματι ἀδαίφον ἐστι, και ἐν και ταυτὸν ἀναγνωρίζομεν τὸ ἐπὶ πᾶσι τοῖς σώμασι κάλλος... μετὰ δὲ ταῦτα, τὸ ἐν ταῖς ψυχαῖς κάλλος τιμωτέρον θεωροῦμεν τοῦ ἐν τῷ σώματι, και ἀναγκαζόμεθα θεάσασθαι τὸ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασι και τοῖς νόμοις καλόν, και τοῦτ' ἰδεῖν ὅτι πᾶν αὐτὸ αὐτῶν ἐννηγεῖς ἐστὶ. Κατανοοῦμεν δηλ. τὴν ἐνόητα τής ἰδέας τοῦ καλοῦ ἐν μέσῳ τῶν διαφορῶν στοιχείων ἐν οἷς δηλοῦται, και μετ' ὧν συνδυάζεται. Μετὰ δὲ τὰ ἐπιτηδεύματα, ἐπὶ τὰς ἐπιστήμας ἀρχόμεθα και ἐπὶ τὸ πολὺ πέλταγος τοῦ καλοῦ τρεπόμεθα, και φθάνοντες εις τὸ τέλος τῶν ἐρωτικῶν αἰγνης ὀρώ-

μεν θαυμαστήν τὴν φύσιν καλόν, τοῦτο ἐκεῖνο οὐ δὴ ἔρεκα και οἱ ἐμπροσθεν πάντες πρόνοι ἦσαν' πρώτων μὲν αἰετὸν, και οὔτε γυγνόμενον, οὔτε ἀπολλόμενον, οὔτε ἀξιαζόμενον, οὔτε φθίνον, ἔπειτα οὐ τῆ μὲν καλόν, τῆ δ' αἰσχρόν ὡς τισὶ μὲν ἔν καλόν, τισὶ δὲ αἰσχρόν' οὐδὲ θέλομεν φαντασθῆ αὐτὸ τὸ καλὸν οἷον πρόσωπόν τι, οὐδὲ χεῖρες, οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν ὧν σῶμα μετέχει' οὐδὲ τις λόγος, οὐδὲ τις ἐπιστήμη, οὐδὲ που ἐν ἐν ἐτέρῳ τινί, οἷον ἐν ζώῳ, ἢ ἐν γῆ, ἢ ἐν οὐρανῷ, ἢ ἐν τῷ ἄλλῳ, ἀλλ' αὐτὸ καθ' αὐτὸ μετ' αὐτοῦ μοροειδὲς αἰετὸν τὰ δὲ ἄλλα πάντα καλὰ, ἐκείνου μετέχοντα τῶν ἄλλων και ἀπολλυμένων, μηδὲν ἐκείνῳ μητέ τι πλέον μήτε ἔλαττον γίνεσθαι, μηδὲ πάσχειν μηδὲν. Τοιοῦτον εἶναι, κατὰ Πλάτωνα, τὸ ἀπόλυτον καλόν, εἰλικρινές, καθαρὸν, ἁμικρον και μὴ ἀνάπλεον σαρκῶν τε ἀνθρώπων και σωμάτων και ἄλλης πολλῆς φλυαρίας θρηνης, ἀλλ' αὐτὸ τὸ θεῖον και μοροειδὲς, αὐτὸς δηλ. ὁ θεὸς τύπος τοῦ καλοῦ, ὅστις πραγματοποιεῖται διά τῶν ὄντων, και ὅσῳ κατέχεται πρὸς τὰ γήινα βαθυκῶν ἀποβάλλει μέρος τής ἰδίας τελειότητος. Ὅπουδῆποτε δὲ τῶν ἄλλων συγγραμμάτων του ἐπικέρχεται, εἴτε εις τὸ περὶ ἐν γένει καλοῦ, εἴτε εις τὸ περὶ ποιήσεως και καλλιτεχνίας ζήτημα, ὑπὸ τής αὐτῆς πάντοτε ἐμπνέεται ἰδέα. Καί, ἐπειδὴ ὅλως θεῖον ἔθεωρει τὴν φύσιν τοῦ καλοῦ, ὡς ὁμοίωμα θεοῦ ἔπρεπε νά θεωρήσῃ τὴν σύστασιν τοῦ κόσμου, και ὡς ἔρεδν τὸ ἔργον τής τέχνης, και ὡς ἄνωθεν κατερχομένην τὴν ζωογονοῦσαν αὐτὴν ἐμπνευσιν. Τῶντι τοιαῦτα τινες ἰδέαι ἀναπτύσσονται ἐν τῷ Τιμαῖῳ, ἐν τῷ Φαίδρῳ, ἐν τῷ Ἰονι και ἐν ταῖς πολιτείαις και τοῖς νόμοις.

Καί αὐτὴ ἡ λέξις κόσμος οὐδὲν ἕτερον ἐδήλου εἰμὴ τάξιν, συνδυασμὸν ἁρμονικῶν μέσων πρὸς τι τέλος, και τὴν καθολικὴν ταύτην τάξιν τής φύσεως λίαν μεγαλοπρεπῶς περιγράφει ἐν τῷ Τιμαῖῳ ἀπὸ τῶν πρώτων στοιχείων τής ὕλης ἀρχόμενος και εις τὸν ἄνθρωπον τελειῶν, και πανταχοῦ ἐνδεικνύων τὰ ἔργα τής πανσόφου ἐκείνης προνοίας, ἣτις ἀποβλέπουσα εις ἀέδια παραδείγματα ἕσον ἡδύνατο πλιότερον τής ἰδίας ἀγαθότητος και καλλονῆς μετέδωκεν εις τὰ πλάσματά της, ὅπου μὲν οὐδ' ἄν ὁ δημιουργὸς πρὸς τὸ κατὰ ταῦτα ἔργον βλέπων αἰετὸιοῦτῳ τινί προσχρῶμενος παραδειγματι, τὴν ἰδέαν και δύναμιν ἀπεργάζεσθαι, και ἐξ ἀνάγκης ὅσῳ ἀποτελεῖσθαι πᾶν... εἰ μὲν δὴ καλὸς ἐστὶν ὁ θεὸς ὁ κόσμος, ὅτι δημιουργὸς ἀγαθός, δηλ. ὡς πρὸς τὸ αἰδιον ἔβλεπον... και ἀγαθός ἦν, ἀγαθὸν δὲ οὐδαίς περὶ οὐδαίνος οὐδέποτε ἐγγίγνεται φθόνος' τούτου δ' ἐκτός ἄν πάντα ὅτι μά-

λιστα ἐβουλήθη γενέσθαι παρακλήσια αὐτῷ... ἴθιμι δὲ οὐτ' ἦν οὐτ' ἐστὶ τῷ ἀρίστῳ δρᾶν ἄλλο πλὴν τὸ κάλλιστον. Καί ἐν τέλει ἐκφωνεῖ, και δη και τέλος περὶ τοῦ παντός τῶν ἡδῆ τῶν λόγων γῶμεν ἡμῖν ἔχειν' θρητὰ γὰρ και ἀθάνατα ζῶσα λαθῶν, και ἑμπληρωθεῖς ὅδε ὁ κόσμος ὅσῳ ζῶον δρατῶν, τὰ δρυτὰ περιέχον εἰκῶν τοῦ τοῦτοῦ θεοῦ, αἰσθητός, μέγιστος και ἁριστος, κάλλιστός τε και τελειότατος γίγνεται, εἰς οὐρανὸς ὅδε, μοροειδῆς ὡν. Ἐὰν δὲ τοιαύτη ἡ φύσις τοῦ καλοῦ, και ἡ πηγὴ τής ἐν τῷ κόσμῳ καλλονῆς, ποῖα τις εἶναι ἡ πηγὴ τῶν καλῶν τής τέχνης; Οἱ ποιηταὶ οἱ ἀγαθοί, οὐκ ἐκ τέχνης, ἀλλ' ἐνθεοὶ ὄντες και κατεχόμενοι πάντα ταῦτα τὰ καλὰ λέγουσι ποήματα, και οἱ μειλοποιοὶ οἱ ἀγαθοὶ ὡσαύτως... οὐ γὰρ τέχνη ταῦτα λέγουσι, ἀλλὰ θεῖα δύναμι... και ὁ θεὸς ἐξαιρούμενος τούτων τῶν τῶν, τούτοις χρῆται ὑπερέταϊς... ἔνα ἡμεῖς οἱ ἀκούοντες εἰδόμεν ὅτι οὐχ οὗτοι εἶναι οἱ ταῦτα λέγοντες, ὅσῳ πολλοῦ ἄξιον, οἷς τοῖς μὴ πάρεστιν, ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτὸς ὄσῳ δὲ λέγων, διά τούτων δὲ φθέργεται πρὸς ἡμᾶς... ἔνα μὴ διαστᾶμεν ὅτι οὐκ ἀνθρώπων ἐστὶ τὰ καλὰ ταῦτα ποήματα οὐδὲ ἀνθρώπων, ἀλλὰ θεῶν και θεῶν, οἱ δὲ ποιηταὶ οὐδὲν ἀλλ' ἢ ἐρμηνεῖς εἶσι τῶν θεῶν, κατεχόμενοι ἐξ ὅτου ἄν ἔλαστος κατέχηται (ἴων). Καί τῶντι τὰ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν ἡμῖν γίγνεται διά μαρίας, θεῖα μὲν τοῖς ὀδοῖσι διδομένης. Τοιαύτη ἡ μαντικὴ και ἡ οἰωνιστικὴ' τρίτη δὲ ἀπὸ μουσῶν κατοχὴ τε και μινία λαβοῦσα ἀπαλήν και ἄβατον ψυχῆν, ἐγγέρουσα και ἐκβακχεῦσασα κατὰ τὸ ὄρα και κατὰ τὴν ἄλληλν ποίησιν, μυρία τῶν παλαιῶν ἔργα κοσμοῦσα τοῖς ἐπιγυγνόμενοις παιδεῦν' δε δ' ἄν ἄνταν μαρίας μουσῶν ἐπὶ ποιητικᾶς θύρας ἀγίκτηται, πεισθεῖς ὡς ἄρα ἐκ τέχνης ἰκανῶς ποιητῆς ἐσόμενος, ἀτελής αὐτὸς τε και ἡ ποίησις ὑπὸ τής τῶν μαιωμένων ἢ τοῦ σωφροσύντος ἡφαίσθου. Ἄπορον δὲ μετὰ ταῦτα, πῶς ἐν ᾧ τοσαύτην ἄξιαν ἀποδίδει εις τὴν ποίησιν και θεῖον καταγωγήν, ἀποστέλλει αὐτὴν ἀνηλιῶς ἐκ τής πόλεως. Καί τούτο, ὡς και ἄλλα ἄτοπα τής ἰδανικῆς αὐτοῦ πολιτείας, δὲν δυνάμεθα νά ἐξηγήσωμεν ἢ ἀποδεχόμενοι ὅτι καθαρῶτατον τύπον ἀνθρωπίνης κοινωνίας συλλαθῶν, και τὴν ἐν τῇ πόλει ἐνόητα τῶν ιδεῶν και αἰσθημάτων και προσπαθειῶν πρὸς πραγματοποίησην τοῦ ἀγαθοῦ διά πάντων και ὑπὲρ πάντα ἐπιδικῶν, ἤθελε ν' ἀπομακρῶνῃ ἀπὸ τῶν πολιτῶν πᾶν τὸ δυνάμενον ἢ νά διακρίσῃ τὰς θελήσεις, ἢ νά ἐκδηλήσῃ και μαλακίσῃ τὰς καρδίας, και τὴν ποίησιν ἐπομένως, μὴ τοῦ ἔντως ἔντος σκοποῦσαν, ἀλλ' ὁμοίωμα τρόπον τινά ὁμοιώματος, και μίμησιν μίμητῶς ὄσαν, και διά τής ζωῆς τῶν ἀνθρώπων

πυθών και αδυναμιών παρεστάσεως συγκινούσαν και αδυνατίζουσαν τὰς ψυχὰς, ἐθεώρει ὡς ἐκ τούτου μὴ συντελεστικὴν εἰς ἀνθρώπων τῶν πνευμάτων και μόρφωσιν τῶν εὐσταθῶν ἐκείνων χαρακτηρήων οὗς ἀπαιτεῖ ἡ διηγετικὴ ἐκπλήρωσις τῆς δικαιοσύνης. Ἀλλὰ πρὸς τούτοις ἡ ποίησις τῆς ἐποχῆς του, ταυτιζομένη τῇ μυθολογικῇ ἀνθρωπολατρείᾳ, κατεβίβαζε τὰ θεῖα εἰς πάντα τὰ αἴσχη τῶν ἀνθρωπίνων, και διὰ τῆς μαγείας τῶν εἰκόνων και τῆς χάριτος τοῦ ἐμπέτρου λόγου ἠδύνατο εἶναι μᾶλλον νὰ δικαιοφείη τὰ ἥθη, διαδίδουσα ἰδέας ὅλων ἀντιθέτου πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς φιλοσοφίας του. Ἀνεφλέγε τὸν ἥθη και ἡ θρησκεία και ἡ ποίησις ἀντι νὰ κατασβέσῃ τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας, και ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παρίστα τὸν φιλήδονον και ἐμπαθῆ βίον ἀντι τοῦ ἐγκρατοῦς και σώφρονος, και διὰ τοῦ παραδείγματος θεῶν και ἀνθρώπων ὑπαγόρευεν. Καὶ περὶ ἀφροδιτώων δὲ και θυμῶν και περὶ πάντων τῶν ἐπιθυμητικῶν τε και ἀσκητικῶν και ἠδῶν ἐν τῇ ψυχῇ ἡ δὴ φαιρὴ πάση πράξει ἡμῶν ἐπισθαί, βεῖ τοιαῦτα ἡμῶς ἡ ποιητικὴ μίμησις ἐργάζεται τρέφει γὰρ ταῦτα ἠρόουσα, δέον ἀνχμεῖν και ἀρχοντα ἡμῶν καθίστησιν, δέον ἀρχεσθαί αὐτὰ, ἵνα βελτίους τε και εὐδαιμονεστέρους ἀντι χειρόνων και ἀβελιωτέρων γυγνώμεθα . . . "Ὅταν, λοιπὸν προσθέται, Ὀμήρου ἐπιαιρέτως ἐντέχης, λέγουσιν ὡς τὴν Ἑλλάδα πεπαιδευκεν οὗτος ὁ ποιητής, και πρὸς διοικητῶν τε και παιδείων τῶν ἀνθρώπων πραγμάτων ἀξιὸν ἀγαθῶντι μαρτάνειν τε και κατὰ τοῦτον τὸν ποιητὴν πάντα τὸν αὐτοῦ βίον κατασκευασάμενον ζῆν, γυλιεῖν μὲν χρὴ και ἀσπάζεσθαι, ὡς ὄντας βελτίους εἰς ὅσον δύναται, και ἐνγχορεῖν "Ὀμηροῦ ποιητικώτατος εἶναι και πρῶτον τῶν τραγῳδοποιῶν εἰδέναι δὲ εἶναι ὅσον μόνον ἔμους θεοῖς και ἐγκώμια τῆς ἀγαθῆς ποιήσεως παραδεκτὸν εἰς πόλεις" εἰ δὲ τὴν ἠδυσμένην μοῦσαν παραδέξῃ ἐν μέλει, ἡ ἐπειρῶν, ἠδονή σου και ἀβη ἐν τῇ πόλει βυσιλεύουσαν, ἀντι νόμου και τοῦ κοινῆ δόξαντος αἰε εἶναι βελτίου λόγου (Πολιτ. β). Καὶ τῶντι κατὰ τί δύναται νὰ ὠφελῶσιν οἱ νέοι ἐκ τῶν θρησκευτικῶν και ποιητικῶν μύθων, ὅταν ἀκούσῃσιν ὡς οὐρανὸς τε εἰργάσατο ἅψῃσι θράσαι αὐτὸν Ἡσίοδος, ὅτε ἀν Κρόνος ὡς ἀτιμωρησατο αὐτὸν, και τὰ τοῦ Κρόνου ἐργα και πάθη ὑπὸ τοῦ υἱέως, και ὡς θεοὶ θεοῖς πολεμοῦσιν τε και ἐκιδουλεύουσι και μάχονται, και γιγαντομαχίας και ἄλλας ἐχθρὰς πολιτῶν και πατοδαπὰς θεῶν τε και ἠρώων πρὸς συγγενεῖς και οικείους αὐτῶν, . . . "Ἦρας δὲ θερμοῦ ἀπὸ υἱέως, και Ἡραίστου βίβει ὑπὸ πάτρως, μέλλουτος τῇ μητρὶ τυπέομένη ἀμύνει, και θεομαχίας ὅσας Ὀμηρὸς πεποηκεν ὅφ παραδέκτορ ἐν

τῇ πόλει οὗτ' ἐν ὑποβολαῖς (ἀλληγορίαις) πεποημένας, οὗτ' ἀνευ ὑποβολῶν" ὁ γὰρ νέος οὐχ οἶδός τε κρίνειν, οἷτε τε ὑπόβουα, και ὁ μὴ, ἀλλ' ἂν τηλικούτος ὡν λάβῃ ἐν ταῖς δόξαις δυσέκριτά τε και ἀμετάστατα φιλεῖ γήγνεσθαι (Πολ. β'). Ὡσαύτως περὶ τῶν τραγικῶν ποιητῶν ἐν τις ποιητὴ ἐν οἷς . . . τὰ τῆς Νιόβης πάθη ἢ τὰ Πελοπιδῶν ἢ τὰ Τρωϊκὰ ἢ τε ἄλλα τῶν τοιοῦτων, ἢ οὐ θεοῦ ἐργα ἐατέον αὐτὰ λέγειν, ἢ, εἰ θεοῦ, ἐξευρεῖσθαι αὐτοῖς σχεδὸν ἐν νῦν ἡμεῖς λόγον ζητοῦμεν και λέκτεον, ὡς ὁ μὲν θεὸς δικαί τε και ἀγαθὸ εἰργάζετο, οἱ δὲ ἀνίτατο κολιζόμενοι. Ὡς δὲ ἄβλιον μὲν οἱ δικην δειδόντες, ἢν δὲ ὁ δρῶν ταῦτα θεός, οὐκ ἐατέον λέγειν τὸν ποιητὴν" ἀλλ' εἰ μὲν ὅτι ἐδεήθησαν κολίσεως λέγοιεν, ὡς ἄβλιοι, οἱ κακοὶ, διδόντες δὲ δικην, ὠφελούτο ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἐατέον" κακῶν δὲ αἴτιον φάναι θεὸν τριτὸ γήγνεσθαι, ἀγαθῶν ὄντα, διαμαχητέον παρτι τρόπῳ, μήτε τινα ταῦτα λέγειν ἐν τῇ αὐτοῦ πόλει, εἰ μέλλει εὐνομήσεσθαι, μήτε τινα ἀποθεῖν, μήτε νεώτερον, μήτε πρεσβύτερον, μήτε ἐν μέτρῳ, μήτε ἀνευ μέτρου μυθολογοῦντα ὡς οὐδ' ὅσια ἀν λεγόμενα, εἰ λέγοιτο, οὐτε ἐξέμφορα ἡμῶν, οὐτε ἐξέμφορα αὐτὰ αὐτοῖς (ἀπόδοι). Τοιοῦτοι οἱ σοφοὶ λόγοι δι' οὗς, παραβιάζων τὴν εἰς πᾶσαν ἐνέργειαν τοῦ πνεύματος ἀπαραίτητον ἐλευθερίαν, ἐξώριζεν ὁ Πλάτων τοὺς ποιητὰς και καλλιτέχνας τῆς πολιτείας του, ἢ ὑπέβηλλεν εἰς τὴν ἀίστηρᾶν τῶν νόμων ἐπιτήρησιν" και εἰς μὲν τὴν μουσικὴν ἀπηγόρευε πάντα νεωτερισμὸν, εἰς δὲ τὴν ποίησιν μόνον θρησκευτικὸς ἔμμος, και τὰ ἐγκώμια τῆς ἀρετῆς ἐπέτρεπε, διότι ἔβλεπε τὴν τέχνην μολύνουσαν και μαιίνουσαν τὰ θεῖα και διὰ παντὸς ψεύδους και ἀισχροῦτος εἰσαγούσαν τὴν ἠθικὴν διαφθορὰν εἰς τὰς καρδίας τῶν πολιτῶν και πᾶσαν κοσμιότητα και εὐνομίαν διαστρέφουσαν" ὥστε και αὐτὴ αὐτὴ ἡ φαινομένη ἀντίφασις ἀποδεικνύει πόσον ἀνώτερον τοῦ κοινῶς μέτρου τῆς τότε ἠθικότητος ἦτο τὸ ἰδανικὸν τοῦ Πλάτωνος, και κατὰ τὴν ποίησιν, και πόσον ἐπλησίαζεν εἰς τὰς καθαριώτερας ἰδέας τοῦ νέου θρησκευτικῶς και τῆς νέας φιλοσοφίας.

Ἄτερον ἔπρεπε νὰ ἦναι ἐξ ἀνάγκης τὸ ἰδανικὸν τοῦ Ἀριστοτέλους, διότι ἄλλῃ εἶχεν οὗτος περὶ τῆς πρώτης ἀρχῆς ἰδέαν, και μεταξὺ τῶν ἐνοπιῶν τοῦ καλοῦ, τοῦ ἰδανικοῦ και τοῦ ὑπερτάτου ὄντος ὑπάρχει ἐνδόμυχος σχέσις, ἢν και ἡ θεωρία και ἡ ἱστορία ἀποδεικνύουσι, και αὐτὴ δὲ ἡ θεῖα σοφία διὰ στόματος Σολομῶντος τὸν θεὸν γένεσάρχην τοῦ κάλλους ὠνόμασε. (Σόφ. Σολ. γ', 430.) Ὁ Ἀριστοτέλης εἶχε συγγράψῃ ἰδιαιτέρον πῶνμα περὶ καλοῦ, οὐ μόνον τὸ ὄνομα εὑρίσκειται ἐν τῷ παράδειγμα τῷ Ἀριστοτέλει κατὰλόγῳ τῶν συγγραμμάτων

αὐτοῦ, ἀλλὰ πολλοῦ τῶν σωζομένων και ἰδίας ἐν τῇ Ποιητικῇ εὑρίσκουσαν τὰς καλλογικὰς αὐτοῦ θεωρίας. Ὁ Ἀριστοτέλης ἐθεώρει τὸν θεὸν ὡς τελειὸν μᾶλλον ἢ ὡς ποιητικὸν αἴτιον τοῦ παντός, ὡς τὸν πρὸς ὅν ἔρον τοῦ κόσμου, ὡς τὸ τελειὸν ἐκείνο ὄν, πρὸς ὃ τείνουσιν ἡ φύσις και ἡ ἀνθρωπότης διὰ τῆς ἐπι μᾶλλον και μᾶλλον τελειοτέρως γνώσεως και καθαριώτερας ἀγάπης. Ἐντεῦθεν φυσικὸν ἦτο νὰ ἴδῃ τὸ καλὸν εἰς τὴν τάξιν πρὸ πάντων και τὴν συμμετρίαν, δηλ. εἰς αὐτὴν τὴν ἐν τῇ ποιητικῇ ἐνότητι, δι' ἧς τὰ διάφορα τοῦ καλοῦ μόρια ἐκ μὲς ὑποστάσεως ἀποβρέουσι και εἰς ἕνα σκοπὸν ἀφορῶσι και ἰδανικὸν τινὰ τύπον τελειότητος ἐμφανίουσιν. Διὰ τοῦτο και τὴν ἰδανικότητα και ἐνότητα τῶν χαρακτηριστικῶν θεωρεῖ ὡς ἔργον ἴδιον τῆς τέχνης και ἐν αὐτῇ τὴν ἐνότητα πρὸ πάντων παραγγέλλει, και αὐτὸ τὸ καλὸν ὅσπερ ὑπεράνω τοῦ ἀναγκαίου και τοῦ ὠφελίμου, και ἔνθεν ἀποκαλεῖ τὴν ποίησιν και ὅλων ἀφιλοκερδῆ και ἠθικαποιδν και καθαρικὴν τὴν ἐκ τῆς τέχνης ἠδονὴν. Ἐκ τούτων δύναται τις νὰ κατανοήσῃ διὰ τί και κατὰ τί και μέχρι τίνος αἱ καλλογικαὶ τοῦ Ἀριστοτέλους θεωρίαι διαφέρουσι τῶν Πλατωνικῶν, και πῶς διάφορος σύλληψις τῆς ἐνοίας, τῶν ἀρχῶν και τοῦ προορισμοῦ τῶν ὄντων, διάφορον παράγει ἐξ ἀνάγκης και τὴν περὶ καλοῦ και τέχνης διδασκαλίαν.

Και ὁ μὲν Πλάτων ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ ἰδανικοῦ, ὅπερ ἐκ τῶν καθαρῶν και τελείων ἰδεῶν συνίσταται και ἐν ᾧ πᾶν κείται τὸ ἀληθὲς και ἀγαθὸν και καλὸν, κατέρχεται εἰς τὸν κόσμον, ἢ ἀπὸ τοῦ κόσμου διὰ τῶν εἰδῶν ὡς ἐπὶ πτερόγων ἀνίπταται εἰς τὴν καθαρὰν χώραν τῶν ἰδεῶν, και ἐν τῷ κόσμῳ εὑρίσκει τὰ ἀτελῆ τῶν ἰδεῶν μοιῶματα, και αἰονεὶ ἀνάμνησιν θεωρεῖ τὴν ἐπιστήμην, και μελέτην θανάτου τὴν φιλοσοφίαν, και ὕψιστην ἀποδίδει εἰς τὴν τέχνην ἀποστολήν" ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἐκ τῆς ἀύστηρᾶς παρατηρήσεως τῶν ὄντων ἐρμώμενος, και εἰς τὴν παρατήρησιν αὐτῆν τὴν θαυμασιάν λογικὴν τοῦ δύναμιν ἐφαρμόζων, ἐν αὐτοῖς εὑρίσκει τὰς ἀρχὰς τῶν, τὸ ἐξ οὗ ἡ τὴν ὕλην, τὸ καθ' ὃ ἢ τὸ εἶδος, τὸ ὑφ' οὗ ἡ τὴν κίνησιν, τὸ πρὸς ὃ ἢ τὸ οὐ ἔνεκα τῶν ὄντων. Καὶ διέκρινε μὲν ἀκριβῶς τοὺς αἰσθητοτέρους, οὕτως εἰπεῖν, χαρακτηρισ τοῦ καλοῦ, ἀλλὰ τὸ αὐλον και ἀπόλυτον και τελειὸν καλὸν δὲν διείδε, και τὴν πνοὴν δὲν συνηθάνθη τῆς θείας ἐμπνεύσεως, τὰ δὲ ἐργα τῆς τέχνης, οἷα παρῆχεν ἡ τότε ἐποχὴ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ὡς τὰ προῖοντα τῆς φύσεως και διὰ τῆς αὐτῆς μεθόδου, ἐμελέτησε, και ἀριστα ἀνέλυσε τοὺς ἔρους τῆς ἐλλόγου αὐτῶν καλλονῆς, και μολόντι λίαν εὐγενῆ ἀνεγνώρισε τὴν φύσιν τοῦ καλοῦ και τὴν ἀποστολήν τῆς καλλιτεχνίας, δὲν κατέδειξεν ὅμως, ὡς ὁ Πλάτων, ὑπεράνω τοῦ κόσμου τὴν πηγήν τοῦ καλοῦ και

ἐπέκεινα αὐτοῦ τὸν προορισμὸν τῆς καλλιτεχνίας, και ταύτης σκοπὸν εἶηκε τὴν μίμησιν και ἀποτέλεσμα τὴν ἠδονὴν, ὡς τε οὕτε ψυχολογικῶς, οὕτε μεταφυσικῶς εἰπέδυσεν εἰς τὰς πρώτας και μυστηριώδεις ἀρχὰς τῆς περὶ καλοῦ φιλοσοφικῆς ἐπιστήμης.

Παρὰ τοῦς δύο τούτους μεγίστους διδασκάλους τρίτον εὑρίσκουμιν μεταξὺ τῶν ἀρχαίων τὸν Πλωτίνον, κορυφαῖον ἐπονομασθέντα τῆς Ἀλεξανδρινῆς σχολῆς, ἡτις, ἐκ τῶν δογμάτων τοῦ Πλάτωνος ἐξελοῦσα, και ταῦτα κατὰ τινα ἰδιαιτέρον τύπον συνδυάσασα, κατέχει θέσιν σπουδαιοτάτην μεταξὺ τῆς ἀρχαίας και τῆς νέας, ἥτοι τῆς Χριστιανικῆς Φιλοσοφίας. Ἡ Ἀλεξανδρινὴ Φιλοσοφία εἶναι αὐτὸς ὁ Πλατωνισμὸς εἰς μυστικὸν τινὰ πανθεῖσμὸν ἀναχθεῖς, ἐν ᾧ και τινα στοιχεῖα τῶν ἄλλων φιλοσοφικῶν δογμάτων, και ἰδίως τῶν Πυθαγορείων, ἀνεμειχθησαν, ὡς τε δύναται νὰ θεωρηθῇ και ὡς συγκεφαλαίωσις τῆς ὅλης ἑλληνικῆς φιλοσοφίας.

Ἡ περὶ τοῦ καλοῦ θεωρία τοῦ Πλωτίνου ὑπάρχει ἐν τῷ λόγῳ ζ', τῆς Α' ἐννεάδος, και μετέχει και αὐτὴ τῆς φύσεως και τοῦ πνεύματος τῆς ὅλης διδασκαλίας του. Στηρίζεται δὲ και αὐτὴ κυρίως εἰς τὸ περὶ ἰδεῶν δόγμα τοῦ Πλάτωνος, και τὰς ἰδέας θεωρεῖ ὡς ἀρχὰς οὐ μόνον τοῦ γινώσκου, ἀλλὰ και τοῦ εἶναι, και ἐκ τίνος πρώτης και ἐνιαίας ἀρχῆς ἀποβρέουσας και πρὸς αὐτὴν ἀναγούσας τὸ πνεῦμα. Ἐντεῦθεν ἡ θεωρία τῶν ὑποστάσεων και τῶν ἐκ τούτων ἀποβρέων και ἡ διὰ τῆς ἐκστάσεως και ἐνώσεως και θεωργίας ἀνοδος τοῦ πνεύματος εἰς τὴν ἀρχικὴν τῶν πάντων ἐνότητα. Ἡ ἐνότης αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη ὑπόστασις, ἐξ ἧς δευτέρα ἀποβρέει, ὁ λόγος, ἀρχὴ τῆς διπλάσεως τοῦ κόσμου και ἐκ ταύτης τρίτη, τὸ πνεῦμα, τὸ ἐμψυχοῦν και ζωογονοῦν τὰ πάντα. Τοιαῦτὴ ἡ τριάς τῶν Ἀλεξανδρινῶν, ἢν λίαν ἀτόπως τινὲς συνεταύτισαν μετὴν Χριστιανικῆν. Ἐκ τούτων δυνατὸν νὰ προῖδῃ τις ποῖα θέλει εἶναι, κατὰ Πλωτίνον, ἡ περὶ καλοῦ θεωρία. Καὶ ζητεῖ μὲν κατὰ πρῶτον ὁ Πλωτίνος τί εἶναι τὸ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς καλὸν και τὸ ἐν τοῖς ἐπιτηδύμασι και ταῖς πράξεσι και ἐπιστήμασι και ἀρεταῖς, και ἀποκροῖ τὴν γνώμην τῶν λεγόντων ὅτι τὸ καλὸν εἶναι συμμετρία τῶν μερῶν πρὸς ἄλληλα και τὸ ὄλον τῇ προσθήκῃ τῆς εὐχρείας" διότι ἡ συμμετρία εἶναι σχέσις, και τὸ καλὸν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ οὐ μόνον εἰς τὴν σχέσιν ἀλλὰ και εἰς αὐτὰ τὰ σχετιζόμενα, σύμμετρα δὲ δύναται νὰ ἦναι και τὰ κακὰ, και ἐν τοῖς ἠθικοῖς και νοητοῖς οὕτε συμμετρία ἐγγυρεῖ οὕτε χρωμα. Παρατηρεῖ δὲ ἀσκολύτως ὅτι τὸ ἐν τοῖς σώμασι καλὸν βολῆ τῇ πρώτῃ αἰσθητῶν γίνεται και ἡ ψυχὴ ὡς περὶ συνείσα, λέγει, και ἐπιγνοῦσα ἀποδέχεται, και ὄλον συναρμόττεται, ἀπὸ δὲ τοῦ αἰσχοῦ ἀποστρέφεται οὐ συμ-

φαινοῦσα καὶ ἀλλοτριουμένη, διότι κρείττων οὖσα τῆς ἐν τοῖς οὐρανοῖς οὐσίας ἔχει ἀν' ἑαυτῆς ἡ ἕξις τοῦ συγγενοῦς χαίρει τε καὶ διαπύσσεται, καὶ ἀναφέρει πρὸς αὐτὴν καὶ ἀναμιμνήσκεται ἐαυτῆς καὶ τῶν αὐτῆς. Ἐκ τούτου δὲ ἐξέρχεται ἡ τὸ καλὸν μετοχή ἐίδους γίνεται, διότι ἡ ψυχὴ εἶναι ἡ ἕδρα τῶν εἰδῶν καὶ αὐτὴ ἐκ θεοῦ ἀπορρέει καὶ οὕτως τὸ αἶμα ἀποβαίνει καλὸν διὰ τῆς κοινωνίας τοῦ ἐκ θεοῦ λόγου, πᾶν δὲ τὸ ἄμοιρον ἔν' ἑαυτῷ καὶ εἰδούς, αἰσχροὺς καὶ ἐξω θείου λόγου, ὡς τε τὸ σωματικὸν κάλλος δὲν προκύπτει ἐκ τῆς συμμετρίας καὶ τῆς χοιῆς, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ ἀρχῆς, ἥτις διὰ τῆς μορφῆς διαλάμπει, καὶ ἡ συναισθάνεται καὶ διασχέει τὴν ψυχὴν. Τὸ εἶδος συνέχει, καὶ συγκρατεῖ, καὶ διακοσμεῖ τὴν ἕλκην, καὶ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ διαμένει, καὶ τοὶ διαλυθεῖσσι ἢ καὶ μὴ ὑπαρχούσσι τῆς ἕλκης, τὸ δὲ τῆς χροῆς κάλλος εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ φωτός, ἀσωμάτου καὶ λόγου καὶ εἰδούς ὄντος, ὅθεν καὶ τὸ πῦρ αὐτὸ παρὰ τὰ ἀλλοτρία σώματα καλὸν, ὅτι τάξι' εἰδούς παρὰ τὰ ἀλλοτρία στοιχεῖα ἔχει. Περὶ δὲ τῶν προτέρων καλῶν, τουτέστι τῶν ἠθικῶν καὶ νοητῶν ἃ οὐκ εἶναι αἰσθησικὰ ὅραμα ἐλκχε, ψυχὴ δὲ ἄνευ ὁργάνων ὁρᾷ καὶ λέγει, πρέπει πρὸ πάντων νὰ ἴδωμεν αὐτὰ καὶ ν' ἀναβῶμεν πρὸς αὐτὰ διὰ τοῦ καθαροῦ ἔρωτος, ἀναβαλλομένου δὲ θεύσασθαι, καταλιπόντας τὴν αἰσθησικὴν κατὰ περιμέτρην, διότι ἄλλως δὲν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν περὶ αὐτῶν, καὶ καθὼς οἱ τυφλοὶ περὶ τῶν ὄρατῶν, ὡσαύτως περὶ ἀρετῆς φέροντες δὲν δύνανται νὰ κρίνωσιν ὅσοι δὲν ἐφαντάσθησαν ὡς καλὸν τὸ τῆς δικαιοσύνης καὶ σωφροσύνης πρόσωπον, καὶ οὕτως ἔσπερος οὕτως ἔως οὕτως καλοὶ. Ὅθεν τὸ τῆς ψυχῆς κάλλος εἶναι τὸ ἕλκον, καὶ καθαρὸν καὶ εὐκρινές, ὅπερ μὲ αὐτὴν τὴν ἀρετὴν συντατίζεται. Καὶ οὕτως γίνεται ἡ ψυχὴ καθαρθεῖσα εἶδος καὶ λόγος καὶ πάντῃ ἀσώματος καὶ νοητῶν καὶ ὁμοῦ τῶν θεῶν, ὅθεν ἡ πηγὴ τοῦ καλοῦ, καὶ τὰ συγγενηῖα πάντα τοιαῦτα. εἰς ἐκ τούτου τὸ καλὸν ταυτίζεται μὲ αὐτὸ τὸ ἀγαθόν, ταυτὸν ἀγαθὸν τε καὶ καλόν. Καὶ τὸ καθαρὸν εἶδος τοῦτο τοῦ καλοῦ εἶναι τὸ ἐμψυχοῦν πάντα τὰ ἄλλα καλὰ, τὰ τε ἐν ταῖς πράξεσι, τὰ τε ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασι, καὶ δὴ καὶ τὰ σώματα, ὅσα οὕτως λέγεται, ψυχὴ ἢ δε ποιεῖ ἢ τε γὰρ θεῖον ὄραμα καὶ οἶον μοῖρα τοῦ καλοῦ, ἀν' ἢν ὑπάψεται καὶ κρατῆ, καλὰ ταῦτα, ὡς δυνατὸν αὐτοῖς μεταλαβεῖν ποιεῖ. Καὶ εἰς τὸ θεῖον τοῦτο κάλλος ἀνερχόμεθα, διὰ τοῦ ἔρωτος τοῦ καθαροῦ καὶ θεῖου ἀνεγκλίοντες πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἐπιστρέφοντες καὶ ἀποδυόμενοι ἢ καταβαλλομένους ἡμφιθεῖα ἴσως ἐπὶ ἄγρια τῶν ἱερῶν τοῖς ἀγίοισι καθάρσεις τε καὶ ἱματίων ἀποθέσεις τὸ πρῶτον, καὶ τὸ γυμναστικὸν ἔργον, ἕως ἄν τις παρὰ τὸν ἔν' ἀγαθῶν

πᾶν ὅσον ἀλλοτρίον τοῦ θεοῦ, αὐτῷ μόνῳ κατὰ μέτρον ἴδου, εὐκρινές, ἀπλοῦν, καθαρὸν, ἀφ' οὗ πάντα ἐξήρηται, καὶ πρὸς αὐτὸ βλέπει, καὶ ἔστι, καὶ ζῆ, καὶ τοῖς, ζῶης γὰρ αἰτίων καὶ τοῦ καὶ τοῦ ἔργου, καὶ οὕτως πάντα τὰ γήινα καὶ ἀνθρώπινα ἀποστραφόμεθα καὶ ἀηδιάζομεν, διότι πάντα ταῦτα εἰσὶν εἰκόνας καὶ ἔργη καὶ σχῆμα. Φερόμεν δὴ φίλην ἐς πατρίδα, ἐπιφωνεῖ δὲ Πλωτίνος . . . πατρίδα δὲ ἡμῶν ὅθεν περιήλθομεν καὶ πατὴρ ἐκεῖ. Ἡ δὲ πρὸς τὸ οὐράνιον καὶ αἰθερῶν κάλλος ἀνοδος γίνεται βαθμηδὸν διὰ τῆς ἐξέως καὶ τῆς ἀσκήσεως καὶ διὰ τῆς ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ εἰς τὸ ἠθικὸν καὶ νοητὸν, καὶ ἀπὸ τούτου εἰς τὸ θεῖον κάλλος ἀναβάσεως ἐπίσταν ὅν τὴν ψυχὴν αὐτὴν, πρῶτον μὲν τὰ ἔργα καλὰ βλέπειν ἐπιτηδεύματα' εἶτα ἔργα καλὰ, οὐχ ὅσα τέχνη ἐργάζονται, ἀλλ' ὅσα οἱ ἄνδρες οἱ λεγόμενοι ἀγαθοὶ' εἶτα ψυχὴν ἴδε τῶν τὰ ἔργα τὰ καλὰ ἐργαζομένων' πῶς ἄν οὐκ ἴδῃ ψυχὴν ἀγαθὴν ὅσον τὸ κάλλος ἔχει; Ἄραγε ἐπὶ αὐτὸν καὶ ἴδε ἄν μήπω αὐτὸν ἴδῃ καλόν, οὐα ποιητῆς ἀγάμματος δὲ καλὸν γενέσθαι, τὸ μὲν ἀγαθὸν, τὸ δὲ ἀπέχεσθαι, τὸ δὲ λείον, τὸ δὲ καθαρὸν ἐποίησεν, ἕως ἔδειξε καλὸν ἐπὶ τῷ ἀγάμματος πρόσωπον, οὕτως καὶ οὐ ἀγαθὸν ὅσα περιττὰ καὶ ἀπεύθυνε ὅσα σχολία, ὅσα σκευτὰ καθάρων, ἐργάζου εἶτα λαμπρὰ, καὶ μὴ παύση τεκταινῶν τὰ ὄντ' ἀγαθὰ, ἕως ἄν ἐκλάμψῃ σου ἡ θεοειδὴς τῆς ἀρετῆς ἀγλαία . . . καὶ οὕτως κεκαθαρμένος θέλει γίνῃ ἄλλως αὐτῆς φῶς ἀληθινὸν μόνον, οὐ μετέθει μεμετρημένον, οὐδὲ σχήματι εἰς ἐλάττωσιν περιγραφῆν, οὐδὲ αὐ εἰς μέγεθος δι' ἀπειρίας ἀτήθη, ἀλλ' ἀμέτρητον πανταχοῦ, ὡς ἄν μεῖζον παντός μέτρον καὶ παρὰ τὸν πρῶτον ποσοῦ. Τοῦτο εἶναι τὸ μέγα κάλλος τὸ ὅποιον δὲν βλέπει ἡ ψυχὴ μὴ καλὴ γεννημένη, καὶ ὅστις θέλει ν' ἀπολάβῃ τῆς οὐρανιας ταύτης θεωρίας γενέσθω δὴ πρῶτον θεοειδὴς πᾶς, καὶ καλὸς πᾶς, εἰ μὲν λέει θεύσασθαι θεῖον τε καὶ καλόν. Συγκεκριαίων δὲ ἐν ἄλλοις τὴν ἄληθιναν θεωρίαν, προσθέτει δὲ Πλωτίνος: ἴδει γὰρ πρῶτον ἀναβαλλῶν ἐπὶ τὸν νοῦν, κακεῖ πάντα εἴσεται καλὰ τὰ εἰδη, καὶ φήσει τὸ κάλλος τοῦτο εἶναι τὰς ἰδέας, πάντα γὰρ ταῦτα καλὰ, τοῖς τοῦ γεννητάσι καὶ οὐραίοις, τὸ δὲ ἐπέκεινα τούτου, τὴν τοῦ ἀγαθοῦ λέγομεν φύσιν προβεβλημένην τὸ καλὸν πρὸ αὐτῆς ἔχουσαν' ὡς τὸ ἄλοισχερὸν μὲν λόγῳ, τὸ πρῶτον καλόν' διαίρων δὲ τὰ νοητὰ, τὸ μὲν νοητὸν καλὸν τὸν τῶν εἰδῶν φήσει τύπον, τὸ δὲ ἀγαθὸν τὸ ἐπέκεινα καὶ πηγὴν καὶ ἀρχὴν τοῦ καλοῦ, ἢ ἐν τῷ αὐτῷ τὸ ἀγαθὸν καὶ καλόν, πρῶτον θήσεται, καὶ ἐκεῖ, τὸ καλόν. Ἡ ἀναγωγή τοῦ ἄλλοις κάλλους εἰς τὸ νοητὸν ἢ εἰς τὰς ἰδέας, καὶ ἢ τῶν ἀναγωγῆ εἰς αὐτὰ τὸ ἀγαθόν, πηγὴν πρῶ-

τὴν καὶ τοῦ νοητοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ καὶ τοῦ ἄλλοις καλοῦ, ὃ ἔστιν ἡ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀπόρροια τοῦ καλοῦ καὶ ἡ εἰς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ἀνάγκη τοῦ ἀνθρώπου, τοιαύτη ἡ καθαρὰ καὶ μεγαλοπρεπὴς τοῦ Πλωτίνου θεωρία, ἥτις εἶναι ὡς παράτασις καὶ ἀντανάκλασις τῆς πλατωνικῆς, πανθεϊστικῆς περιβεβλημένη μορφῆς, εἰ καὶ φωτισμένη ἤδη ἐκ τῶν πρώτων ἀκτῶν τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας.

§ 6.

Μετὰ τοὺς ἀρχαίους πρῶτον περὶ καλοῦ φιλοσοφῆσαντα ἀπαντῶμεν τὸν περὶ τὰ μέσα τῆς Δ' ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος γεννηθέντα καὶ τὰ πλατωνικὰ δόγματα πρὸς τὰς χριστιανικὰς ἀληθείας θαυμασιῶς συμβεβᾶσαντα ἱερὸν Λύγουστινον. Καὶ ἐν γένει μὲν περὶ καλοῦ συνέγραψε πραγματεῖαν ἀπολεσθεῖσαν, ὡς αὐτὸς λέγει, ἰδίως δὲ περὶ μουσικῆς σώζεται πόνημα αὐτοῦ ἄξιον λόγου, ἐξ οὗ καὶ ἐκ τῶν πολλοῦ τῶν ἄλλων ἔργων αὐτοῦ διεσπαρμένον ἰδεῶν δυνάμειν νὰ εὐκρινώμεν, ποῖα ἔσπερε νὰ ἦναι ἡ καλολογικὴ αὐτοῦ διδασκαλία, διότι καὶ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τοῦ Πλάτωνος παρεδέχθη καὶ ἐφήρμοσε, καὶ τὰς πλείους τῶν θεωριῶν αὐτοῦ ἠσπάσθη ὡς συναχθούσας πρὸς τὸ χριστιανικὸν δόγμα, οὐ ἐγένετο εἰς ἐκ τῶν πρώτων διερμηνέων, νέκν ἐγκαινίσας σχολὴν χριστιανικῆς φιλοσοφίας, ἥτις ἀπ' αὐτοῦ ἀρχεται καὶ διὰ λαμπρᾶς διαδοχῆς ἐξαισιῶν πνευμάτων καὶ ψυχῶν ἐναρέτων διέρχεται ἕλκον τὸν μεσαιῶνα, καὶ παρατείνεται μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Τὸ καλὸν ἦτο, κατ' αὐτὸν, συνδυασμὸς τῆς ἐνότητος καὶ ποικιλίας, ἁρμονία καὶ ἀναλογία καὶ τάξις ἔχουσα τὴν πηγὴν αὐτῆς ἐν αὐτῇ τῇ ἕξει φύσει, ἥτις τὰ πάντα διεκόσμησεν ἐν μέτρῳ καὶ ῥυθμῷ καὶ ἁρμονίᾳ, εἴτε ἐν τῇ ἄλλοις κτίσει εἴτε ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ ὄντι, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς δημιουργίας, καὶ οὕτως ὁ ἱερὸς Λύγουστινος συνήρμοσεν, ὡς λέγει ὁ κ. Λευέκιος, τὸ ἰδανικὸν τῆς ἑλληνικῆς διανοίας μὲ τὸ ἰδανικὸν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Προγενέστερος τοῦ ἱεροῦ Λύγουστινου ὑπῆρξεν ὁ Λογγίνος, ὃ περὶ ὕψους συγγράφας, οὐ τὸ πόνημα καὶ τὴν σήμερον τιμώμενον καὶ οὐχὶ εὐκαταφρονήτους παρατηρήσεις περὶ τινῶν στοιχείων τοῦ καλοῦ, περιέχον, εἰς τὴν ῥητορικὴν μάλλον ὑπάγεται ἢ τὴν καλολογίαν.

Πλὴν τούτων οὐδὲν παρήγαγεν ἡ μεσαιωνικὴ φιλοσοφία καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν περὶ καλοῦ θεωρίαν. Καὶ ὅτε μεταξὺ τῆς 11' καὶ 12' ἑκατονταετηρίδος ἡ φιλοσοφία ἀναγεννήθη διὰ τοῦ Βάκωνος καὶ Καρτεσιῶ, οὐδὲν ἐπίσης κατέλιπον οἱ μεγάλοι οὗτοι διδάσκαλοι, δυνάμενον νὰ θεωρηθῇ ὡς φιλοσοφικῆ τοῦ καλοῦ ἐπιστήμη. Ἡ ποίησις κατὰ τὸν

πρῶτον οὐδὲν ἕτερον εἶναι ἢ προὐκ τῆς φαντασίας, ἱστορία κατ' ἀρέσκειαν ἐπινοουμένη πρὸς ἡδονὴν καὶ πέρψιν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐκ δὲ τῆς σχολῆς τοῦ Καρτεσιῶ προήλθον ὁ Κρουζῆς καὶ ὁ Ἰησοῦτης Ἄνδρας, οἵτινες ἀμφότεροι τὴν αὐτὴν τοῦ ἱεροῦ Λύγουστινοῦ διδασκαλίαν ἠσπάσθησαν, τὸ καλὸν ἀναγαγόντες εἰς τὴν ἐνότητα, τὴν ποικιλίαν καὶ τὴν ἐκ τούτων ἁρμονίαν. Ἄλλ' ὁ μὲν πρῶτος, συγκεχυμένας ἔχων ἰδέας, εἶναι πολὺ κατώτερος τοῦ δευτέρου, ὅς τις καὶ λεπτὸν αἰσθημα τοῦ καλοῦ φαίνεται ἔχων καὶ ἐπιστημονικώτερον νοῦν. Ἐάν δὲ ἐν Γαλλίᾳ ἀκολουθήσωμεν τὴν ἀπὸ Καρτεσιῶ διαδοχὴν φθάνομεν εἰς τὰς κατὰ τὸν 17' αἰῶνα φιλοσοφικὰς περὶ καλοῦ θεωρίας τοῦ Διδερότου, τοῦ Μοντασκίου καὶ τῶν ἐγκυκλοπαιδιστῶν, καὶ εἰς τὰς φιλολογικὰς τοῦ Βοκλῶ, τοῦ Βατταῦ καὶ τοῦ Λαχάρπου. Ἐν πᾶσι δὲ ἐπικρατεῖ ἡ ἰδέα ὅτι ἡ τέχνη εἶναι μίμησις τῆς ὀρατικῆς φύσεως, καὶ ὅτι τὸ καλὸν ἀνάγεται ἐπὶ τέλους εἰς τὸ εὐάρεστον. Καὶ τούτοις ἡ ὑγιὴς περὶ καλοῦ θεωρία δὲν ἠδύνατο νὰ προέλθῃ ἐκ τῆς σχολῆς τῶν αἰσθησιολόγων καὶ ἐκ τῆς πενηχῆς φιλοσοφίας ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, διότι τὸ καλὸν ἔχει ἀρχὴν ἐν ὄντι, εἶναι ἀπαύγασμα τοῦ πνεύματος, ἕλκον ἐκτύπωμα εὐκρινέως ἐνοίας, ἔχει νόμους καὶ χαρακτῆρας καθολικοῦ καὶ ἀναγκάσιου, τοὺς ὁποίους οὐδέποτε παρέχουσι τὰ μερικὰ καὶ ἐνδεχόμενα προϊόντα τῆς αἰσθήσεως. Ὅθεν ἵνα ἀναφανῇ νέα περὶ καλοῦ διδασκαλία ἀξία τοῦ ὑποκειμένου, καὶ τὴν πηγὴν καὶ τοὺς νόμους αὐτοῦ ἀποκαλύπτουσα, ἔσπερε ν' ἀναδράμῃ ἡ φιλοσοφία εἰς τὰ καθαρὰ νόματα τῆς πλατωνικῆς διδασκαλίας καὶ τοῦτο ἐγένετο ἐν Γαλλίᾳ διὰ τοῦ Δεβιράν, τοῦ Ροβεκολλάρδου καὶ τοῦ Λαρομιγιέρου, οἵτινες προητοίμασαν τὴν σωτήριον ἀνέγερσιν τῆς πνευματικῆς φιλοσοφίας, ἥς ἀρχηγέτης ἐγένετο περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος ὁ περικλής Κουστίνος, ὁ ἐμπνεύσας καὶ διεύθυνας ὄλκκληρον σχολὴν, ἀνεγείρασεν μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὸν οὐσιωδέστατον τούτον κλάδον τῶν φιλοσοφικῶν μαθησῶν. Αὐτὸς ὁ Κουστίνος, ὁ Γουφροῦξ, ὁ Λαμενναῖος καὶ πρὸ πάντων ὁ κ. Λ. Λευέκιος, ὁ ἐκ τῆς ἐνταῦθα Γαλλικῆς σχολῆς ἐξελθὼν καὶ τὸ ἀξιολογώτερον καλολογικὸν πόνημα ἐκδούς, ὅπερ καὶ δικαίως ὑπὸ τριῶν Ἀκαδημιῶν ἐβραβεύθη, οὗτοι εἶναι μετ' ἄλλων ὑποδεστέρων οἱ ἀνακαινίσαντες ἐν Γαλλίᾳ τὰς καλολογικὰς μελέτας. Ἐκ ταύτης δὲ τῆς σωτηρίου ἐν τῇ χώρᾳ τῶν θεωριῶν μεταβολῆς νέα τέχνη προήχθη, νέα ποίησις, νέα φιλολογία, αἵτινες ὑπὸ τῆς πνοῆς τοῦ πνεύματος ζωογονοῦνται, καὶ λαμπρὰν ἤδη συγκροτοῦσιν ἐποχὴν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἱστορίᾳ. Τί δὲ πρεσβεύουσιν οἱ διάσημοι οὗτοι καλολόγοι περὶ τῆς θεμελιώδους ἐνοίας, ἥς τὴν ἱστορικὴν γένεσιν ἀνετίττομεν, θέλομεν ἐκθέσει ὅταν δια-

λάβωμεν περί τῶν διαφορῶν τοῦ καλοῦ ὀρισμῶν ἐν τῷ δευτέρῳ κεφαλαίῳ τῆς παρούσης πραγματείας. Παρατηρητέον δὲ ἐν τοσούτῳ ὅτι καὶ ἐν Ἰταλίᾳ, ἐνθα οὐκ ἦν τὸν καὶ ἡ ποίησις καὶ ἡ τέχνη περιφανῶς ἤμικσαν ἀπὸ τῆς Π' μέχρι τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος, αἱ περὶ καλοῦ φιλοσοφικαὶ μελέται δὲν ἀπέδωκαν καρποὺς ὅπως οὐδ' αἰετοῦ λόγου εἰμὴ μετὰ τὴν ἐμφάνεισιν πνευματικῆς καὶ χριστιανικῆς φιλοσοφίας· διὰ τοῦ Ροσμίνα καὶ τοῦ Γιοβέρτη, οὗ τὸ ἐμβριθὲς καὶ σοφὸν περὶ καλοῦ πόνημα κατὰ τὴν βίαν αὐτοῦ θέλομεν ἐπίσης ἐξετάσει.

Πρῶτος ἐν Ἀγγλίᾳ περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐπελήφθη τοῦ καλλοιογικοῦ προβλήματος ὁ καὶ ἰδρυτὴς τῆς Σκωτικῆς σχολῆς Ἰτζεσον, καὶ δὴσχυρίσθη ὅτι ὑπάρχει ἐν ἡμῖν ἰδιαιτέρα αἰσθησις δι' ἣς ἀμέσως ἀντιλαμβάνομεθα τοῦ καλοῦ καὶ τὸ ἀναγνωρίζομεν καὶ διακρίνομεν, ὡς χαρκατῆρας δὲ αὐτοῦ ἔθηκεν ὅτι ἡ εἰς αὐτοῦ ἡδονὴ εἶναι ἄμεσος, ἀφιλοκερδῆς καὶ καθολικὴ, καὶ οὐσίαν παντὸς καλοῦ εἶρε τὴν ἐν τῇ ποικιλίᾳ ἐνόηται. Ἰλικωτέρην τῆσιν τινὰ θεωρίαν ἐπενόησεν ὁ Βύρκιος, τὸ μὲν καλὸν ἀναγαγὼν εἰς τὴν ἡδονὴν, τὸ δὲ ὑψηλὸν εἰς τὴν φρίκην καὶ τὸν τρόμον. Ἀλλ' ὁ ἀκριθέστερον καὶ βαθύτερον τῶν ἄλλων τῆς αὐτῆς σχολῆς ἐρευνήσας τὰ καλλοιογικὰ ζητήματα εἶναι ἀναντιρρήτως ὁ καὶ ἐνδοξότερος, ὁ Θ. Ρέιθης, οὗ τὰς καλλοιογικὰς καὶ τὰς ἄλλας θεωρίας πρὸ πολλοῦ ἤδη ἀνεπτύξαμεν ἐν τῷ περὶ πρώτων ἰδεῶν καὶ ἀρχῶν δοκιμίῳ (Κερκὺρ 1851, σελ. 122—126.)

Ἐν δὲ Γερμανίᾳ ἐνθα αἱ φιλοσοφικαὶ μελέται καὶ βαθύτερον εἰσέδυσαν εἰς τὰ μυστήρια τοῦ νοῦς καὶ τῆς καρδίας· καὶ τοιμηρότερον ἐπελήφθησαν τῶν ὑψηλοτέρων προβλημάτων καὶ μεγίστας λαθοῦσαι δικασταίαι καὶ πλουσιωτάτας ἀνεκτίθειαι, πάντα ἀνεκίνησαν τὰ ζητήματα, ἐξ ὧν αὐτὴ συνίσταται ἡ οὐσία τῆς τιμωτάτης τῶν ἀνθρωπίνων μαθήσεων. Πρῶτος ἐκ τῆς σχολῆς τοῦ Δεϊνιτιῦ φέρεται ὁ καὶ τὴν ἐπιστήμην τοῦ καλοῦ αἰσθητικὴν λίαν ἀκέρως ἐνομάσας, καὶ ἐπὶ τῆς αἰσθήσεως πρὸ πάντων σημεριζῆς τὴν θεωρίαν αὐτοῦ Βαουμγάρτενος. Τὸ καλὸν ὑφίσταται κατ' αὐτὸν εἰς τινὰ τριπλῆν συμφωνίαν μεταξὺ τῶν νοημάτων, ἢ μεταξὺ τούτων καὶ τῶν ἀντικειμένων αὐτῶν, ἢ μεταξὺ τῶν νοημάτων καὶ τῶν ἐξωτερικῶν αὐτῶν σημείων, καὶ ἐν τῇ συμφωνίᾳ ταύτῃ κείται ἡ τῆς αἰσθητικῆς γνώσεως ἐντέλεια, ἐν ἣ τὸ καλὸν. Ἀλλ' ἡ θεωρία αὕτη ὕλοποιούσα, ὡς οὐδεμὴ ἄλλη, τὸ εὐγενέστερον τοῦ πνεύματος πρῶτον, καὶ τὴν ἰδέαν τοῦ καλοῦ ὡς ἐσωτερικὴν τινὰ τάξιν τοῦ πνεύματος ὑπεμφανίσασα, εὐκόλως ἀνάγεται εἰς ἄλλας ἁμοιωθεῖαι, καθ' ἃς τὸ καλὸν οὐδὲν ἕτερον εἶναι οὐσιωδῶς ἢ τὸ εὐάρεστον τῇ αἰσθησί. Καὶ ἕτερος καλλολόγος προήγαγεν ἡ το-

σούτῳ γόνιμος γερμανικὴ φιλοσοφία, ἐν οἷς διέπρῳψεν ὁ Μένδελσον, ὁ Σόλζερς, ὁ Ἐβεράρδος· καὶ ὁ Βουτερβέκκιος, ὅφ' ὧν τὸ καλὸν ἢ εἰς τὴν ἐν τῇ ποικιλίᾳ ἐνόηται, ἢ εἰς τὸ ἥδον καὶ εὐάρεστον, ἢ εἰς τὴν ἰδανικευσιν τῆς φύσεως καὶ τὴν ἠθικὴν τελειότητα ἐπίσης· ἀνάγεται, μέχρις οὗ διὰ τῶν θαυμασιῶν ἔργων τοῦ Οὐγγελάμου, τοῦ Λεσσίγγου καὶ τοῦ Κλοπστοκίου νέαι καὶ ἐνδοξοὶ γραμματολογικῆ ἐποχῆ ἀνέτειλεν ἐν Γερμανίᾳ καὶ νέαι φιλοσοφίαι ἐνιδρύθη διὰ τῆς ἐπικρατήσεως, ἢ κατ' ὅλας τὰς φιλοσοφικὰς ἐπιστήμας ἐπέφερε περὶ τὰ τέλη τῆς ἑκατονταετηρίδος ὁ περικλήεις Κάντιος.

Καὶ τοῦ φιλοσόφου τούτου ἡ περὶ καλοῦ θεωρία εἶναι συνεπὴς πρὸς τὸ γενικὸν πνεῦμα τῆς ψυχολογικῆς καὶ μεταφυσικῆς αὐτοῦ διδασκαλίας, ἐχούσης πρὸ πάντων ὑποκειμενικὴν χαρακτῆρα. Παραπέμποντες εἰς τὴν ἐν τῷ ἡμετέρῳ δοκιμίῳ ἐκθεσιν καὶ ἀνάλυσιν τῆς διδασκαλίας ταύτης (σελ. 71—110) περιοριζόμεθα ἐνταῦθα νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι καὶ ἡ περὶ καλοῦ κρίσις, οὐχὶ ἐκ τῆς γνώσεως ἀλλ' ἐκ τῆς αἰσθήσεως πρὸ πάντων ἐξαρτωμένη, εἶναι, κατὰ Κάντιον, ὑποκειμενικὴ. Ἀριστα δὲ διαστέλλει τὸ καλὸν ἀπὸ τοῦ ὀφειλμένου, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ τελείου, ἀναγνωρίζων ὅτι ἡ περὶ καλοῦ κρίσις εἶναι ἀφιλοκερδῆς, ἀπλῶς θεωρητικὴ, καθαρὰ καὶ ἀνεξάρτητος πάσης ἰδέας ὀφειλείας ἢ ἀγαθότητος, εἰς οὐδὲν ἀντικειμενικὸν τέλος ἢ σκοπὸν ἀποβλέπουσα, καθολικὴ δηλ. εἰς πάντας ἐξ ἴσου ἐπιβαλλομένη, καὶ κατ' ἀνάγκην, καθὼ προκύπτουσα ἐκ τινῶν ὄρων ἀπαραιτήτων καὶ εἰς πάντας κοινῶν. Παραμοίως ὡς πρὸς τὸ ὑψηλόν, ὅπερ διαστέλλει εἰς μαθηματικὴν καὶ δυναμικὴν, ἀναλίσκει τὰ ἐπὶ τοῦ πνεύματος ἀποτελέσματα αὐτοῦ, δι' ὧν ἀνοψούμεθα ἐνταυτοῦ καὶ ταρκατόμεθα ἀποδίδοντες τὸν χαρακτῆρα τοῦτον εἰς τινὰ ἀνωτέραν δύναμιν καὶ ἀρχὴν, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ὁ ὑποκειμενισμὸς δὲν ἐκλείπει, καὶ τοῦτο εἶναι καὶ τῶν καλλοιογικῶν καὶ τῶν ἄλλων θεωριῶν αὐτοῦ τὸ κυριώτερον ἔλλειμμα. Ἐπὶ ὑποκειμενικώτερον ὑπῆρξε τὸ σύστημα τοῦ Φίχτου, τοῦ κατ' ἐξοχὴν ἰδανιστοῦ, ὅστις πάντα ἐθεώρει ὡς ἀπόβροχον τοῦ ἐγῶ, ὅπερ θέτει ἐαυτὸ, καὶ πρὸς ἐαυτὸ ἀντιθέτει τὸ οὐκ ἐγῶ, καὶ ἐν ἀμφότεροις βλέπει τὴν ἰδανικὴν καὶ ἀπόλυτον ταυτότητα, πρῶτος ἐπινοήσας τὴν μέθοδον, ἣν ἔπειτα εἰς τὸν πνευματικὸν ἐφήρμοσεν ὁ Ἐγγελος. Ὁ Φίχτης ὑποτάσσει τὸ καλὸν εἰς τὸ ἀγαθόν, καὶ τὰς τέχνας θεωρεῖ ὡς προπραξακωστικὰ μέσα τῆς ἠθικῆς τελειότητος. Ἐκ δὲ τοῦ ὑποκειμενικῶς τοῦτου ἰδανισμοῦ προήλθεν καὶ τινες καλλοιογικαὶ θεωρίαι τοῦ Ριχτῆρου καὶ Σολγέρου διὰ τινος σαρκαστικῆς ἐβρωνείας τὸ καλὸν χαρακτῆρίζουσαι. Ἀλλ' ὁ ὑποκειμενισμὸς οὗτος ἰδανισμὸς δὲν ἐδύνατο νὰ ἦναι ἡ ὀριστικὴ κατὰστασις τῆς φιλο-

σοφίας, καὶ μάλιστα καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν καλλοιογίαν, ἐν μέσῳ τῆς μεγάλης φιλολογικῆς ἀναπτύξεως, ἣτις ἀνεφάνη τότε ἐν Γερμανίᾳ, ἰδίως διὰ τῶν ἔργων τῶν δύο Σχελλίγγων.

Πρῶτος ἀντενήργησε κατὰ τοῦ ὑποκειμενισμοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν ἰδανικὸν τινὰ πανθεισμὸν ἀντικατέστησεν ὁ Σχελλίγγος, δισχυρισθεὶς ὅτι ἡ ἀληθὴς καὶ πλήρης ἐπιστήμη οὔτε ἐκ μόνου τοῦ ὑποκειμένου, οὔτε ἐκ μόνου τοῦ ἀντικειμένου δύναται νὰ προέλθῃ, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀπολύτου ταυτότητος ἀμφοτέρων ἐν τινι ἀνωτέρῳ ἐνοίᾳ συνηνωμένων. Ἡ ἀρχὴ τοῦ παντὸς δὲν εἶναι, κατὰ τὸν Σχελλίγγον, οὔτε τὸ ἐγῶ οὔτε τὸ οὐκ ἐγῶ, ἀλλὰ τὸ ἀπόλυτον, καὶ πᾶσα ἀληθὴς φιλοσοφία πρέπει νὰ ἦναι ἡ ἐπιστήμη τοῦ ἀπολύτου, ὅπερ οὔτε ὑποκειμενὸν εἶναι, οὔτε ἀντικειμενὸν, οὔτε πνεῦμα, οὔτε ὕλη, οὔτε πεπερασμένον, οὔτε ἀπειρον, οὔτε ἰδανικόν, οὔτε πραγματικόν, οὔτε ἐλεύθερον, οὔτε ἀναγκαιόν, ἀλλ' ἡ καθολικὴ ἀρχὴ, ἡ τελεία ἐνόησις, τὸ ὅλας ἄνευ διαφορῶν, ἐν ᾧ ἁρμονικῶς συνεννοῦνται ἡ ἰδέα καὶ τὸ ὄν καὶ πάντα τὰ πρὸς ἀλλήλα διάφορα καὶ ἐναντία, ἡ ἀπόλυτος ταυτότης, αὐτὸς ὁ Θεός. Αἱ δυνάμεις, ὅσαι ἐν τῷ βᾶθει τοῦ ἀπολύτου εὐρίσκονται ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ πρὸς ἀλλήλας, λαμβάνουσι διὰ τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ διπλῆν καὶ ἐναντίαν διεύθυνσιν. Ἐκ δὲ τῆς διπλῆς ταύτης ἀναπτύξεως τοῦ ἀπολύτου προκύπτει καὶ ἡ διαίρεσις τῆς φιλοσοφίας εἰς δύο μέρη ἀντικειμενικὰ μὲν καὶ παράλληλα, σύμφωνα δὲ ἐνταυτοῦ καὶ συνδυαζόμενα ἐν τινι ἀνωτέρῳ ἐνόησι, καὶ παράγεται ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ φιλοσοφία τῆς φύσεως, ἣτοι ἡ ἐπιστήμη τοῦ πραγματικοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ὑπερβατικὴ φιλοσοφία τουτέστιν ἡ ἐπιστήμη τοῦ ἰδανικοῦ, καὶ ἀμφοτέρων σύνδεσμος καὶ πηγὴ κοινὴ καὶ τέρμα εἰς ὃ καταλήγουσιν, εἶναι ἡ ἀνατάτη θεωρία τοῦ ἀπολύτου, ἡ μόνη ἀξία νὰ ὀνομάζηται κυρίως φιλοσοφία. Ἐνταῦθεν ὁ τριαδικὸς τύπος τοῦ Σχελλίγγου, ἡ ἀπόλυτος δηλ. ταυτότης καὶ οἱ δύο τρόποι τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς, ἀποτελοῦντες ὡς νόμος ἀνώτατος πάσης ἀναπτύξεως πᾶν τὸ ὑπάρχον καὶ τὸ μόνον ὑπάρχον. Ἐλάτερος δὲ τῶν δύο τρόπων, τουτέστι τὸ πραγματικὸν καὶ τὸ ἰδανικόν, ὑποδιαιρεῖται εἰς ἄλλα τρία στοιχεῖα· καὶ τὸ μὲν πραγματικὸν ἀναπτύσσεται διὰ τῆς βαρύτητος, τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ ὄργανισμοῦ, πρὸς ἃ ἀντιστοιχοῦσιν ἡ ὕλη, ἡ κίνησις καὶ ἡ ζωὴ, τὸ δὲ ἰδανικόν, διὰ τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ καλοῦ, πρὸς ἃ ἀντιστοιχοῦσιν ἡ ἐπιστήμη, ἡ ὀρθοκεία καὶ ἡ καλλιτεχνία. Ἐκ τούτου ἡ ὑψηλὴ θέσις ἣν ἀποδίδει ὁ Σχελλίγγος εἰς τὴν καλλιτεχνίαν, ὡς ἀνώτατον ὄρον πάσης ἀνθρωπίνης ἀναπτύξεως, διότι ἐνθ' ἐν μὲν τῷ κόσμῳ τῆς φύσεως ὑπάρχει τὸ πραγματικόν, εἰς ἀκαμπτον ὑποκειμε-

νον εἰμαρμένον, ἐν δὲ τῷ ἠθικῷ κόσμῳ τὸ ἰδανικόν, ὅπερ εἶναι φύσει πνευματικόν καὶ ἐλεύθερον, διὰ τῆς καλλιτεχνίας, ἣτις εἶναι θυγάτηρ τῆς ἐμπνεύσεως, τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα συμφωνοῦσι καὶ συνδυάζονται, καὶ τὸ θεῦμα τοῦτο εἶναι τὸ ἔργον τῆς μεγαλονοίας. Ὄθεν τὸ καλὸν εἶναι ἡ συμφωνία τοῦ ἀπειροῦ καὶ πεπερασμένου, τοῦ ἰδανικοῦ καὶ τοῦ πραγματικοῦ, τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ὕλης, αὐτὴ ἡ θεία δύναμις, ἣτις ἀναπτύσσεται διὰ τῶν ὄντων τῆς φύσεως καὶ λαμπρότερα καταφαίνεται ἐν τοῖς ἔργοις τῆς τέχνης, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ καλλιτεχνία εἶναι τὸ ὄργανον τῆς ὀρθοκείας, ἡ ὑψηλότερα ἐκφρασις τοῦ πνεύματος, καὶ ἡ ποιησις εἶναι ἀνωτέρα καὶ αὐτῆς τῆς φιλοσοφίας, ἣτις εἰς αὐτὴν θέλει ἐπιτέλους ἐπανέλθει. Τοιοῦτον τὸ σύστημα τοῦ Σχελλίγγου, ὅστις θαυμασιῶς συνήνεκε τὸ καλλιτεχνικὸν αἰσθημα μετὰ τὴν πολυμαθεῖαν καὶ τὴν φιλοσοφικὴν μεγαλόνοιαν.

Ἐν δὲ ὁ Σχελλίγγος εἶναι ὁ κατ' ἡμᾶς ποιητὴς τοῦ πανθεισμοῦ, ἀληθὴς αὐτοῦ φιλόσοφος εἶναι ὁ Ἐγγελος, καθὼσον διώρθωσε καὶ συνεπλήρωσε καὶ ταρκατικώτερον δι' αὐστηρῆς διαλεκτικῆς ἀνεπτύξε τὸ σύστημα τοῦτο, ὅπερ ἐν τῇ ἀνατολῇ γεννηθὲν καὶ διὰ τῆς Ἐλεατικῆς σχολῆς ἐν Ἑλλάδι ἐμφανισθὲν, ἀνεφάνη ἔπειτα καὶ ἐν τῇ Ἀλεξανδρινῇ καὶ ἐν τῇ μεσαιωνικῇ φιλοσοφίᾳ, καὶ ὑπὸ μὲν τοῦ Σπινόζα κατὰ τὴν ἰσ' ἑκατονταετηρίδα εἰς τὴν γεωμετρικὴν μέθοδον ὑπεβλήθη, διὰ δὲ τῶν Γερμανῶν ἔβησεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ταύτων εἰς τὴν πλήρη αὐτοῦ ἀνάπτυξιν καὶ τὰς ἐσχάτας αὐτοῦ συνεπειάς. Ὁ λόγος, ὁ ἀπόλυτος καὶ καθαρὸς λόγος, ἡ ἡ ἰδέα εἶναι ἡ βᾶσις τοῦ συστήματος τοῦ Ἐγγέλου. Ἀλλ' ἡ ἰδέα δὲν εἶναι πλήρης καὶ ἐντελής εἰμὴ ὅτε πραγματοποιεῖται.

Ἡ πραγματικότης ἐνοπάρχει δυνάμει ἐν τῇ ἰδέᾳ καὶ μετ' αὐτῆς συνεννοῦται, ὡς τε ἡ πραγματικότης καὶ ἡ ἰδέα δὲν εἶναι δύο στοιχεῖα ἀντίθετα, ἄτινα συνδυάζονται, ἀλλ' ἐν καὶ τὸ αὐτὸ στοιχεῖον, καθ' ὅσον ἡ πραγματικότης εἶναι ἡ ἰδέα τῆς ἰδέας ἀνάπτουσι· ἄρα ἡ ἰδέα καὶ τὸ ὄν δὲν διαφέρουσι πικρὸν τελῶς, καὶ ἐπειδὴ ἡ τῆς ἰδέας ἐπιστήμη, ἣν μεταφυσικὴν ἢ πρώτην φιλοσοφίαν ὀνομάζουσιν ἄλλοι, καλεῖται λογικὴ ὑπὸ τοῦ Ἐγγέλου, ἔπειτα ὅτι κατ' αὐτὸν ἡ λογικὴ καὶ ἡ ὄντολογία συνεννοῦνται εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν θεωρίαν. Ἡ ἀρχικὴ καὶ καθαρὰ καὶ γενικὴ ἰδέα πραγματοποιοῦσα ἐαυτὴν μερικεύεται. Ἀλλὰ τὸ μερικὸν μετέχει τοῦ γενικοῦ καὶ συνεννοῦται μετ' αὐτοῦ, διότι, ὡς εἶπομεν, ἡ πραγματικότης δὲν εἶναι εἰμὴ ἀνάπτουσι τῆς ἰδέας. Ἡ ἰδέα λοιπὸν, ἣτις κατ' ἀρχὰς ἀπώλεσε μερικευομένη τὴν ἰδίαν γενικότητα, δι' αὐτῆς τῆς μερικεύσεως ἐπανέρχεται πάλιν εἰς ἐαυτὴν, ἔχει συναίσθησιν ἐαυτῆς,

και τότε αποτελειται η πλήρης ατομικότης και η τριαδική ενότης, ήτις είναι η βάσις πάσης υπάρξεως και πάσης επιστήμης. Ο τριαδικός τύπος είναι ο χαρακτηριστικός της τελειότητος και ενταυτῶ η κλεις πάσης θεωρίας: εντεῦθεν τρία είναι τὰ μέρη τῆς φιλοσοφίας, ἡ λογική, ἡ φιλοσοφία τῆς φύσεως και ἡ φιλοσοφία τοῦ πνεύματος, και ἕκαστον τούτων ὑποδιαιρεῖται εἰς ἄλλα τρία, και οὕτω καθ' ἑξῆς.

Αὕτη, κατὰ τὸν Ἐγελον, ἡ Θεία τριάς, καθ' ἣν ἐν μὲν τῇ σφαίρᾳ τῆς λογικῆς ὁ Θεὸς εἶναι ἡ ἀπόλυτος δυνατότης, και ὁ ἀπόλυτος τύπος, τὸ ὄν τὸ πρὸ πάσης δημιουργίας, και δι' αὐτὸ τοῦτο περιέχον δύναμις τὰ πάντα, ὁ Θεὸς ὁ πατήρ· ἐν δὲ τῇ σφαίρᾳ τῆς φύσεως εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξωτερικῆς και ὁρατῆς πραγματικότητος, ἡ ἀρχὴ τοῦ χρόνου, τοῦ τόπου, τῆς κινήσεως, τοῦ φωτός κλπ. Θεὸς ὁ υἱός· και ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ πνεύματος ἀναγνωρίζει ἑαυτὸν ὡς ἀπόλυτον ἀρχὴν τῆς αἰδίου δυνατοτήτος και τῆς ὁρατῆς πραγματικότητος, ὡς ἀμφοτέρως ἐναγκαλιζέται ἐν τῇ ἀγάπῃ και νοήσει αὐτοῦ, και ὄν τὴν συγχώνευσιν ἐνεργεῖ οὕτω και τὴν ἐνότητά. Ὁ Θεὸς εἶναι ἕνα ἄπλοῦς και πολλαπλοῦς, εἰς ἐνταυτῶ και τριαδικός. Ἡ διαίρεσις αὐτοῦ εἶναι ἡ οὐσιώδης διαίρεσις τῆς ιδέας ἢ τῆς ιδέας του, και ἡ ἐνότης αὐτοῦ εἶναι ἡ ἐπανέλευσις τῆς ιδέας εἰς τὴν ἰδίαν ἐνότητά. Καὶ οὕτως ἔχομεν τρεῖς ιδέας, τρεῖς οὐσίας, ἢ τρεῖς ὑπάρξεις ἰδεώδεις και νοητάς, ὧν ἡ δευτέρα ἐκπορεύεται ἐκ τῆς πρώτης, και ἡ τρίτη ἐκ τῆς πρώτης και τῆς δευτέρας, τρεῖς συναϊδίους και ὁμοουσίους ὑπάρξεις, διακεκριμένας ἐνταυτῶ και ταυτούσιους, προκαλούσας και συμπληρούσας ἀλλήλας, και ἐν τῇ ἀδιαλύτῳ ἐνότητι αὐτῶν εὐρισκόμεναι τὸ πλήρωμα τοῦ εἶναι αὐτῶν και τῆς αἰωνίου αὐτῶν εὐδαιμονίας. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀπόλυτος πραγματικότης, ἡ ἀπόλυτος διαλεκτικὴ καθ' ἣν τελεῖται ὁ Θεὸς βίος. Ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ἀπλῆ ἐνότης, ἀφηρημένη και κενὴ ταυτότης, ὡς συλλαμβάνει αὐτὸν ἡ τοῦ ὀρθολογισμοῦ και τοῦ πνεύματος φιλοσοφία, ἀλλὰ συγκεκριμένη ἐνότης, περιέχουσα τὴν πολλαπλότητα και τὴν διαφορὰν, ἢ τῆς ταυτότητος και ἑτερότητος ταυτότης. Ὡς ἐκ τούτου ἡ διαλεκτικὴ τοῦ Ἐγγέλου εἶναι ἐξ ἀνάγκης ἡ τῶν ἐναντιῶν ταυτότης, διότι ἐὰν ἕκαστον τῶν ὄντων εἶναι μία ἰδέα, ἐὰν αἱ ἰδέαι σχετίζονται πρὸς ἀλλήλας και γεννῶνται ἐξ ἀλλήλων, ὡς τὰ ὄντα, και ἐὰν ἡ γνώσις τῶν ὄντων εἶναι ἡ γνώσις τῶν ἰδεῶν και τῶν σχέσεων αὐτῶν, ἔπειτα ὅτι πᾶσα ἰδέα, καθὼς ἰδέα, εἶναι μία και ἡ αὐτὴ, ἀλλὰ καθὼς ἰδέα τοῦ δεῖνα ἢ δεῖνα ὄντος, και οὐχὶ τοῦ δεῖνα ἄλλου, εἶναι διάφορος ἑαυτῆς και ἐναντία πρὸς ἑαυτήν, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ διαφορᾷ τηρεῖ τὴν ἰδίαν ἐνότητά και δι' ἑαυτῆς μάλιστα εἰς ἑαυτὴν ἐπανέρχεται. Ὡστε ἡ διαλεκτικὴ πρόβασις ἢ

διαλεκτικὴ μέθοδος εἶναι ἐξ ἀνάγκης Θεσις, ἀντιθεσις και σύνθεσις, ἦτοι Θεσις, ἀρνήσις και ἀρνήσις τῆς ἀρνήσεως. Ἡ δὲ σύνθεσις γίνεται και αὕτη Θεσις, ἀλλ' ἀνωτέρα και πληρσοτέρα τῆς πρώτης, και πάλιν ἀντιθεσις και σύνθεσις και οὕτω καθ' ἑξῆς Θεμελιώδης τριλογία, ἣν ὁ Ἐγελος παρέλαβε παρὰ τοῦ Φίχτου και ἐθεώρησεν ὡς τὴν μόνην μέθοδον τῆς ἀπολύτου επιστήμης πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς ἀπολύτου ἀληθείας. Ἦ εἶναι ἐν τοσοῦτῳ, κατὰ τὸν Ἐγελον, ἡ λογικὴ, ἡ φιλοσοφία τῆς φύσεως και ἡ φιλοσοφία τοῦ πνεύματος;

Ἡ μὲν λογικὴ, ἣτις εἶναι ἡ επιστήμη τῶν καθαρῶν συλλήψεων τοῦ λόγου, τῶν νόμων τῆς νοήσεως, καθ' οὓς προβαίνει ὁ κόσμος, ἡ θεωρία τῆς νοήσεως ἀντικειμενικῶς μὲν ἐνυπαρχούσης ἐν τῷ κόσμῳ ὡς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ δυνάμεως, ὑποκειμενικῶς δὲ συνιστάσης τὸ μέτρον και τὸν κανόνα τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως, στηρίζεται εἰς τὸν ἀνωτέρω τριαδικὸν τύπον, και περιέχει τὴν τριπλῆν διδασκαλίαν, τοῦ ὄντος, τῆς οὐσίας και τῆς ἐννοίας. α) Ἡ περὶ τοῦ ὄντος διδασκαλία περιέχει τρεῖς κατηγορίας, τὸ ποῖον, τὸ ποσὸν και τὸ μέτρον. Καὶ κατὰ μὲν τὴν κατηγορίαν τοῦ ποιοῦ, τὸ ὄν θεωρεῖται κατὰ πρῶτον ἑπλωδῶς ἀφηρημένον και ἀόριστον, μὴ δυνάμενον καθὼς τοιοῦτον νὰ ὑπάρχη, και πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦν τὸ ἐναντίον αὐτοῦ, δηλ. τὸ συγκεκριμένον ὄν, και ἀμφοτέρων ἢ σύνθεσις παράγει τὸ διακεκριμένον και ἀτομικὸν ὄν, ὑπερ ἀντικείμενον πρὸς τὰ ἄλλα παράγει τὴν ἐνότητά, τὴν πολλαπλότητα και τὴν ἐν τῇ πολλαπλῳ ἐνότητά. Οὕτω παρίσταται ἡ δευτέρα κατηγορία τοῦ ὄντος, τὸ ποσόν, ὑπερ και τοῦτο διαίρεται εἰς διακεκριμένον και συνεχῆς ποσόν και ὁρισμένον μέγεθος ἐκ τῆς συνθέσεως τῶν δύο πρώτων, τουτέστι τοῦ ἀριθμοῦ και τῆς ἐκτάσεως συνιστάμενον. Ἡ δὲ τοῦ ποιοῦ και τοῦ ποσοῦ σύνθεσις παράγει τὸ μέτρον, δι' οὗ συμπληροῦται ἡ οὐσία, ἢ ἡ ὑπαρξις τοῦ ὄντος. β) Ἀλλ' ἡ οὐσία εἶναι ἡ ἀλήθεια τοῦ ὄντος, και ἐνταυτῶ τὸ ἀληθῶς οὐσιώδες διακρίνεται τοῦ μὴ τοιοῦτου ἀλλὰ φαινομένου, και ἡ σύνθεσις τοῦ φαινομένου και τῆς οὐσίας παράγει τὴν πραγματικότητα, ἣτις και αὕτη διαίρεται και ὑποδιαιρεῖται κατὰ τὴν αὐτὴν πάντοτε μέθοδον. γ) Ἐν δὲ τῆς συνθέσεως τοῦ ὄντος και τῆς οὐσίας προσέρχεται ἡ ἐννοία αὐτοῦ, ἡ πλήρης και ἀληθής, ἣτις και αὕτη θεωρεῖται ὑποκειμενικῶς, ἀντικειμενικῶς και ἐν τῇ τοῦ ὑποκειμένου και τοῦ ἀντικειμένου ταυτότητι. Καὶ ὑποκειμενικῶς μὲν, ἡ γενικὴ ἐννοία μερικεύεται διὰ τῆς κρίσεως, διὰ δὲ τοῦ συμπεράσματος ἐνοῦται μετὰ τῆς μερικῆς ἐν τινι ἀνωτέρῳ συνθέσει. Ἀντικειμενικῶς δὲ τὸ γενικὸν ἐπίσης μερικεύεται κατὰ τινὰ προοδευτικὸν νόμον, καθ' ὃν ἀπὸ τοῦ μηχανισμοῦ, τῆς ἀπλῆς τουτέστι παραθέσεως τῶν

μοριῶν, προβαίνει εἰς τὸν γημίσιμόν, δι' οὗ τρίτον τι παράγεται ἐκ τῶν δύο πρώτων, και τέλος φθάνει εἰς τὴν διὰ τοῦ φυσικοῦ και ζωικοῦ βίου τελεολογίαν. Ἐν δὲ τῇ ἀνωτέρῳ συνθέσει τοῦ ὑποκειμένου και τοῦ ἀντικειμένου, διὰ τῆς πάσεως τῆς μεταξὺ αὐτῶν διαφορᾶς προκύπτει ὁ καθολικὸς βίος ἢ ἡ ἀπόλυτος τελεολογία. Τότε ἡ ἐννοία γίνεται ἰδέα, και ὡς ἀληθῆς σχέσις μεταξὺ ὑποκειμένου και ἀντικειμένου εἶναι ἀπόλυτος ἀλήθεια, πραγματοποιημένη δὲ διὰ τῆς πράξεως εἶναι ἀπόλυτον ἀγαθόν. Ἡ ἰδέα ἕνα ἐπανέρχεται εἰς τὴν συγκεκριμένην ἀπόλυτον πραγματικότητα, ἐν ἣ τὸ ἕπειρον και τὸ πεπερασμένον, τὸ γενικὸν και τὸ μερικὸν, ἡ οὐσία και τὸ φαινόμενον, ἡ ἐνότης και ἡ πολλαπλῳ, ἡ ὑπόστασις και τὸ συμβεβηκός, τὸ αἷτιον και τὸ ἀποτελεσμα, ἡ νόησις και τὸ ὄν, τὸ ἰδανικὸν και τὸ πραγματικὸν ἐνοποιοῦνται. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τῇ λογικῇ

Ἐν δὲ τῇ φιλοσοφίᾳ τῆς φύσεως ἀποδεικνύει ὁ Ἐγελος, ὅτι ἡ φύσις ὑπόκειται κατὰ τὴν ἀνάπτυσιν αὐτῆς εἰς τοὺς νόμους τῆς λογικῆς. Ἡ ἰδέα ἐξωτερικεύεται και διηγετικῶς ἀντικειμενοῦται, ὅ ἐστιν ἀρνεῖται ἑαυτὴν διὰ τῆς ἑτερότητος και ἑτεροουσιότητος. Καὶ πρὸς μὲν τὸ ἐν τῇ λογικῇ ἀφηρημένον ὄν ἀντιστοιχεῖ ἐν τῇ φύσει ἡ ὕλη κατὰ τὸ ἀδιάφορον και ἀμερικετον αὐτῆς, τείνουσα ὁμῶς εἰς τὴν ἀνάπτυσιν διὰ τῆς ἑλέσεως και τοῦ βάρους. Πρὸς δὲ τὴν οὐσίαν ἀντιστοιχεῖ ἡ τῶν μεριστικῶν ἀνάπτυσις, ἣν διδάσκουσιν ἡ μηχανικὴ, ἡ φυσικὴ και ἡ ὀργανικὴ, ἣτις ὑποδιαιρεῖται εἰς γεωλογίαν, βοτανικὴν και ζωολογίαν. Καὶ πρὸς τὴν ἐννοίαν ἀντιστοιχεῖ οὐχὶ πλέον ἡ φιλοσοφία τῆς φύσεως, ἀλλ' ἡ φιλοσοφία τοῦ πνεύματος, τὸ τρίτον μέρος τῆς φιλοσοφίας.

Ὅτι εἶναι ἐν τῇ λογικῇ ἡ ἐννοία δηλ. ἡ ταυτότης τοῦ λογικοῦ και τοῦ πραγματικοῦ ὄντος, εἶναι ἐν τῇ πραγματικότητι τὸ πνεῦμα, ὑπερ και τοῦτο θεωρεῖται ὑποκειμενικῶς, ἀντικειμενικῶς και ἀπολύτως. Καὶ ὑποκειμενικῶς μὲν εἶναι βεβουθισμένον κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν γενικὸν βίον τῆς φύσεως και ἀπ' αὐτῆς κυριεύεται, ἔπειτα χειραφετούμενον φθάνει εἰς τὴν συνείδησιν ἐαυτοῦ και τὴν ἠθικὴν ἐλευθερίαν, και ἐντεῦθεν ἡ ἀνθρωπολογία, ἡ φαινομενολογία τοῦ πνεύματος και ἡ ψυχολογία. Ἀντικειμενικῶς δὲ τὸ πνεῦμα τῶν λαῶν ἢ τῆς ἀνθρωπότητος ἐκφράζεται ἐν τῷ δικαίῳ, ἐν τῇ ἠθικότητι και ἐν τῇ κοινωνικῇ συστάσει, και ἀντιτίθεται πρὸς τὸ ὑποκειμένον ὡς ἐξωτερικὴ δύναμις. Ἀλλὰ τὸ ὑποκειμενικὸν πνεῦμα, εἰς ἀνωτέραν ἀνάπτυσιν ἀφικνούμενον, ἀποκτᾷ τὴν συνείδησιν τῆς μετὰ τοῦ ἀντικειμενικοῦ ἰδίας ἐνότητος, και τοῦτο δὲν θεωρεῖ πλέον ὡς δυνάμιν ἄλλοτρίαν, ἀλλ' ὡς λογικὴν και ἠθικὴν πραγματικότητα πρὸς ἑαυτὸ συνουσιώδη. Ἐν τῇ ἀνωτέρῳ ταύτῃ φάσει τῆς γενέ-

σεως αὐτοῦ τὸ ὑποκειμενικὸν πνεῦμα δὲν κυριεύεται πλέον ὑπὸ τῆς φύσεως, οὐδὲ ὑπὸ τῆς ἐξωτερικῆς ἐξουσίας τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας τὸ ἀντικειμενικὸν καλὸν τῆς φύσεως, τὸ ἀντικειμενικὸν δίκαιον, ἡ ἀντικειμενικὴ ἠθικότης γίνονται ἰδιότης τοῦ ὑποκειμένου, ὑπερ ἀφομοιοῦται αὐτὰ. Καὶ ὁ ἄνθρωπος ὅστις κατὰ πρῶτον καταβλήτετο ὑπὸ τῆς φύσεως, οὐδὲ συνείδητιν εἶχε τῆς υπάρξεως τοῦ Θεοῦ και εἶτα συνέλαβε τὴν Θεὸν ὡς ἀλλότριον και ἀντικείμενον ὄν, εἶναι ἀπὸ τοῦδε εἰς μετὰ τοῦ Θεοῦ και μετέχων τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος τοῦ κόσμου, εἶναι ἀνεξάρτητος και ἐν γνώσει συνεργάτης τοῦ Θεοῦ και μετ' αὐτοῦ βασιλεύει. Πῶς δὲ ἡ ἐνότης αὕτη πραγματοποιεῖται διὰ τῆς τέχνης, τῆς ὀρησκείας και τῆς επιστήμης, τοιοῦτον εἶναι τὸ σχετικὸν ἔργον τῆς αἰσθητικῆς, τῆς ὀρησκευτικῆς φιλοσοφίας και τῆς ἀπολύτου επιστήμης. Αὕτη εἶναι τὸ ἄθροισμα πάσης ἀνθρωπίνης σοφίας και διδάσκει ἡμᾶς ν' ἀναγνωρίσωμεν τὸ ἀπόλυτον ὡς ἀπόλυτον πραγματικότητα τῆς λογικῆς ἰδέας, ὡς ἀπόλυτον ταυτότητα τοῦ ἰδανικοῦ και τοῦ πραγματικοῦ.

Τοιοῦτον εἶναι τὸ πανθεϊστικὸν σύστημα τοῦ Ἐγγέλου, ὑπερ και ἐξ αὐτῶν τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ και τῇ βοήθειᾳ τῶν νοσημονοτέρων ἐρμημένων ἠθελήσαμεν νὰ ἐκθέσωμεν κατὰ τὰς Θεμελιώδεις αὐτοῦ ἀρχὰς, και ἵνα δώσωμεν δειγμα τῆς μεθόδου αὐτοῦ, και ἵνα κατανοήσῃ ἕκαστος τί ἐν μεσῳ τοιοῦτων διδασκαλιῶν ἔπρεπε νὰ ἦναι τὸ καλόν. Τὸ καλὸν εἶναι, κατὰ τὸν Ἐγελον, ἡ αἰσθητικὴ δῆλωσις τῆς ιδέας. Ἀλλ' ἡ δῆλωσις αὕτη, ἀτελής, κατὰ τὴν φύσιν, γίνεται πληρσοτέρα και καθαρωτέρα ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, και διὰ τῆς καλλιτεχνίας ἐτι λαμπρότερῳ καθίσταται, και δι' ἐκάστης τῶν τεχνῶν ἀπὸ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς μέχρι τῆς ποιήσεως ἐπι μᾶλλον και μᾶλλον φανεροῦται, και διὰ τῆς ἱστορικῆς τῶν τεχνῶν ἀναπτύξεως προβαίνει εἰς ἀείποτε τελειότεραν ἐκφρασιν τῆς ιδέας και συνταύτῃσιν τῆς μορφῆς και τῆς ὑποστάσεως. Ἡ τέχνη δὲν κατέχει ἐπομένως παρ' Ἐγγέλω τὴν ὑψηλὴν θέσιν, ἣν ἀπέδιδεν αὐτῇ ὁ Σχελλίγγος, διότι κατωτέρα εἶναι και τῆς ὀρησκείας και τῆς επιστήμης, ἐν ἣ μόνῃ ἡ πλήρης συνταύτισις τοῦ ἰδανικοῦ και τοῦ πραγματικοῦ, τοῦ Θεοῦ και τοῦ κόσμου τελειοῦται. Καὶ ὀκκολον μὲν νὰ προῖδη τις ὅτι ἐν ἐκάστη περὶ καλοῦ θεωρίᾳ, ἐν ἐκάστη τέχνῃ, ἐν ἐκάστῳ προϊόντι αὐτῆς και ἐν ἐκάστη σχέσει και ἐποχῇ τῆς καλλιτεχνίας ὁ αὐτὸς πάντοτε ἀληθεύει λογικὸς τύπος, καθ' ὃν ἡ ἰδέα μερικεύει ἑαυτὴν ἐν τινι πρὸς ἑαυτὴν ἐναντίῳ στοιχείῳ και διὰ τούτου εἰς ἑαυτὴν ἐπανέρχεται. Ἄδικον δὲ ἦθελον εἰσθεῖν νὰ μὴ ὁμολογήσωμεν ὅτι μόνον παρ' Ἐγγέλω και διὰ τοῦ Ἐγγέλου ἡ φιλοσοφικὴ τοῦ

καλού επιστήμη, και σύστασιν ελαβεν όριστικήν και πλήρη ανάπτυξιν, καθ' όσον και τας πρώτας αυτής αρχάς ούτος ήρθένησε, και όλην κατείθε τήν έντασιν αυτής και τας κυριωτέρας αυτής διακρίσεις άκριβώς διέγραψε, και πάσας εξήγαγε τών πρώτων αρχών τας συνεπειάς, και τήν πρὸς τὰ άλλα κοινωνικά στοιχεία σχέσιν τής τέχνης ανεγνώρισε, και τήν ιστορικὴν αυτής ανάπτυξιν μεγαλοπρεπώς εξέθεσε και θαυμασίως διεφώτισε. Και μολονότι αδυνατούμεν ν' αποδεχθώμεν ὡς ἀλήθειαν τήν φιλοσοφικὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν, ἤς και τήν πρώτην ἀρχήν και τήν μέθοδον και τὰ συμπεράσματα ἐκ πλήρους πεποιθήσεως αποκορούμεν, μή δυνάμενοι νὰ πιστεῦσωμεν ὡς ἀρχήν τοῦ παντός τήν φιλήν δυνατότητα τοῦ όντος, ὃ ἐστὶ τὸ μηδέν, ὕπερ διὰ τῆς ἀτελειότητος παραγωγῆς τοῦ ἐναντίου ἐκ τοῦ ἐναντίου και τῆς ἀμφοτέρων συνθέσεως βαθμηδὸν και προοδευτικῶς γίνεται τὸ πᾶν, οὐχ ἥττον πλείστας ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν χάριτας εἰς τὸν ἔξοχον ἐκεῖνον νοῦν, ὅστις, διὰ σπανίως λογικῆς ἰσχύος και βαθυτάτων γνώσεων πᾶν τὸ ἐπιστητῶν ἀνήγαγεν εἰς ἓν μόνον σύστημα και ὡς ἓν ὁργανικὸν ὅλον ἐθεώρησε και τήν φύσιν και τὸν ἀνθρωπὸν και τὸν κόσμον, και ἐν πᾶσι και διὰ πάντων εἶδεν αὐτὸν τὸν Θεόν, ἀποδείξας και δι' αὐτῆς τῆς πλάνης τοῦ κείνου ἡ ἀληθῆς γνώσις και πίστις, ἥτις ἐν τῇ πρώτῃ ἀρχῇ τοῦ παντός δὲν βλέπει ἀπλήν δυνατότητα, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας τὴν μεγίστην πραγματικότητα, μεταξὺ Θεοῦ και κόσμου, ἀναγνωρίζει σχέσιν οὐχὶ ταυτότητος ἀλλ' αἰτιότητα και ἐξαρτήσεως, και θαυμαστάς ἀνακαλύπτει μεταξὺ φύσεως και ἀνθρωπίνου πνεύματος ἁρμονίας, δι' ὧν ἡ ἐνότης τῆς φύσεως ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἐνότητα και ὑπὸ ταύτης νοεῖται, και αὕτη διὰ τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ ἰδίου προορισμοῦ ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἐνότητα τοῦ Θεοῦ.

II. ΒΡΑΪΙΑΣ ΑΡΜΕΝΙΑΣ.

ΙΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗ.

(Συνέχ. 186 φυλλῶν. 427.)

ΙΑ.

Συνεταιρισμοὶ ἐν Ἀμερικῇ.

Πολυάριθμοι εἶναι ἐν Ἀμερικῇ αἱ ἐταιρίαι, αἵτινες σκοπὸν ἔχουσι τὴν συγκρότησιν σωματείων διακομμένων ὑπὸ νόμων οὐχὶ τῶν κοινῶν, ἀλλ' ἰδιαιτέρων, ἠνωμένων πολλάκις μετὰ ἠρησκευτικῶν δογμάτων. Γεννῶνται δὲ και καθίστανται ἀκωλύτως μηδόλους ἐπεμβαίνουσας τῆς ἐξουσίας, εἰς μόνην τῆς χώρας τὴν πολιτικὴν ἀσχολουμένης. Τὰ ἰδικότερα

συμφέροντα εἶναι ὁλως ἀνεξάρτητα' και καθὼς ἡ κυβέρνησις ἀπέχει ἀσπληρῶς πάσης ἀναμίξεως εἰς τὰ τῆς ἐκκλησίας, μηδαμίαν ἐπιβάλλουσα θρησκείαν εἰς τοὺς πολίτας, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπιτρέπει εἰς αὐτοὺς νὰ συγκροτῶσιν ἐταιρίας ὅπως νομίζουσι συμφερότερον. Πλὴν τούτου αἱ ἐταιρίαι οὐδενὸς κινδύνου γίνονται παραίτιοι εἰς τόπον θεμελιωδῶς ἐλευθερον, και ἐλευθερον διπλάσιως διὰ τε τὴν ἐμφυτον ἀνεξαρτησίαν τῶν κατοίκων, και διὰ τοὺς γενναίους και προοδευτικούς αὐτοῦ θεσμούς.

Οἱ ἀπολαύοντες τῶν εὐεργετημάτων τῆς ἐλευθερίας, δὲν καταχωρῶνται αὐτῆς πρὸς βλάβην τῆς ἰδίας αὐτῶν εὐδαιμονίας' ἀναντιρρήτως δὲ ἀποδείξει προκειται ἡ ἀπιστευτος εὐτυχία τῆς Ἀμερικανικῆς συμπολιτείας, συγκροτηθείσης ἀνέκαθεν ἐξ ἀνδρῶν πάσης φυλῆς, πάσης θρησκείας και πάσης γλώσσης, ὄντινες ἀληθῶς και ἦσαν και εἶναι ἐτι περιτρώματα τῆς Εὐρώπης.

Ἐν Ἀμερικῇ ἡ ἐλευθερία καθιστᾷ τοὺς ἀνθρώπους συνωτῆρους μὲν διότι ἀνοίγει πρὸς αὐτῶν πᾶν στάδιον, ἠθικωτέρους δὲ και εὐγενεστέρους, διότι καταστρέφει τὴν ὑπόκρισιν, ὑπερηφανοτέρους διότι παραδέχεται τὴν ἰσότητά, γενναιωτέρους διότι ἀπελάττει τὴν δουλείαν, και ἐπὶ τέλους ἰσχυροτέρους διότι ἐπιτρέπει μεταξὺ ἄλλων πολυτίμων πλεονεκτημάτων και τὰς ἐταιρῖκας αἰτίνας, συννοῦσαι τὰς δυνάμεις πάντων, δικαιοπλασιάζουσι τὴν δυνάμιν ἐκάστου.

Ἡ ἀνάγκη αὕτη, ἐμφυτος εἰς τὸν ἀνθρώπινον ὁργανισμὸν ἀπαιτοῦντα κοινωνικὴν συμβίωσιν ὑπὸ νόμου κοινού, τείνοντας εἰς τὴν ἰσοστάθμισιν και τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν τρόπων τῆς εὐζωίας ἐκάστου, ἡ ἀνάγκη λέγομεν τοῦ συνεταιρίζεσθαι πρὸς ἀναζήτησιν τῆς εὐτυχίας, ἐγέννησεν ἐν Ἀμερικῇ σωματεῖα τινὰ ἄξια προσοχῆς.

Ὡς πολλά ὀρθῶς ἐβρέθη, παντὸς ἄλλου ὀλιγώτερον ὁ ἀνθρωπὸς γνωρίζει αὐτὸς ἑαυτὸν' ἀλλὰ και παντὸς ἄλλου πλέον συκοφαντεῖ αὐτὸς ἑαυτὸν. Αἱ εὐμενεῖς και γενναῖαι ἀρεταὶ τὰς ὁποίας ἐδώρησεν ἡμῖν ἡ φύσις ὡς ἰσχυρὸν ἀντίρροπον τῶν παραφορῶν τῶν παθῶν, αἱ ὁραταὶ λέγομεν αὐταὶ ἀρεταὶ τὰς ὁποίας μόνη ἡ ἐλευθερία ἀναπτύσσει καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν, παραγνωρίζονται παραδόξως ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους συχνάκις ἀποτυφλοῖ τὸ συμφέρον. Εἶναι φέρ' εἰπεῖν ποτὲ πιστευτὸν ὅτι δύναται νὰ συγκροτηθῇ κοινωνία ἀνθρώπων ἄνευ νόμων, ἄνευ κανονισμῶν, ὀδηγὸν μόνον ἔχουσα τὸν ὀρθὸν λόγον και τὴν φυσικὴν ἐθιότητα; Και ὁμως τοιαῦτα τις κοινωνία συνεστήθη πρὸς ἄρκτον τῶν Ἀμερικανικῶν πολιτειῶν, και προκόπτει, και οὐδὲν φαίνεται ἀναχαιτίζον τὴν εὐτυχῆ αὐτῆς πρόοδον.

Οἱ ἀποφασίσαντες νὰ ζήσωσιν ὑπὸ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς κυβερνήσεως, τὸ ὅποιον, ὡς βλέπομεν, βᾶσιν ἔχει τὴν ἔλλειψιν πάσης κυβερνήσεως, ἐπίστευσαν βεβαίως εἰς τὰ ἀγαθὰ αἰσθήματα τοῦ ἀνθρώπου, ἀφιεμένου καθ' ὅλοκληρίαν εἰς τὴν συνείδησιν αὐτοῦ' ἐπίστευσαν ὅμως και εἰς τὴν ὑπερφλαυτιαν ἐκάστου, τὴν διευθύνουσαν τὴν διαγωγὴν πάντων' διότι, κατ' αὐτοὺς, ἡ τύχη και ἡ εὐδαιμονία ἐκάστου κρέμαται πρὸ πάντων ἐκ τοῦ πολιτεύματος αὐτοῦ. Τὰ ἐλαττώματα, εἰς τῶν ὁποίων τὴν τιμωρίαν δὲν ἀρκεῖ πολλάκις ὁ νόμος, καταδικάζονται, λέγουσιν, ὑπ' αὐτῆς τῆς κοινωνίας, ὅπου μόνη ἡ ἀρετὴ ἀμείβεται και μόνη ἡ τιμιότης φέρει πρὸς τὴν εὐτυχίαν' τὸ ἰδιαιτερον συμφέρον, συνδεδεμένον μετὰ τοῦ γενικοῦ, μόνον κανὼνα διαγωγῆς ἔχει, τὴν ἀνεξίθρησκείαν, τὴν ἠθικὴν και τὴν δικαιοσύνην.

Τοῦ διεφθαρμένου ἀνθρώπου, προσθέτουσι, τοῦ κατ' ἐπίγνωσιν ψευδομένου ἢ ἀθετοῦντος ἕνεκα πλεονεξίας τὸν λόγον αὐτοῦ, ἡ ὑπόληψις ἐλαττοῦται, διότι ἡ τιμὴ και ὁ λόγος εἶναι ἡ μόνη ἐγγύησις πασῶν τῶν ἐμπορικῶν πράξεων. Ὅπως δὲ ἀναλάβῃ αὕτην ὁ ψεύστης ἢ ὁ παραβάτης τοῦ ἰδίου λόγου, ἀναγκάζεται νὰ καταβάλῃ μεγάλους ἀρετῆς κόπους, και οὕτω τιμωρεῖται δραστηριώτατα και ἠθικώτατα, ἅμα δὲ και διαρροῖ τὸ ἐλάττωμα αὐτοῦ.

Ἐάν τις εἶναι παράφορος, κενὸς, ἐκδικητικὸς, ἢ ἔχη ἄλλο ἐλάττωμα, πάντες ἀπομακρύνονται ἀπ' αὐτοῦ, και τοῦτο χρησιμεύει ἀντὶ τιμωρίας και διορθώσεως' εἰ δὲ ἡ ὀργὴ εἶναι ἀχάλιωτος και ἡ κακία παρεκτρέπεται μέχρις ἐγκλήματος, ἡ κοινωνία ὅλη, ἀγανακτοῦσα και ἀπειλούμενη ὑπὸ τοῦ κοινού τούτου ἐχθροῦ, ἢ ἀποκτείνει, ἢ ἐγκυκαλεῖται αὐτὸν εἰς τὴν τύψιν τῆς ἰδίας συνειδήσεως. Ἐπειδὴ δὲ πολλάκις κατεκρίθησαν, αὐτοὶ δικαιολογούμενοι ἀπαντῶσιν ὅτι μὴ ψηφίζοντες νόμους ὑπὲρ τοῦ ἀδυνάτου, οὐ μόνον δὲν καθιεροῦσι τὴν παντοδυναμίαν τῆς κτηνώδους δυνάμεως, ἀλλὰ και ἀσφαλεστάτην ἐγγύησιν παρέχουσιν αὐτῷ. Και πρὸς συμπλήρωσιν τῆς παραδοξολογίας αὐτῆς ἀξιοῦσιν, ὅτι εἰς μόναν τὰς ἐχούσας θεσμούς και συντάγματα κοινωνίας γίνεται κατάχρησις τῆς ἰσχύος πρὸς βλάβην τῆς ἠθικῆς και τῆς δικαιοσύνης, χάριν τῶν ἰσχυρῶν και ἐναντίον τοῦ κοινού συμφέροντος' και ὅτι οἱ νόμοι κατὰ τε τὴν Ἀμερικὴν και Εὐρώπην εἶναι ἐγγύησις τῶν δυνατῶν κατὰ τῶν ἀδυνάτων, και οὐχὶ τῶν ἀδυνάτων κατὰ τῶν δυνατῶν. Ἀλλ' ὅσον ἐσφαλμένα εἶναι αἱ ἀρχαὶ αὗται, τόσον παραδοξότερα φαίνεται ἡ προκοπὴ τῆς ἐταιρίας ὑπὸ τὴν ἀπλήν προστασίαν τοῦ συμφέροντος και τοῦ ὀρθοῦ λόγου τῶν μελῶν αὐτῆς.

Τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἐταιρίαν ἐθεμελίωσε, νομίζω, ὁ Κ. Andrews, ὁ πατὴρ τῆς ἰσοχῆς τοῦ

ἐλευθέρου ἔρωτος (1). Τοσοῦτη δὲ ἐκνήφθη ἔνθερος ζήλωτής τῆς προόδου αὐτῆς, ὥστε και πόνηρα περιεργον και πλήρες γενναίων αἰσθημάτων ἐδημοσίευσεν. Μὴ λησμονώμεν δὲ ὅτι και ἡ Καλλιφορνία, ἐπὶ πολλὰ ἔτη μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν χρυσορυχείων, ἐκυβερνήθη ἄνευ νόμων, διὰ μόνου τοῦ ὀρθοῦ λόγου και τοῦ αἰσθήματος τῆς δικαιοσύνης. Σημαντικώταται ὑποθέσεις ἐγένοντο ἄνευ ἐγγράφων' εἰ δὲ ποτε ἀνεκαλύπτετο κλέπτῃς ἀπάχωνίζετο ὑπὸ τοῦ λαοῦ δυνάμει τοῦ κεφαλαίουδους νόμου τοῦ καλομένου Lynch.

Ὅλως ἀντίθετος εἰς τὴν ἐταιρίαν ταύτην εἶναι ἡ τοῦ Φιλανστηρίου, διοργανωθείσα κατὰ τὰς θεωρίας τοῦ Φουριέ, και τὰ πάντα ὑπάγουσα εἰς κανόνας. Και ἔχει μὲν πλεονεκτημάτα τινὰ ὡς πρὸς τὸ ὕλικόν μέρος τοῦ βίου, τοσοῦτον ὅμως και τοιοῦτον τὸ εἰσαχθὲν μοιόμορφον εἰς τε τὰ ἔργα και τὰς πράξεις και αὐτὰς τὰς εὐθυμίας, ὥστε ἡ ἐξ αὐτοῦ ἐπιβρῆ ἐπὶ τοῦ ἠθους καταντᾷ ὀλεθρία' διότι ἡ παντελής ἔλλειψις περιπετειῶν, ἀνταγωνισμῶν, συγκροβῶσεων καταστρέφει τὰς νοητικὰς δυνάμεις. Εὐτυχῶς ὅμως οἱ κίνδυνοι τῆς ἐλεεινῆς ταύτης συμβιώσεως ἐγένοντο καταπρανεῖς, και φόβος ἐγεννήθη μὴ και τὰ μέλη τῆς ἐταιρίας περιέλωσιν εἰς τὴν ἠθικὴν διαστροφὴν, εἰς ἣν κατήνησαν ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἀλλ' ἠθικὴν διοίκησιν τῶν Ἰησοῦϊτῶν οἱ κάτοικοι τῆς Παραγωγίας' δι' ὃ ἡ ἐταιρεία διελύθη και οἱ ὀπαδοὶ αὐτῆς ἐπανῆλθον εἰς τὴν κοινωνίαν, ἥτις και τοὶ ἔχει πολλὰς ἐλλείψεις, ὅμως εἶναι πολὺ προτιμότερα τοῦ Φιλανστηρίου.

Ὁ Κ. Βίκτωρ Κονσινδερᾶν, ἐκ τῶν ἀποστόλων τῆς κοινοκτημοσύνης, συνέστησεν οὐ πρὸ πολλοῦ πρὸς ἄρκτον τοῦ Τεξᾶς, ἀγρονομικὴν τινὰ ἐταιρίαν, ἥτις κατ' ἐμὲ οὔτε ὀλ ἐπιτύχη οὔτε ὀλ διαρκέση. Ἡ κοινοκτημοσύνη εἶναι ἀληθῆς μηχανὴ, ἐνεργοῦσα τακτικῶς ὡς πᾶσα μηχανὴ και ἐλατήρια ἔχουσα ἀνθρώπους' ἡ φύσις ὅμως δὲν ἐπλάσε τὸν ἀνθρώπου τεμάχιον, ἀλλὰ ὃν ὀλόκληρον, ἔχον τὴν συνείδησιν ἐαυτοῦ ὡς αὐτοτελοῦς τοσοῦτω ζωηράν, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐνεργῇ μηχανικῶς. Πλὴν τούτου, ἡ κοινοκτημοσύνη στερεῖται ἀνταγωνισμοῦ, ἐν ᾧ και ἐν τῷ φυσικῷ και ἐν τῷ ἠθικῷ κόσμῳ ὁ ἀνταγωνισμὸς εἶναι νόμος τῆς φύσεως' πᾶν ὅτι ζῆ παλαίει και πρέπει νὰ παλαίῃ ἵνα ζήσῃ ἢ μὲν ζῶ φέρει τὸν θάνατον, ὁ δὲ θάνατος γεννᾷ τὴν ζωὴν διὰ τῆς πρὸς ἄλληλα ἀδικήτου πάλης πάντων τῶν ὄντων, κατὰ τὸ εὐρύτατον πεδῖον τῆς μάχης τὸ καλούμενον οἰκουμένην. Τοιοῦτοι οἱ μυστηριώδεις νόμοι τῆς φύσεως, τοὺς ὁποίους ὀλ ἔκρινε πολλὰ ἀσπληρῶς ὁ ἀνθρωπὸς, ἂν μετεχειρίζετο πρὸς τοῦτο τὸ λογικὸν

(1) Ὁρα φυλλῶν. 421, σελ. 281.

μόνον και τὰ αισθήματα τῆς ἀγαθῆς και γενναίας αὐτοῦ καρδίας.

Ἰπάρχει δὲ και ἑτέρα τις ἑταιρεία πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Νεοεβοράκου, ὑπερβαίνουσα κατὰ τὴν κοινοβιότητα και αὐτοὺς τοὺς Μορμόνους, καθὼ ἔχουσα τὰ πάντα κοινὰ, τὴν τε περιουσίαν και τὰ αισθήματα. Μὲ ἔθεβαλωσαν δὲ ἔτι οὐδέποτε διαταράχθη ἡ μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτῆς ἀρμονία. Αἱ γυναῖκες ἔχουσι κατὰ πάντα τὰ αὐτὰ δικαιώματα τῶν ἀνδρῶν. Ἐνίοτε οἱ νέοι ἐπιθιδόντι εἰς ἐρωτοτροπίας (coquetteries) ὡς γυναῖκες, αἱ δὲ γυναῖκες τολμῶσιν ὡς ἄλλοι ἄνδρες, και τὰ τέκνα ἀνατρέφονται δημοσίᾳ διαπάνῃ. Καὶ ὅμως ἡ ἑταιρεία ἀξιοῖ ἐκέρχην πρότυπον χρηστοθεσίας και ἀγαθοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ. Τὴν ἠθικὴν, τὴν ὁποῖαν ἀντιποιοῦνται πᾶσαι αἱ ὀρηστικαὶ και πᾶσαι αἱ κοινωνίαι, ἀντιποιοῦνται ἔτι πλέον οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἑταιρείας ταύτης, λέγοντες ἔτι ἐκπληροῦσιν ἀκριβῶς τοὺς νόμους τῆς φύσεως, ἐνεργοῦντες τὸ ἱερώτατον πάντων τῶν καθηκόντων, ἡτοι τὸ καθήκον τοῦ ἀγαπᾶν και ἀγαπᾶσθαι ἀκωλύτως. Τοὺς παραλογισμοὺς ὅμως αὐτοὺς καταδικάζουσι και ὁ νοῦς και ἡ καρδία.

Καὶ ὁ γνωστὸς ἡμῖν Βαρνοὺμ ἐπεχείρησε πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἠθικῆς τὴν ἴδρυσιν τοιαύτης τινὸς ἑταιρείας, τῆς τῶν ὑδροποτῶν και λαχανοφάγων. Λέγεται ὅμως ἔτι τὸ εὐάρεστον σχέδιον τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἀνδρὸς ἀπέτυχεν, ἐνεκα τῆς χρεωκοπίας εἰς ἣν ὑπέπεσαν· ἀλλ' εἶναι τάχα ἀληθινὴ ἡ χρεωκοπία, και πρέπει ν' ἀπεπισθῶσιν οἱ ὑδροπόται και οἱ λαχανοφάγοι;

Ὁ Κ. Βαρνοὺμ, ἔχων εἴκοσι περίπου ἑκατομμυρίων ἀρχαίων περιουσίαν, προτίθειαι νὰ οὐστήσῃ ἐν Νεοεβοράκιῳ ἀπέραντον κήπον μετὰ θεάτρων, καφεζιῶν, ξενοδοχείων και ἄλλων παντὸς εἶδους εὐθυμιῶν· προσποιούμενος τὸν χρεωκόπον σκοπὸν ἵσως ἔχει ν' ἀυξήσῃ τὴν χρηματικὴν αὐτοῦ πίστιν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ στρατήγημα τοῦτο φθίνειται βεβαίως παραδόξον εἰς τοὺς Εὐρωπαιοὺς, θέλωμεν διαλάβει ἐν παρεκδόσει περὶ τῶν ἐν Ἀμερικῇ πτωχεύσεων.

Αἱ ἀμερικανικαὶ πτωχεύσεις καταλήγουσιν εἰς δύο ἀντιθέτους ἐκβάσεις· ἡ ἐξολοθρεύουσιν ἐμπορικῶς τὸν πτωχεύοντα, ἡ ἐπαυξάνουσι τὴν πίστιν αὐτοῦ· και ἰδοὺ πῶς!

Ἐάν ὁ πτωχεύσας εἶναι τῶν ἄντι δυστυχῆς, ὅστις ἀπὸ τὴν ἄλλοτριωθῆν ἐκουσίως παντὸς ὅτι εἶχεν ὅπως πληρώσῃ τοὺς δανειτὰς, κατατρέφει διὰ παντὸς τὸ μέλλον αὐτοῦ· διότι ἐν θεμελιούμενος εἰς τὴν τιμωρίαν τῆς ὀφείας, ἔδωκε δειγματικὰ θελήσῃ νὰ ἐπαναλάβῃ ἐμπορικὰς ἐργασίας και ἀποταθῇ χάριν πιστώσεως πρὸς τοὺς ἀρχαίους αὐτοῦ δανειτὰς, βέβαιον ὅτι θέλει ἀποτύχει· οἱ δανεισταὶ ὁ ἀπαντήσωσιν οὕτω πῶς!

— Δὲν ἔχομεν πλέον οὐδεμίαν πίστιν εἰς σέ, διότι ἀπεδείχθη ὅτι δὲν σὲ συντρέχει ἡ τύχη, ἔτι διὰ τοῦτο ἐπτάχουσε, και ὅτι, ὅπως πληρώσῃς τὰ χρέη σου, κατέβηκες και τὸν τελευταῖόν σου δόλον· ἄρα δὲν ἔχεις πλέον καμμίαν ἐγγύησιν.

Ἐάν ὅμως ὁ πτωχεύσας, ἐμπειρότερος τοῦ εἰρημένου, δώσῃ ὀλίγα μόνον εἰς τοὺς δανειτὰς, φυλάξῃ δὲ εἰς ἑαυτὸν τὸ πλουσιώτερον μερίδιον, τότε δύναται νὰ ἐπαναλάβῃ τὰ ἐμπορικὰ ἔργα και τὴν ἐπαύριον τῆς χρεωκοπίας, βέβαιος ὢν ὅτι θέλει τύχει τῆς συνδρομῆς αὐτῶν ἐκείνων, τῶν ὁποῖων τὰ χρέηματα ἐσφραγίσθη. Ἐπειδὴ, λέγουσιν αὐτοὶ, ἡπάτησεν ἡμᾶς; ἐπιτηδεύεις; ἔπαται ὅτι ἔχει και περὶ τὰς ἐμπορικὰς ὑποθέσεις ἐπιτηδειότητα και ὅτι θὰ εὐδοκιμήσῃ. ἔχει δὲ και χρήματα, ὅπως καλῶς γνωρίζομεν ἡμεῖς, τὰ θύματα αὐτοῦ. Ἄρα πρέπει νὰ ἐμπιστευθῶμεν εἰς αὐτόν.

Πλὴν δὲ τῶν ἑταιριῶν, αἵτινες ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν ἀλλοίωσιν τῆς κοινωνικῆς τάξεως, ὑπάρχουσι και πληθῆδες σωματείων σκοπὸν μόνον ἔχόντων τὴν ἀμοιβικὴν συνδρομὴν. Τὰ μέλη τῶν σωματείων αὐτῶν συνεργήματα τὰς ἐορτὰς περιέρχονται εἰς τοὺς δρόμους, προπροσευμένον μουσικῶν ὀργάνων και σπυρμαίων.

Ἀγαπᾶσι δὲ περιπατῶς οἱ Ἀμερικανοὶ τὰς παρατάξεις τῶν στρατευομένων πολιτῶν, τὰς παντὸς εἶδους πομπὰς, τὰς σημαίας, τῶν ὁποῖων μέγαν ἀριθμὸν ἀνοψοῦσι και κατὰ τὴν ἐλαχίστην περίστασιν, και τὰς στρατιωτικὰς μουσικὰς, αἵτινες προηγῶνται πάσης ὀποιουδήποτε συνοδείας.

Εἶναι ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ τις ἀκριβῶς τὴν πανήγυριν, ἣτις τελεῖται ἐν Νεοεβοράκιῳ τὴν ἡμέραν τῶν γεννηθῆτων τοῦ Οὐασινγκτόν, τὴν ἐορτὴν τῆς ἀνεξαρτησίας και τὴν ἡμέραν τῶν δημοσίων πρὸς θεὸν εὐχαριστήσεων. Πανταχοῦ βλέπει πολυάριθμα πολιτικὰ και φιλανθρωπικὰ σωματεία, μεμιγμένα μετὰ πυροσβεστικῶν ἀντιλῶν, και κολοσσικῆς σημαίας, και ποικιλοχρόους ταινίας, και ἐμβληματικὰς γραφὰς, και ἐπιγραφὰς, και στεφάνους, και πανταχοῦ ἀκούει τύμπανα, και αὐλοὺς, και κύμβαλα και παντὸς εἶδους ὄργανα.

Ἀξιοῦσιν ἀληθῶς αἱ τελεταὶ αὐταὶ! ἀλλὰ μήπως δὲν ὠφελῶνται οἱ Ἀμερικανοὶ και ἀπὸ τῆς ἐλαχίστης εὐκαιρίας ὅπως φορέσῃσι μαῦρον ἔνδυμα, και ζώνην εὐχρουν, και ταινίας περὶ τοὺς βραχίονας, και ἐμβλήματα εἰς τὸ στήθος, και νὰ βυθίσωσιν ὡς ἄλλοι στρατιῶται; Οὕτως τέσσαρες ἐθνοφύλακες συνέρχονται πρὸς ὅπως ἀπέλωσιν εἰς σκάψουσιν, χωρὶς νὰ πορευθῶσι βήματα στρατιωτικῶν προηγουμένης μουσικῆς, και ἐπομένων μαῦρων φερόντων τὸ σῆμα και στεφάνους διὰ τοὺς ἀραιτεύσαντας.

Ἀπαγγέλλουσι τὰς σημαίας, τὰς ταινίας, τὰ τύμ-

πανα, τοὺς αὐλοὺς και τὰς ποικιλοχρόους σημαίας, και καταστρέφει τὴν γραμμαμοσίαν, τὴν ὁποῖαν ἔχουσιν ἐν μεγίστῃ τιμῇ οἱ Ἀμερικανοί. Ἡ πρὸς τὰς ἐπιδείξεις αὐτὰς κλίσις τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ εἶναι πολλὰ φυσικὴ· διότι καταγινόμενοι ἀδιακόπως εἰς ὑποθέσεις, και κερδῶν ὀλίγον ἔχοντες ὅπως εὐθυμῆσωσιν, αἰσθάνονται ἀληθῆ μακαριότητα ὁσάκις τύχουσιν εὐκαιρίας ἵνα περιέλθωσι μετ' ὀργάνων και σημαίων.

Μίαν τῶν ἡμερῶν εὐρισκόμενος ἐντὸς ζαχαροπωλείου, εἶδον εἰσελθόντας δύο κυρίους, τῶν ὁποῖων ὁ ἕτερος ἰδὼν τινὰς συνηγμένους ἐπληροίκαεν εἰς αὐτοὺς και εἶπε χαμηλῇ τῇ φωνῇ τὴν λέξιν ταύτην «ἀλεξιβροχον.» Τὴν μαγικὴν ταύτην λέξιν ἀκούσαντες οἱ συνηγμένοι ἔστρεψαν τὴν κεφαλὴν και προσηγάρευσαν τὸν ξένον, τρίς ἐπαναλαθόντες τὴν λέξιν «ἀλεξιβροχον.» Καὶ τότε μὲν οὐδὲν ἐνόησα ὅτε ὅμως μετὰ τινὰς ἡμέρας ἀπήντησα συνοδείαν ἀνδρῶν οὐκ εὐάριθμον φέρουσαν ἀνοικτὰ ἀλεξιβροχα ἐν καιρῷ αἰθρίας, ἐνόησα ὅτι οἱ ἐν τῷ ζαχαροπωλείῳ ἐκεῖνοι ἀνήκον εἰς σωματεῖον ἀλεξιβροχῶν, οὕτινος ἀγνοῶ τὸν σκοπὸν.

Κατὰ μίμησιν τῶν σαϊνισμονικῶν δογμάτων, καθ' ἃ ἡ γυνὴ ἐκφύττετο κατὰ πάντα ἴση πρὸς τὸν ἄνδρα, συνεκροτήθη ἐν Ἀμερικῇ τῶν Βλουμεριστριῶν ἡ αἵρεσις. Αἱ μεγάλαί αὐτῆς ἰέρισαι εἶναι αἱ κυρία Λουκρετία Μιτ, Ρόζα και Ἀντωνία Βράουν, ἡ ὀνομαστοτέρα πασῶν τῶν ἄλλων διὰ τὸ ἀνεξάρτητον τῶν ἰδεῶν και τὸ παρήρησιατικὸν τοῦ λόγου, ἀξιοῦσιν ὅτι, ἐάν ἡ γυνὴ ἐξευτελλίζεται και καταστρέφεται τόσῳ συνεχῶς, και ἐάν ἡ κακοήθεια εἶναι κοινοτέρα εἰς τὰς μεγάλας πόλεις, ὅπου αἱ ἀνάγκαι παρουσιάζονται πολυαριθμότεραι, τοῦτο προφύχεται ἐκ τῆς πλεονεξίας τῶν ἀνδρῶν, αἵτινες οἰκειοποιούμενοι πάντα τὰ ἐπικερδῆ ἔργα, ἀφίρουν εἰς τὰς γυναῖκας τὰ ταπεινά, ἡ ἐκ τῶν ὁποῖων πρόσδοδος και ἀναπαυγῆς εἶναι και τὴν καρδίαν ἐξαχρεῖται.

— «Κατακρίνετε, ἔλεγέ ποτε μετ' ἀγανάκτησεως ἡ Κ. Ἀντ. Βράουν ὀμιλοῦσα ἐν Βοστώνῃ πρὸς πολυάριθμον ὀμήγυριν ἀνδρῶν, κατακρίνετε τὰς γυναῖκας ὡς παρεκτρεπομένας, ὡ ἄνδρες; ὑποκρίται, ἐνθ' οἷς διεφθεύρατε αὐτὰς ἀφαιρούντες διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ἐνεκα ὑπερφιλανθείας, ὅτι δίδετε διὰ τῆς ἑτέρας εἰς αὐτὰς ἐνεκα διαφθορᾶς. Γινώσκοντες ὅτι ἡ παρεκτροπὴ γεννάται πολλὰκις ἐκ τῆς ταλαπωρίας, και ὅτι πολλὰκις ἡ πείνα εἶναι ἰσχυροτέρα τῆς ἀρετῆς, στερεῖτε τοῦ ἔρτου τὰς γυναῖκας ὅπως, ἐν τῷ καταχθονίῳ δεσποτισμῷ και τῇ ἀγενεῖᾳ ὀμῶν καταστήσατε αὐτὰς διεφθαρμένας!.. Δότε ὀμως εἰς αὐτὰς τὰς ἐπικερδῆς θέσεις, τὰς ὁποῖας ὀμεῖς κτέχετε μόνον, και θέλετε ἴδει ὅτι, ὅταν ἀποκτῆσωσι τρόπον τοῦ ζῆν, σπᾶνίως θέλουσι παραστ-

ρονται ὑπὸ τῆς ἐξευτελιστικῆς τῶν ἀνδρῶν γενναιοδωρίας.»

Και ὀμολογῶ μὲν ὅτι οἱ ἄνδρες, ἰσχυρότεροι ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν γυναικῶν, κρατοῦσι δι' ἐκυτοὺς μερίδιον λέοντος· ἀλλ' αἱ κυρία Βλουμεριστρία δὲν πρέπει νὰ λησμονῶσιν ὅτι δὲν προγεύονται οἱ ἄνθρωποι θέσεις και ὑποουρήματα, οὔτε γένονται καταπίνοντες λίρας. Ἡ χύτρα, ἡ ταπεινὴ χύτρα πρέπει τὸ ἐπτερας, μετὰ τὸ τέλος τῶν ὑποθέσεων, νὰ ἔγῃ ἔτοιμον τὸ φαγητόν. Καὶ ἐάν ἡ κυρία δὲν φρονίσῃ περὶ αὐτοῦ, πρέπει λοιπὸν ὁ κύριος νὰ μαγειρεύσῃ; Τὸ κατ' ἐμὲ, δὲν μοι φαίνεται φυσικόν, και ἐπομένως οὔτε λογικόν. Πλὴν τοῦτου ὑπάρχει και ἄλλη σπουδαιότερα φροντίς ἰδιόζουσα εἰς τὰς γυναῖκας, ἡ ἀνατροφή τῶν ἰδίων τέκνων. Αἱ Βλουμεριστρία, αἵτινες ἄλλως και κατὰ πολλὰ ἔχουσι δικαίον, ἐξοκέλλουσι εἰς ὑπερβολὰς ἀξιοῦσιν νὰ γίνωνται ὅπως και οἱ ἄνδρες δικασταὶ, δικηγόροι, ἱερεῖς, στρατιῶται, λατροὶ, βουλευταὶ, πρέσβεις, ὑποουργοὶ και ἀντλιοφόροι.

Εἶδον δὲ πολλὰς Βλουμεριστρίας εἰς τὴν λέσχην τοῦ ἐλευθέρου ἔρωτος, φερούσας παραλόγια, κοντάς ἐσθῆτας και στοργυλά σιαδέια· πᾶσαι δὲ ἦσαν γράται, ἰσχυραὶ, ἄσχημοι και ἀπικισίως στρηνοφόροι· ἀλλὰ και πᾶσαι ἐξήχτορες οὐκ ἀδιακόπως ὀμιλοῦσαι μετὰ πολλῆς χάριτος ἐναντίον τοῦ γάμου και τῶν ἐγγάμων.

Εἶναι ὅμως ἀξιοῦσιν τὰ ἄσχημα, και ἰσχυρά, και φανακλάδικα γερωντοκόριτσα ὁσάκις ὀμιλοῦσιν ἐναντίον τοῦ γάμου; (Ἐπιτετα συνεχῆς.)

ΤΟ ΚΙΤΡΙΝΟΝ ΡΟΔΟΝ.

(Συνέχ. 186 φυλλῶν. 427.)

Ἐνθ' δὲ ἦτο εἰς τὴν κλίσην ὁ Ἀνδρέας, ἐλθὼν ὁ Νικόλας ἐνεχείρισεν αὐτῷ ἐπιστολήν.

— Εἶναι τοῦ Τεσιέ, εἶπεν ἀποσφραγίζων αὐτὴν· τί ἄρα γε με γράφει;

«Ἀγαπητέ μου φίλε, ἔλεγεν ὁ πρῶτον γαμβρὸς τοῦ Κ. Σιμάρ. Διάτην ἀπὸ τεσσάρων ἡμερῶν, ἀφῆτου δηλαδὴ σὲ ἀφῆκα, περιμένω ἐπιστολήν σου, ἡ καὶ σέ' διὸ σὲ ὀμολογῶ ὅτι δὲν ἐνόησα οὔτε τὴν σιωπὴν, οὔτε τὴν παράτασιν τῆς ἀπουσίας σου· ὑποθέτω μόνον ὅτι ἡ διαπραγματεύσις τὴν ὁποῖαν σὲ ἀνέθεσα δὲν ἐτελείωσεν ἔτι. Ἐν τῷ διαστήματι τοῦτου ἀνεπόλησα, φίλε μου, πολλὰ εἰς τὴν κεφαλὴν μου. Γάμος τόσον ἐπωφελῆς και τόσον προσεχῆς ὡς ὁ ἐμὸς, δὲν πρέπει, νομίζω, νὰ διαλυθῇ ἀπερισκέπτως ἐνεκα παιδαριωδῶν κίτιων; διότι ἀληθῶς

παιδαριώδης υπήρξεν η διαγωγή της Ουρανίας. Εγώ δε δημολογώ ότι ασφαλα πλέον αυτής· διότι αν αυτή έχει ιδιοτροπίας, εγώ πολλάκις είμαι μυέγγικτος, ουδέ έχω το δικαίωμα να δικαιολογηθώ προτείων την ζωηρότητα την ιδιόζουσαν εις την νεανικήν ηλικίαν. Αια τουτο φρονώ ότι κακώς εξηγήσαμεν και οι δύο το κίνημά της εις την αίθουσαν του σφαιριστηρίου· η Ουρανία έχει ζωηροτάτας τάς χειρονομίας, κινεί σχεδόν πάντοτε την χείρα όταν μιλήσῃ, και το κίνημα το όποιον εξαλάβομεν αντι άπειλής, ήτο, βειβαίωθητι, άπλη χειρονομία. Πλήν τουτου και άτοπον αν είχε πρόθεσιν, εγώ έπροεπε να φανώ συγκαταβατικός, διότι δικαίως έροίσθη έτε με έιδη δέροντα βαρβάρως τον Σολιμάν. Σε παρακαλώ λοιπόν, φίλε μου, να συμβιβάσης το πράγμα με την συνήθη σου διπλωματικήν ικανότητα, και να είπης εις τον Κ. Σιμάρ ότι μη ούσης επικινδύνου της αποπληξίας του θείου μου, θέλω επανέλθει αύτου μετά τινας ημέρας. Άσπασόν με την Κ. Ρενιέ και την θείαν της, εις δε την Ουρανίαν ειπέ . . .»

— Εις τον διάβολον! άνέκραξεν ο Άνδρέας σχίζοντας την επιστολήν πριν τελειώση την ανάγνωσιν. Εάν η Ουρανία δέν τον αγαπή, αισθάνομι τυψιν συνειδήσεως να την βιάσω, διότι είμαι βέβαιος ότι δέν θα την κάμῃ εύτυχῃ. Μόνος του έφυγε· τίς τον πταίει; την παροιμίαν την γνωρίζει. Και επειδή εγώ έπίστευσα ότι διέλυσε τον γάμον, έλαώρησα τον έαυτόν μου ελεύθερον ν' αγαπήσω την Ουρανίαν, και την ήγάπησα, και θα ύποστηρίξω το δικαίωμα μου.

Η ιδέα ότι ύπεσκέλιζε τον φίλον του και αντιπικρύνμπον εγίνετο νομφίος, δέν έσκανδάλισε διάλου την συνειδήσιν του, ήτις ενώπιον του πάθους έσίγη σιγήν θανάτου· άλλως και διά διλήμματος έζήτει να δικαιολογήση την διαγωγήν του· η τον αγαπή, έλεγεν, η δέν τον αγαπή· και εάν μόν το πρώτον, θα με αποβάλῃ, εάν δε το δεύτερον, τότε δέν ύπάρχει λόγος παραπόνων εναντίον μου.

Ούτω πως ανακηρύξας έαυτόν άθώον άπεράσις, πριν επιστρέψῃ ο φίλος του, να σαφηνίσῃ το πράγμα· ζθεν μετά το γεύμα πλησιάσας την Κ. Ρενιέ είπεν αύτῃ ότι έπεθύμει να τῇ δμιλήσῃ κατ' ιδίαν· η δε άρσία ξανθή ύπομειδιάσασα έδέχθη την πρότασιν, και έτε κατέβησαν εις τον κήπον ο Άνδρέας έξεμυστηρέθη το πάθος του.

— Κυρία, είπε, φανερόν εις ύμῃς ότι αγαπῶ την εξαδέλφην σας δέν λέγω βεβαίως νέον πράγμα, δότι το ένοήσατε.

— Τί, κύριε! άνεφώνησε με ήθος προσπεποιημένον η Κ. Ρενιέ.

— Ναί, το ένοήσατε· ήπως μ' έμάντευσάτε, σῆς έμάντευσά και εγώ. Έμάντευσά ότι ο γάμος του

Τεσιέ δέν σῆς ήρσασε, και ότι δέν ένοστιμεύεσθε τον φίλον μου . . . Μη με διακόπτετε παρακαλώ. Ένοήσατε ότι ο χαρακτήρ του δέν έδιδεν άρκιτάς έγγυήσεις εύζωίας και εύτυχίας εις την σύζυγον του, και έχετε δικίον· άρα γε έχετε εύμενεστέραν ιδέαν δι' έμέ; Αγαπῶ την Ουρανίαν . . . το ήξούρετε· διατάξω δε να φανερώσω εις αύτην, τόσω νέαν και τόσω άθώαν, την αγάπην μου, αν και κίωμι από έπιθυμίαν να το κάμω. Φοβούμαι μήν είπη τις ότι κακώς άμείβω την φιλοξενίαν σας· η μόν θεία σας θα έλησμόνησε την αγάπην, ο δε Κ. Σιμάρ, το ύποπτεύομι πολύ, δέν θα την έδοκίμασε ποτέ, και ο σύζυγός σας, αν και έχει λόγους ισχυρούς να την γνωρίζῃ κάλλιστα, έχει σοβαρότητα η όποία δέν με έπιτρέπει να τον δμιλήσω. Ιδού διατί καταφεύγω εις ύμῃς, έχων την πεποίθησιν ότι μόνη ύμεις με ένοσείτε. Συγχωρήσατε παρακαλώ την τόλμην μου και ύποσχελήτέ με την προστασίαν σας. Ο Κ. Σιμάρ γνωρίζει την οικογένειάν μου, είναι πλουσιωτέρα του Τεσιέ, και έχει χαρακτήρα ήπιώτατον· φρονώ λοιπόν ότι θα κάμω εύτυχιστάτην την Ουρανίαν. Δέν είναι βέβαιον ότι δέν τον αγαπή;

— Πώς τὰ διορθόνετε αξιόλογα! ύπέλαθε μειδιώσα η Κ. Ρενιέ. Ασημονείτε λοιπόν ότι ο Κ. Τεσιέ δέν έχει ανάγκην της συγκαταθέσεώς μου δια να ύπανδρευθῃ την Ουρανίαν;

— Ο γάμος δέν έγεινε, και από ύμῃς κρέμαται να μη γείνη ποτέ. Ο Τεσιέ αναχωρών με παρήγγειλε να τον διαλύσω όριστικώς. Ναί μόν μετά ταύτα άνεκάλεσε τάς όδηγίας του, εγώ όμως αναλαβών να εκτελέσω τάς πρώτας απορίπτως τάς δευτέρας. Αί προς αύτην ύποχρεώσεις του Κ. Σιμάρ δέν ύπάρχουν πλέον, διότι ο Τεσιέ πρώτος άποσύρεται. Είμι άρα ελεύθερος να ζητήσω εις γάμον την εξαδέλφην σας.

— Αμπαρός συλλαγισμός! αν και φοβούμαι ότι δέν είναι πάντη άμέτοχος ήσουςιτισμού, ως θα έλεγεν ο θεός μου· αδιάφορον όμως, έχετε πνεύμα και παρρησίαν, εγώ δε δέν έχω την γενναϊότητα ν' αποδοκιμάσω το κίνημά σας, αν και δέν είναι πολλά ταυτικόν. Με έμάντευσάτε είπόντες ότι δέν αγαπῶ τον φίλον σας, δια τον όποιον, ως βλέπω, και σεις δέν τρελαίνεσθε, και εύχαρίστως θα έβλεπα διαλυόμενον τον γάμον. Εάν δε δέν είναι άργά θα συντελέσω και εγώ.

— Πόσον θα σῆς είμαι εύγνώμων!

— Καλά, καλά, είπεν η Κ. Ρενιέ αναλαβούσα το φιλοσώμιμον ήθος της· ο σύζυγός μου, ο όποιος μῆ; βλέπει από το παράθυρον, δέν πολυνοστιμεύετακ να με δμιλοῦν τόσην ώραν και με τόσην ζέσιν.

— Μίαν λέξιν άόρη, παρακαλώ· άφου είδα

αύσον καλή, δέν με συγχωρείτε να είπῶ εις την Ουρανίαν ότι την αγαπῶ;

— Όχι, κύριε, διότι το έμαθε πρό ήμερων από τὰ βλέμματά σας. Χθές την εκάμετε να κοκκινίσῃ, και καθέσον ήξούρω πρώτην φορῆν την συνέθη αυτό εῖς αίτίας τοιαύτας.

— Εκοκκίνισεν! . . . είσθε βεβία; άνεφώνησεν ο Άνδρέας, όστις εκ του ένθουσιτισμού του ήθέλησε ν' άρπάσῃ και ν' άσπασθῃ την χείρα της άρσίας ξανθῆς.

— Ο σύζυγός μου! άνέκραξεν αύτη, άποσύρουσα την δεξιάν της. Θέλετε να πιστεύσῃ ότι δι' έμέ λέγετε ύσα λέγετε; Ήλάτε εις τον νοῦν σας, και μη λησμονείτε ότι σῆς άπαγορεύω να φανερώσεται εις την Ουρανίαν.

— Ούτε έμπροσθέν σας;

— Έμπροσθέν μου; . . . Βλέπω και είμαι πολλά καλή. . . Ελα, φθάνει το πένθιμον αυτό ήθος. Βλέπω την Ουρανίαν εκεί κάτω εις το σκηνώμα· δς ύπάγωμεν· δέν ήμπορώ να σῆς έμποδίσω να την δμιλήσετε.

— Με ύπόσχεσθε να μη με βάλτε πάλιν ν' αναγνώσω την Ινδιάναν;

— Το ύπόσχομαι, διότι δέν ήξούρετε τί αναγνώσατε όταν είναι παρούσα· εγώ μόνη θα διαβάσω όσα δέν ένόησα, και εν τούτοις σεις προσπαθήσατε να φανήτε άρεστές, χωρίς όμως να λησμονήσατε ότι άκούω ένφ διαβάξω.

Και ήλθον όπου και η Ουρανία, ήτις το ήθος έχουσα σκεπτικόν και ούχι φαιδρόν, ως συνήθως, εκέντει. Ο ήλιος την ώραν εκείνην, εξακοντίζων τάς ακτίνας του έντός του σκηνώματος, άνεδείκνυσεν έτι μάλλον το κάλλος της Ουρανίας, ήτις, φοβουμένη ίσως μη γείνη καταφανέστερον το έρόσημά της, παρεκάλεσε τον νέον με φωνήν δειλήν και γλυκείαν να κλείσῃ το παράθυρον.

Το παράθυρον εκείτο επάνω δρομίκου διασχίζοντος τον κήπον· ένφ δε εκείνος έκυψεν ίνα κλείσῃ αυτό, είδεν άνθρωπον έρχόμενον και άνεγνώρισε τον Τεσιέ. Και κατὰ πρώτον μόν τῷ ήλθεν η ιδέα να ρίψῃ κατ'ένω του μίαν γάστραν, άνασών ύπερ του φίλου του το πάθημα του βασιλέως Πύρρου· μετά μισρήν όμως σάψιν άπεχώρησεν άφεις ήμίλειστον το παράθυρον.

— Προτιμῶ ν' άκούσῃ, είπε καθ' έαυτόν, διότι θα μάθῃ μίαν ώραν άργήτερα την αλήθειαν.

Και επανελθών έλαβε χαμηλόν σακμίνον και εκάθησε πλησίον της Ουρανίας.

ΕΤ΄.

Μετά την επάνοδόν του εις Παρίσιους ο Τεσιέ, ήγείρετο το πρώτ' έχων άμετάθετον άπόφασιν να

μη ίδη πλέον την Ουρανίαν· το έσπέρας όμως είχεν έλος διόλου εναντίον· αλλά την τετάρτην ήμέραν η άπόφασις της έσπέρας ήρχισεν από της κύρης, διψών την αγάπην της μνηστῆς του, έγραψε προς τον φίλον του την άνωτέρω επιστολήν· μη ίσχύων δε να κρατήσῃ έαυτού, άνέβη μετά τινος ώρας εις τα λεωφορείον το μεταβαίνον εις την έξοχόν του πεντηρου του. Ατελείωται έφαίνοντο αύτῷ αί ώραι· έτε όμως έρθασεν, ένόμισεν ότι οί ήπιοι έτρεχον ως περρωτοί, και έδίωξε να καταβῇ· διότι πῶς να κερουσιασθῇ; τί να είπῃ αν ο φίλος του είχεν εκπληρώσῃ ήδη τάς παραγγελίας του; Ταύτα σκεπτόμενος διευθύθη βραδυπορῶν προς την οίκίαν του Κ. Σιμάρ, όπου φθές ήθήθη λυόμενα τὰ γόνατά του. Αί κλέπτης εισέδυσε μέχρι της θύρας του κήπου, και άντι να κρησῇ έτρέπη περι τον φραγμόν και δια δρομίσκου έφθασεν εις το σκηνώμα όπου συνείθεις να εργάζεται η φιλιότη της Ουρανίας.

— Θα είναι μόνη, είπε καθ' έαυτόν, έχουσα ύσως τον νοῦν της εις έμέ. Αια τί να μη τολμήσω να την ιδῶ και να την δμιλήσω;

Και άποδιώξας την δειλίαν του έπλησίασεν εις την γωνίαν του σκηνώματος, ήτις έχουσα τους λίθους εξέχοντα· ως βρομίδας κλίμακας, εύκόλυνε την άνάβασιν. Ηρχισε λοιπόν να αναβήσῃ, ελίγον φροντίζων ότι επλήγουν τάς χεῖράς του· έτε δε εφάνη ο φίλος του εις το παράθυρον έστάνῃ· αλλά νομίσας μετά μικρόν ότι δέν τον παρετήρησεν, έδιπλασίασε τάς προσπαθείας του και άνέβη εις το παράθυρον, όπου έστάθη, τους μόν πόδας έχων έντός όπῆς, δια δέ των χειρῶν κρατῶν τάς κινκίδας· και όστις την κεφαλήν ύπισθεν γάστρας ήκροάζετο μετά μεγίστης προσοχής.

Και η μόν Ουρανία, προσηλωμένος έχουσα τους όφθαλμούς εις το κέντημα, είσώπα· η δε Κ. Ρενιέ λαβούσα κατὰ την ύπόσχεσιν της την Ινδιάναν έφάνετο μόν εγκύπτουσα εις την άνάγνωσιν, εύκόλως όμως θα παρετήρει τις ότι έστρεψε τά φύλλα μετά της αύτης βραδύτητας, μετ' ής και η εξαδέλφη της εκέντει. Ο δε Άνδρέας, καθήμενος εις το σακμίνον του, έφάνετο άνήσυχος ως άλλος καταδίκος. Μεταφέρων άδικόπως το βλέμμα από της μίξ εις την ήλλην εξαδέλφην, και από αύτων εις το παράθυρον, από δε του παραθύρου εις την άκρην των ύποδημάτων του, έβουβήθη επί τέλους εις σάψεις, όπως πάντες, και οί τολμηρότεροι, όσάκις πρόκειται να πράξωσι τι όριστικόν και άμετάθετον.

— Το πράγμα, είπε καθ' έαυτόν, είναι δυσκολώτερον η όσον ύπέθεσα κατ' αρχάς· πῶς ν' άρχίσω;

Εν τούτοις η Κ. Ρενιέ, βλέπουσα λάθρα τον νέον, ένόησε την άμνησίαν του· ει δε και είχεν ύποσχεθῇ αύτῷ την συνδρομήν της, ύπήκουσε την ώραν

ἐκείνην εἰς τὴν φιλοσοφίᾳ διαθείσιν τῆς, καὶ ἠρώτησεν αὐτὸν εἰρωνικῶς·

— Δὲν μὲ εἶπες, Κ. Ἀνδρέα, ὅτι σὺ ἐγράψεν ὁ Κ. Τεσιῆ;

Ὁ Ἀνδρέας ἐνόησε τὴν εἰρωνείαν· ἀλλ' ἀντὶ τὴν παραχρῆσιν εὐχρηστίᾳ μᾶλλον ὅτι ἐδόθη αὐτῷ ἀφορμὴ νὰ ἐξηγηθῇ ἄνευ περιφράσεων ὁ συντομώτερος δρόμος, εἶπε καὶ ἑαυτὸν, εἶναι καὶ ὁ καλύτερος.

— Μάλιστα, κυρία, μὲ ἐγράψεν ὅτι μετ' ἑλίγον ἐπιστρέφει, καὶ μὲ παραγγέλλει νὰ σὺς διακοινώσω τὴν ἐπιστροφὴν του.

— Καὶ ἱατροῦθι ὁ Θεὸς σου;

— Ὁ Θεὸς σου, κυρία, δὲν ἦτον ποτὲ ἄρρωστος· ἐπενοήσαμεν μόνον τὴν ἀποπληξίαν, διότι ὁ φίλος μου εἶχε κρίνει ἀναγκαῖον νὰ λείψῃ μερικὰς ἡμέρας.

Ἡ δὲ Οὐρανία ἀνυψώσασα τὴν κεφαλὴν προσήλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν νέον καὶ εἶπεν·

— Ἄν ὁ φίλος σου ἐκρίνεν ἀναγκαῖαν τὴν ἀπουσίαν σου, ἐγὼ δὲν κρίνω ἀναγκαῖαν τὴν ἐπιστροφὴν σου, καὶ παρακαλῶ νὰ τοῦ τὸ γράψετε.

— Μὴν εἶσαι μνησικακος, ὑπέλαβεν ἡ Κ. Ρενιώ μὲ τόνον φωνῆς κένθμιον, διότι ἀφοῦ ἐπιστρέφει ὅλ' εἰπὴ ὅτι ὁμολογεῖ τὸ σφάλμα του. Καὶ ἂν μετανοῆ, ἂν ὁμολογῇ ἑαυτὸν ἔνοχον, δὲν πρέπει νὰ φωνῆ; τόσον σκληρά.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ κρεμάμενος Τεσιῆ, κατέκρινεν ἑαυτὸν ὅτι ἠδίκησεν ἄλλοτε τὴν ὁμιλοῦσαν ἐκλεβὼν αὐτὴν κακῶν.

Ἡ Οὐρανία ἐσιώπησε μετὰ μικρὸν δὲ ἀποστεινάς τὸν λόγον πρὸς τὸν νέον, χωρὶς ὅμως νὰ στρέψῃ πρὸς αὐτὸν καὶ τὴν κεφαλὴν·

— Εἶθε, ἠρώτησε, καὶ σὺς τῆς αὐτῆς γνώμης;

Καὶ ὁ Ἀνδρέας, ἀτεινίζων αὐτὴν μὲ βλέμμα φλογερὸν, ὅμοιον πρὸς βλέμμα ἐρημίτου βλέποντος θεῖαν ὀπτασίαν·

— Ἐμὲ, ἀπεκρίθη μὲ φωνὴν χαμηλὴν, ἐμὲ πρέπει νὰ συγχωρήσῃς, ἐμὲ ὅστις σὲ ἀγαπῶ καὶ τίκομαι. Οὐρανία, ἀγγαλέ μου, ἡ ζωὴ μου κρέμαται ἀπὸ μίαν σου λέξιν· εἶπε ὅτι δὲν τὸν ὑπανδρεύεσαι.

Καὶ δὲν ἀπεκρίθη μὲν ἡ Οὐρανία, ἡ χεὶρ τῆς ὅμως, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀρπάσει ὁ Ἀνδρέας, ὁμίλησεν ἀντ' αὐτῆς. Καὶ οὗτος δὲ νομίσας περὶ τὰ λόγια, ἔπεσεν εἰς τὰ γόνατά τῆς ὅπως ἐρμηνεύσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του. Τὸν σιωπηλὸν αὐτὸν διάλογον ὑσώρῃσασα ἡ Κ. Ρενιώ ὡς παράδοκον τῶν συνθεσιμῶν, ἔκλεισε τὸ βιβλίον καὶ εἶπε μὲ δηκτικωτάτην εἰρωνείαν·

— Σὺς ἐπιπνύ ὅτι συνηγορεῖτε ὑπὲρ τοῦ φίλου σου; περὶ τὸν ὅμως νομίζω τὸν τόπον εὐθερμον ζήλον· ἄλλως καὶ ἄστοπον εἶναι νὰ συνομιλῆτε κυρίως.

— Τὴν ἐμίλει δι' ἐμὲ, εἶπε καὶ ἑαυτὸν ὁ Τεσιῆ· τί ἄρα θ' ἀποκριθῇ;

Ἡ δὲ Οὐρανία ἐρυθρῶσασα ἐσηκώθη, ἐπεριπάτησεν ὡς παιδίον ἐπιπληχθὲν, καὶ καθήσασα πλησίον τῆς ἐξαδέλφης τῆς ἐκρυψε τὸ πρόσωπόν τῆς ὑπίσθηεν τῶν ὤμων τῆς, ἐνῶ αὐτὴ ἔσπεε τὸν δάκτυλον πρὸς τὸν Ἀνδρέαν. Ἀλλ' οὗτος σηκωθείς ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας τῆς Κ. Ρενιώ, ἥτις καμφθεῖσα ἐμειδιάσει φιλικῶς.

Ἐν τούτῳ δὲ Τεσιῆ, μὴ ἀκούων πλέον ὁμιλίαν, ἔσπεε τὸ παράθυρον ὡς ἂν ἔπνεον ἄνεμος· ἀλλὰ μόνος ὁ Ἀνδρέας ἐγίνωσκε τὸν σείοντα.

— Σὺς παρακαλῶ, εἶπε μεγαλοφώνως, νὰ μὲ ἀποκριθῆτε τί νὰ γράψω εἰς τὸν φίλον μου.

— Ἔχετε δικαίον, ἀπεκρίθη ἡ Κ. Ρενιώ μὲ φωνὴν μητρικὴν· πρέπει, Οὐρανία μου, ν' ἀποφασίσῃς· ἂν ἀγαπᾷς τὸν Τεσιῆ, εἶναι αἱ φιλονεικίαι εἶναι παιδαριώδεις· ἂν πάλιν δὲν τὸν ἀγαπᾷς, εἶπε το εἰς τὸν πατέρα σου, ὁ ὅποιος βεβαίως δὲν θὰ σὲ βιάσῃ.

— Δὲν τὸν ἀγαπῶ, ἀπεκρίθη ἐντόνος ἡ Οὐρανία.

Ὁ Ἀνδρέας παρετήρησε τὸ παράθυρον ὅπως ἴδῃ ἂν ἦτο ἀνοικτὸν· σπασμωδικῶς δὲ τις κίνησις τοῦ παραπέτασματος ἔπεισεν αὐτὸν ὅτι ὁ κρεμάμενος Τεσιῆ ἤκουσε τὴν ἀπόκρισιν τῆς Οὐρανίας. Τότε στραφείς πρὸς αὐτὴν εἶπεν ὑποκριτικῶς·

— Καὶ ὅμως, κυρία, πρὸ πολλοῦ ἐρμηστεύθητε αὐτόν.

— Ἦμην τότε τόσο νέος καὶ τόσο τρελὴ, ὥστε χωρὶς νὰ ἐννοῦ ἔδωκα τὸν λόγον μου· ὁ πατήρ μου τὸ ἤθελεν, ἤθελα καὶ ἐγὼ νὰ κατοικήσω εἰς Παρισίους· ἀλλὰ καὶ ὁ Κ. Τεσιῆ, νομίζω, δὲν θὰ εὐδωρήσῃ σπουδαιότερον τὸ πρᾶγμα. Εὐτυχῶς ἡ πειρὰ μᾶς ἐδίδαξεν ἐγκαίρως ὅτι δὲν συμφωνοῦμεν οἱ δύο· δὲν τὸν κατήγορῶ, ὁμολογῶ ὅτι ἐγὼ πταίω. Φαίνεται ὅτι ἔχω πολλὰ ἐλαττώματα, ὅτι εἶμαι ἀνόητος, ἰδιότροπος, κακῆ μάστιγα· διὰ τοῦτο ἔχω ἀνάγκην συγκαταβάσεως ἐκ μέρους ἐκείνου ὅστις θὰ μὲ ὑπανδρευθῇ· ὁ Κ. Τεσιῆ δὲν ἐφάνη τοιοῦτος. Σήμερον ἐννοῶ ὅτι δὲν θὰ ζήσω εὐτυχῶς. Λέγω μὲ παρρησίαν τὴν γνώμην μου· ἂν τὸν ὑπανδρευθῆν θὰ ἀνεκάλυπτε γρήγορα ὅτι δὲν τὸν ἀγαπῶ, καὶ ἴσως θὰ ἐλυπεῖτο.

Ὁ Ἀνδρέας περιήρατο εἰς τὸ σκῆνωμα τεταραγμένους.

— Καὶ ἂν ἐπιστρέψῃ, πῶς θὰ τὸν δεχθῆτε; ἠρώτησε.

— Θὰ τὸν εἶπῶ ὅ,τι εἶπα καὶ εἰς σὺς.

— Πῶς! ἂν τὴν ὄραν ταύτην ἐπαρουσιάζετο καὶ ἐπιπτεν εἰς τὰ γόνατά σου· . . .

— Θὰ τὸν ἔλεγα ἀδιστάκτως· «Δὲν σ' ἀγαπῶ, καὶ δὲν θὰ σὲ ὑπανδρευθῶ ποτέ.»

Ὁ Ἀνδρέας, εὐρεθείς τὴν στιγμὴν ἐκείνην πλησίον εἰς τὸ παράθυρον, παρεμέρισε τὸ παραπέτασμα, καὶ ἀμέσως ἐφάνη ἡ ἐξηγριωμένη κεφαλὴ τοῦ Τε-

σιῆ. Καὶ ἡ μὲν Κ. Ρενιώ νομίσασα ὅτι ἦτο κλέπτῃς ἀφῆκε κραυγὴν, ἡ δὲ Οὐρανία, ἀναγνωρίσασα τὸν μνηστῆρά τῆς, ἀπελιώθη, καὶ ὁ Ἀνδρέας, προσποιηθεὶς ὅτι τότε πρῶτον ἔβλεπεν αὐτὸν ἀνέραζε.

— Καλῶς ὦρες, φίλε μου; τί κάμνεις;

Ὁ δὲ Τεσιῆ ὅλως κατὰκοπος, τρέμων τοὺς πόδας καὶ πονῶν τοὺς δακτύλους, κατεβρέχθη ὑπὸ ψυχροῦ ἰδρώτος. Καὶ ἤθελσε μὲν νὰ μειδιάσῃ, ἀλλὰ τοσοῦτῳ γελοῖον κατέστη τὸ ἦθος του, ὥστε αἱ δύο κυρίαι ἀνακαγχάσασαι ἔφυγον δραμαίαι. Μόνος ὁ Ἀνδρέας μείνας ἠρώτησεν αὐτὸν μετὰ σοβαρότητος τείνας τὴν δεξιάν·

— Πῶς εὐρέθῃ; αὐτοῦ, Ἀριστείδη, κολλημένους εἰς κισσός;

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΛΟΓΙΟΝ ΧΙΩΝ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ.

ΛΕΩΝ Ο ΑΛΛΑΤΙΟΣ.

Ὁ πολυμυθὴς καὶ πολυγράφος οὗτος τῆς προπαρελθούσης ἑκατονταετηρίδος συγγραφεὺς (α), ὁ μέγχοι μανίης τῆς Παπικῆς Ἀρχῆς ἐνέμενος ὑπέρμαχος (β) καὶ τοῦ Ὀρθοδόξου πατρῖου ἡμῶν δόγματος ἀσπονδος κατήγορος (γ), ὁ ἄπαντας σχεδὸν Ἕλληνας τε καὶ ἀλλοδαποὺς συγγραφεῖς ἀναγνοὺς, καὶ τὰ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν χωρὶς τὰ πλείω ἐν τῇ ἑαυτοῦ εὐρείᾳ καὶ ὄντως τεραστῇ μνήμῃ προχειρὰ ἔχων, ὡς τοῦτο δηλοῦται ἐκ τῶν ἐν τοῖς πολυπληθεῖσι καὶ πολυεδεῖσι πονήμασιν αὐτοῦ ἐντύποις ἢ χειρογράφοις μνημονευόμενων, ἐγεννήθη μὲν ἐν Χίῳ τῷ 1586 ἔτει, Ἰουλίου μηνὸς 22 (δ), ἐξ ἰθαγενῶν γονέων τὸ θυτικὸν θεῖσκουμα προσθευόντων (ε); καὶ εἰς τὰς μεσαιᾶς τῆς κοινωνικῆς κλιμακῆς βαθυμίδας ἀνηκόντων, ἐτελεύτησε δὲ ἐν Ρώμῃ, τῷ 1669, Ἰανουαρίου 19 (ς), καὶ οἱ τὸν βίον αὐτοῦ ἱστορήσαντες βιογράφοι μνημονεύουσι (ζ).

Καὶ τὰ μὲν περὶ γεννήσεως, πατρῖδος, γονέων καὶ θρησκείας Ἀέοντος τοῦ Ἀλλατίου τοιαῦτα ὅποια δὲ τὰ περὶ ἐκπαιδεύσεως, ἀμῆς καὶ τελευτῆς αὐτοῦ;

Ἐνεατῆς, κατ' ἄλλους δεκαετῆς μόλις τὴν ἡλικίαν ὄν, ἐστάλη ἐκ Χίου εἰς Καλαβρίαν τῆς Νεαπόλεως, ἐνθα ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ εὐγενοῦς καὶ κρατικοῦ Σπινέλλου οἴκου ἤρξατο τῶν προκαταρκτικῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων ἐν τῇ ἐκεῖ Σχολῇ, ὑπὸ πάντων τῶν διδασκάλων διὰ τὸ ὀξύμαθες καὶ ἄσπονδοι καὶ φιλόπονον ἐπαινούμενος, καὶ διὰ τὸ εὐπροσήγορον, ἀστέιον καὶ ἐπίχρηι τοῦ ἤθους ἀγνώμωνος.

Δεκαεταετηρῆς (1600) μετέβη εἰς Ρώμην, καὶ διὰ τῆς τοῦ προστάτου αὐτοῦ Καρδινάλιου Φιλίππου Σπινέλλου ἐπιφροῆς κατετάχθη εἰς τὸ ἐκεῖ πνευματικῶν μετ' ἄλλων νέων Ἑλλήνων ὑπὸ τοῦ τῆς Ρώμης κλεινοῦ Ποντίφικος Ἀέοντος Δεκάτου, κατὰ προτροπὴν Ἰωάννου Ἀσκαρέως τοῦ Ρουδακινοῦ, ὅστις μετὰ τὴν τοῦ Βυζαντινοῦ θρόνου κατάλυσιν εἶχε καταφύγει εἰς Ἰταλίαν σὺν τῷ πατρὶ καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς τὴν πανωλεθρίαν ἐκείνην διαφυγοῦσι. Τὸ Πανεπιστήμιον τοῦτο εἶχεν ἰδρυθῆ τὸ 1513, καὶ ὡς μέγας πυρὸς ἐν νυκτὶ ἀσελήνῃ ἐξέπεμπε τὰς λάμπεις αὐτοῦ καὶ ἄπασαν τὴν Ἑσπερίαν Εὐρώπην. Διήκουσε δὲ ὁ Ἀέων τῶν μαθημάτων τῆς φιλοσοφίας, τῆς Θεολογίας καὶ τῆς φιλολογίας.

Καὶ ταῦτα μὲν αὐτῷ Βαρνάβδος δὲ Ἰουστινιανὸς ὁ Χίος, ὁ τῆς ἐν Νεαπόλει Ἀγγλῶνης τότε ἐπίσκοπος, ἀνὴρ τὰ μάλιστα νουεχῆς καὶ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων οὐκ ἄμοιρος, ἀκούσας τὸν ἑαυτοῦ νεκρὸν συμπολίτην ὑπὸ πολλῶν σοφῶν ἀνδρῶν ὀχυμαζόμενον καὶ ἐπυσημούμενον, προσετέλει εἰς συνέντευξιν καὶ προσέφερεν αὐτῷ, ἀντὶ ἀδράς χρηματικῆς μνησκείας ἀμοιβῆς, τὴν θέσιν μεγάλου τοποτηρητοῦ, ἢ δεχθεὶς ὁ Ἀλλάτιος μετὰ διετίαν ἐγκατέλιπε, ποθῶν ἀσπασσῆαι τοὺς γονεῖς, καὶ τὸν αἰθριὸν καὶ ποιητικὸν τῆς φύσεως αὐτοῦ γῆς οὐρανὸν ἰδεῖν.

Μετὰ πολυῶδον καὶ ἐπίπονον πλοῦν ἀφικνεῖται τέλος εἰς Χίον, καὶ ὑπὸ τῆς μηχανικῆς Θεᾶς τῶν ὑπὸ μυροδόλων δένδρων καταφύτων καὶ ὑπὸ χλόης κεκαλυμμένων ὄρεων καὶ πεδιδάων αὐτῆς θεληθεῖς, τὸν λοιπὸν τοῦ βίου χρόνον ἐν τῇ τερπνῇ ταύτῃ τῆς εὐραίου Ἰωνίας νήσῳ διελεῖν ἀπεφάσισε, καὶ μετὰ χαρᾶς τὸ αὐτὸ ὑψηλὸν ὑπόδηγμα ὁ παρὰ τῷ τῆς Ἀγγλῶνης κατέχευε, παρὰ τῷ ἐκεῖ Λατίνῳ ἐπισκόπῳ Βιάρκῳ Ἰουστινιανῷ τῷ Χίῳ δέχεται.

Χρόνου δὲ προϊόντος, ἀσθενεὶς (θ) περιπεσὼν, τὴν ἱατρικὴν ἐπιστήμην ἐκμαθεῖν ἐπόθησεν, ἵνα δι' αὐτῆς τοῖς συμπολίταις αὐτοῦ ὠφέλιμος γένηται. Διὸ ἐπανέρχεται εἰς Ρώμην καὶ τῶν τοῦ σοφοῦ Ἰουλίου Καίσαρος Λαγάλλα μαθημάτων ἀρραπάμενος, ἄρα δὲ καὶ τὸν διδασκαρικὸν στέφανον προσκτησάμενος, εἰς Χίον ἐπανέρχεται, ἐνθα οὐχὶ τοῦ σώματος μόνου, ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς ἱατρὸς καθίσταται, διδάσκων τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν τοῖς ἐν τῷ διὰ δαπάνης αὐτοῦ ἐγεροθέντι Σχολεῖῳ (ι) φοιτῶσι τῶν Λυτικῶν Χίων παισίν.

Οὐ πολὺ δὲ μετὰ τὴν τοῦ παιδευτηρίου ἀνέγερσιν, οἱ ὑπὲρ δυνάμιν μόχοι ἐξησθῆσαν τὸ σῶμα αὐτοῦ· διὸ ἀναβίς εἰς ἄλλους τὴν διεθυσσιν καὶ διδασκαλίαν, κατέλιπε καὶ ἐκ δευτέρου τὴν προσφιλεῖς γενέθλιον χώραν, ἢν ἐπέπρωτο μὴ ἐπινοεῖν πλοῦν, καὶ εἰς Ρώμην μετέβη κατὰ πρόσκλησιν τοῦ τότε

ἀρχιερέα-τόντος Γρηγορίου ΙΒ', τοῦ κατὰ τὸ 1622 ἔτος (α) ἀποστείλαντος αὐτὸν εἰς Ἐδέλδερν, ἵνα παρὰ τὴν καὶ ἐκείθεν εἰς τὸ Βατικανὸν μεταφέρῃ τὴν πλουσίαν χειρογράφων πολυτιμῶν καὶ σπανίων ἐντύπων βιβλίων βιβλιοθήκην τοῦ Παλατινοῦ Ἐκλέκτορος Φρειδερίκου Ε', ἣν αὐτῷ ὁ τῆς Βαυαρίας Δουξ Μαξιμιλιανὸς ὁ Μέγας ἐδωρήσατο.

Ἐπανελθὼν εἰς Ρώμην, καὶ τὸν προστάτην καὶ φίλον αὐτοῦ Πάπαν εὐρών τεθνηκότα, ἀντὶ ἀμοιβῆς (β), ἦν δικαίως καὶ ἐπιζήσιος ἀνέμενεν, ἐτίθη εἰς εἰρήτην, σοκορμηθεὶς ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Γάσπαρον Σαλόππιον, ὡς σφετερισθεὶς τῶν πολυτιμοτέρων τῆς βιβλιοθήκης κειμηλίων. Καὶ εἰ μὲν ἡ κατὰ τὸ Αεοντος κατηγορία ἦτο βράσιμος οὐκ οἶδαμεν οἷδαμεν ἡμῶς ὅτι ἀγθαίς εἰς δίκην, καὶ δικασθεὶς ἠλώθη, καὶ ἀποφυλακισθεὶς ὑπὸ τοῦ Καρδινάλιου Ακαίου Βήσια (γ) φύλαξ τῆς βιβλιοθήκης αὐτοῦ ἀνεδείχθη τούτου δὲ τελευτήσαντος τῷ 1638, Νοεμβρίου 29 (δ), μετετέθη ὡς τοιοῦτος ἐν τῇ τοῦ Φραγκίσκου Βαρβερίνου (ε) Καρδινάλιου καὶ τούτου, περὶ ᾧ μέχρι τοῦ 1661 ἔτους διέμεινεν, ὅτε ἀποβιώσαντος τοῦ βιβλιοφύλακος τοῦ Βατικανοῦ Λουκᾶ Ὀλστανίου (ς), διωρίσθη διάδοχος αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Πάπα Αλεξάνδρου τοῦ Ζ'.

Τοιαῦτα καὶ τὰ περὶ ἐκπαιδεύσεως καὶ βιοτῆς Λέοντος τοῦ Ἀλλατίου ὑπὸ τῶν ἱστοριογράφων μνημεύμενα. Ἰάκωβος δὲ Παστρίκιος, ὁ τὰ μετὰ τὴν ἐκ γῆρατος τοῦ Ἀλλατίου τελευτήν βιβλία (ζ) αὐτοῦ κληρονομήσας ἱστορεῖ, καθ' ἃ Ἰωάννης ὁ Μικελλῶν ἐν τῷ ἔκτου συγγράμματι τῷ ἐπιγραφόμενῳ *Itaλικὸν Μουσεῖον μνημονεύει*, ὅτι, ἐρωτηθεὶς ποτε ὁ Ἀλλατίος ὑπὸ τοῦ Ποντίφικου Αλεξάνδρου τοῦ Ζ' «Ἰνα τί οὐ νυμφεύεται;» — «Ἰνα εἶμι ἐλεύθερος τὸ μοναχικὸν σχῆμα λαβεῖν, ἀπήντησεν. — «Ἰνα τί οὐν αὐτὸ οὐ λαμβάνεις;» — «Ἰνα δύναμαι γυναῖκα νυμφεῦσθαι ὅποταν βούλωμαι, ἀνταπάντησε;» (η). Διήλοε δὲ ἅπαντα τὸν βίον ταλαντευόμενος μεταξὺ γυναικῶς καὶ ἐνορίας. Καὶ πιθανὸν μὲν μετενόησε γηράσας ὅτι οὐδεμίαν ἐξελέξατο. Ἰπὸς ἡμῶς εἰ ἐξέλεγε μετενοεῖ ἀκαταπαύστως ἐπὶ πεντηκονταετίαν. Ὁ αὐτὸς Παστρίκιος ὅστις, ὡς γνωστὸν, οὐκείνοτος αὐτῷ ἐπὶ πολλὸν χρόνον διετέλεσε καὶ ἐγίνωσκε πάντα τὰ κατ' αὐτὸν, μαρτυρεῖ ὅτι ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτους ἐνικυτοῦς μίαν μόνην καὶ τὴν αὐτὴν γραφίδα μετεχειρίσθη πρὸς γραφὴν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης (θ), καὶ ὅτι ἀπολέσας αὐτὴν περίλυπος μέχρι δακρύων ἐγένετο. Πρὸς δὲ, ὅτι καθ' ἐκάστην σχεδὸν ἐσπέραν ἐσύγαζεν εἰς τὸ ἐν Βώμη θέατρον τῶν νευροσπάσων, ἃ ἐνησμενίζετο λανθεώμενος, καὶ ὅτι ἐπὶ μίαν μόνην νύκτα ἀνέγραψε χειρογράφον ἐπιγραφόμενον «*Diurno Romano Pontificum*» (κ), ὅπερ Μα-

νχῆς τοῦ Σιστερσιανοῦ τάγματος, Ἰλλαρίων Βαρμάτιος, καλούμενος, ἐδάνεισεν αὐτῷ.

Τοιαῦτα καὶ ἄλλα τοιαῦτα περὶ τοῦ αἰδίουμου χρονοῦ; σοφοῦ τούτου ἀνδρὸς ἐλέχθησαν καὶ ἐγράφησαν ὑπὸ τῶν συγχρόνων καὶ μετχρονιστέρων χρονογράφων ἀνέκδοτα, ζωπρότατα τὰς εἴς; καὶ τὸν χαρακτήρα αὐτοῦ ἐξικονίζοντα. Δεῦτε νῦν ἰδωμεν ὅποια καὶ πόσα τὰ ὑπ' αὐτοῦ συντελέσθηκα ἢ μεθερμηνευθέντα συγγράμματα, ἐξετάζοντες πρῶτον ἐν ἐκτάσει καὶ χρονολογικῇ τάξει, ὡς εἰκός, τὰ διὰ τοῦ τύπου δημοσιευθέντα (κα), καὶ ἔπειτα διὰ βραχέων τὰ ἐν ταῖς δημοσίαις καὶ ἰδιωτικαῖς τῶν τῆς ὑψηλοῦ μεγαλοπόλεων βιβλιοθηκῆς ἀνέκδοτα εἰσέτι μετὰ πολλῶν ἄλλων τῆς ἀρχαιότητος, εὐρωτιῶν τῶν χειρογράφων κείμενα (1).

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

ΛΟΓΟΥ ΠΟΙΜΕΝΙΚΩΝ τὰ κατὰ Ἀφρὴν καὶ Χλόην λόγους τίτταρες, ἐπιμελεία καὶ διορθώσεις καὶ προσθέσεις πλείστων σημειώσεων Ν. Σ. ΜΙΚΚΟΛΟΥ. Ἐν Παρισίῳ 1875.

Τούτο ὑπάρχει τὸ τελευταῖον φιλοπόνημα τοῦ μακαρίτου Πικκόλου, οὗ τινος τὴν εἰς τὰ ἄνω μετὰστάσιν ἀνηγγεῖλαμεν τὸ 1865 ἔτος (2). Ἐξεδόθη δὲ εἰς φῶς μετὰ θάνατον αὐτοῦ ἐπιστολίᾳ τοῦ ἐν Παρισίῳ σοφοῦ καθηγητοῦ Κ. Έgger. Τοῦ δὲ λόγου, Ἕλληνας μὲν συγγραφέας ἀκμάσαντος τὴν ἑκατονηταετηρίδα μ. Χ, μὴ ἔχοντος ὅμως καὶ τὸ ὄνομα ἑλληνικὸν, δι' ὃ καὶ παραρθερὲν ἢ ὑποβοηθούμενον νομίζεται, εἶναι τὸ μόνον σωζόμενον ἔργον.

Ὁ μῦθος τῶν *Ποιμενικῶν* εἶναι ἀπλοῦστατος. Δύο ποιμένες Μιτυληναῖοι εὗρον κατὰ τύχην εἰς τοὺς ἀγρούς δύο βρέφη, ἕρπον καὶ θῆλυ, γυλακτουχοῦμενα τὸ μὲν ὑπὸ αἰγῆς, τὸ δὲ ὑπὸ οἴδης ἢ προβατίνης. Λαθόντες δὲ υἱοθέτησαν καὶ ἀνέθρεψαν αὐτὰ μετὰ πλείστων ἐπιμελείας ἢ ὅση ἐπρεπεῖν εἰς βοσκούς, διότι τὰ παρ' αὐτοῖς εὐρεθέντα γνωρίσματα ὅτε ἀνεκλήφθησαν εἰδείκνουν ἐπίσημον καταγωγὴν.

Τὰ δύο παιδιά «ταχὺ μάλα ἠύξησαν, καὶ κάλλος αὐτοῖς ἐξεφαίνετο κρείττον ἀγροικίας» καὶ ἐπειδὴ ὀδηγοῦντα ποιμνία ἐλάμβανον ἀφορμὰς νὰ συναντῶνται καθ' ἐκάστην, καὶ νὰ συνδιαλέγωνται, καὶ νὰ συμπαιζώσιν, καὶ νὰ συντρώγωνσιν, ἠθροάνθησαν ἀμοιβαίαν τινὰ κλίσην, τὴν κλίσην ἐκείνην, τὴν ὁποῖαν, ὡς ἀξιοῦ-

(1) Εἰς ἐπιμένα φυλλάδια θύλουσι καταχωρισθῆ αἱ τε σημειώσεις καὶ ἅσα ἄλλα ὑπόκειται ὁ συγγραφεὺς τῆς ἀνωτέρω διατριβῆς. Σημ. Πανδ. (2) Πανδ. τόμ. ΙΣΤ', σελ. 108.

ἔ ἡμέτερος συγγραφεὺς, «οὐδαίς ἐρυγὴν ἢ φούζεσαι, μέχει ἂν κάλλος ἢ καὶ ὀφθαλμοὶ βλέπωσι.»

Μετὰ τὰς ἀπαρχὰς ταύτας τῆς κλίσεως εὐκολον νὰ ἐνοήσωμεν τοῦ ἔλξε τοῦ πρῶτου ὁ Ἀφρὴς καὶ ἡ Χλόη, οὕτω ὠνομάζοντο οἱ δύο νέοι, ἦλθον εἰς γάμου κοινωνίαν, ἀνευρόντες καὶ τοὺς πλουσίους αὐτῶν γονεῖς. Ἔως οὐ ὅμως φθάσῃ τὸ μακάριον αὐτὸ τέλος, πολλὰ παρεπέστησαν ἐπεισόδια, ἅτινα διὰ τὸ ἀνεμείνον τῆς διηγήσεως «εὐστομα κείσθω».

Καὶ τὸ ὄρος δὲ τοῦ συγγραφέως ἀφελέστατον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἢ περιγραφή φέρ' εἶπεν τοῦ ἔξρος φαίνεται ἤμην φυσικωτάτη καὶ ὄλιως τερπνὴ. «Ἦρος ἦν ἀρχὴ καὶ πάντα ἡμᾶζον ἄνοθη, τὰ ἐν θρυμῶσι, τὰ ἐν λειμῶσι, καὶ ὅσα θρεαί' βόμβος ἦν ἦδη μελιτῶν, ἦρος ἐρνίθων μουσικῶν, σκιρτήματα ποιμνίων ἀρτιγενήτων ἄρνες ἐπαίρων ἐν τοῖς ὄρεσι, ἐβόμβου ἐν ταῖς λειμῶσιν αἱ μέλιτται, ἐν ταῖς λόχμαῖς κατῆδον ἐρνίθες.»

Οὐδὲν ἦν τὸν χοῖρεσσα καὶ ἡ τοῦ τέλους τοῦ ἔξρος περιγραφή «Ἦρος ἦν ἦδη τέλος καὶ θέρους ἀρχὴ, καὶ πάντα ἐν ἀκμῇ δένδρα ἐν καρποῖς, πεδία ἐν λήθαις. Ἦδεικ μὲν τερτίγων ἦχῃ, γλυκεῖα δὲ ὀπώρας ὀδμή, τερπνὴ δὲ ποιμνίων βλαγῆ. Ἐλάσαν ἄν τις καὶ τοὺς ποταμοὺς ἄδειν ἠρέμα βέοντας, καὶ τοὺς ἀνέμους σφύρτειν ταῖς πίτυσιν ἐμπνέοντας, καὶ τὰ βῆλα ἐρῶντα πίπτειν χυμαὶ καὶ τὸν ἥλιον φιλόκαλον ὄντα πάντας ἀποδύειν.»

Ἀκωνικὴ μὲν ἀμφότεροι αἱ περιγραφαί· οἱ νεώτεροι ἠθέλον ἀφιερώσει εἰς ἐκάστην αὐτῶν ἀνά μίαν τοὐλάχιστον σελίδα, πλήρη πολλάκις ἀνουσίων λεπτολογιῶν ἄλλ' ὅμως ἀληθέσταται, φυσικωτάται καὶ τερψίθυμοι.

Χαριέστατος δὲ καὶ ὄλιος παιδικὴν καὶ ἀθῶν ἐμφαίνων καρδίαν ὁ μονόλογος τῆς Χλόης, ὅτε ἠθροάνθη ἐκυτὴν πάσχουσαν, καὶ πάσχουσαν πάθος οὐ ἔνεκα «τροφῆς ἡμέλει, νύκτωρ ἠγρόπινει, τῆς ἀγέλης κατεφρόνη' νῦν ἐγέλα, νῦν ἐκλαξεν' εἶτα ἐκάθευδαν, εἶτ' ἀνεπήδα' ὄχρῖα τὸ πρόσωπον, ἐρυθήματι αὐτῆς ἐφλέγατο.» Ὅποιον ἄρα γε τὸ ἀλλόκοτον τοῦτο πάθος; ἠρώτα ἐκυτὴν ἢ ταλαίπωρος. Βλέπω ὅτι πονῶ, λυποῦμαι, τήκομαι, κλαίω, ἀλλὰ δὲν ἐνοῶ διατί. «Νῦν ἐγὼ νοσῶ μὲν, τί δ' ἢ νόσος ἀγνοῶ' ἀλγῶ καὶ ἔλκος οὐκ ἔστι μοι' λυποῦμαι καὶ οὐδὲν τῶν προβάτων ἀπώλομαι μοι' κάουμι καὶ ἐν σκιᾷ τοσαύτη κίθημαι. Πόσοι βράτοι με πολλάκις ἠμύξαν, καὶ οὐκ ἐκλαυσα' πόσαι μέλιτται κέντρον ἐνήκαν, ἀλλ' ἔφερα' τούτῳ δὲ τὸ γύττον μου τὴν καρδίαν πάντων ἐκείνων μικρότερον. Καλὸς ὁ Ἀφρὴς, καὶ γὰρ τὰ ἄνοθη' καλὸν ἢ σφίγγ' αὐτοῦ φθόγγεται, καὶ γὰρ αἱ ἀκρόνεις' ἀλλ' ἐκείνων οὐδαίς μοι λόγος. Εἶθε αὐτοῦ σφίγγ' ἐγεγόνην, ἵν' ἐμπνέῃ μοι' εἶθε αἴξ' ἵν' ὑπ' ἐ-

κείνου νέμοιμαι. . . Οἶχομαι, νύμφαι φίλαι. . . 1 (1) Τοιοῦτο τὸ πόνημα δ' ἐπιδιόρθωσε καὶ διὰ μακρῶν σχολίων ὑπεμνημάτισεν ὁ ἡμέτερος Πικκόλος, ὅστις, ὡς καὶ ἐξ ἄλλων αὐτοῦ ἔργων συμπεραίνομεν, ἔγχα πὰ τὰς συγγραφὰς ἐξ ὧν μανθάνομεν τὴν ἱστορίαν τῆς κοινωνίας. Ἐπειδὴ δὲ αἱ περὶ αὐτοῦ προδρομοσιουθεῖσαι εἰδήσεις ἦσαν ἀτελεῖς, παρατέτομεν τὰς ὑπὸ τοῦ Κ. Έgger προταχθείσας εἰς τὸ ἀνά χεῖρας κομψότατα τατυπωμένον βιβλίδιον.

«Τὴν 4 (16) Μαρτίου 1866 ἀπέθανεν ἐν Παρισίῳ μετὰ βραχείαν νόσον ὁ Νικόλαος Σάββα Πικκόλος, βελῶς σοφός, τὸ ἦθος ἔχων ἀξίεραστον καὶ γλυκὺ, ὄνομα μὲν οὐχὶ πολύκροτον ἀλλὰ διαρκῆς ἀποκλήσας ἐν Εὐρώπῃ. Γεννηθεὶς τὸ 1792 ἔτος ἐν Τυρνάβῳ τῆς Βουλγαρίας ἐκ γονέων Ἑλληνοβουλγάρων, καὶ γνωστὸς γενόμενος μετὰ τινὰ ἔτη ἐκ τινος τραγωδίας παρ' αὐτοῦ συντεθείσης, καὶ διδαχθείσας τὸ 1823 ἐν Ὀδησσῷ, ἐκλήθη παρα τοῦ Γαβύφορδ καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας ἐν Κερκύρῃ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ ἔργον ἦτο ἐπίπονον καὶ αὐτὸς ἐπεθύμει ν' αὐξήσῃ τὰς ἰδίας γνώσεις, ἀπῆλθεν εἰς Βολωνίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἱατρικῶν αὐτοῦ μελετῶν, ἃς εἶχεν ἀρχίσει προτοῦ ἐν Παρισίῳ. Στεφθεὶς δὲ διδάκτωρ μετέβη εἰς Βουκουρεῖστιον, ὅπου μετέλλετο τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ, ὀνομασθεὶς συγχρόνως γενικός ἐφορος τῶν σχολείων καὶ ἀνώτατος τοῦ νοσοκομείου ἐπιθεωρητῆς. Ὅτε δὲ κατεσκεύασέ τινα περιουσίαν ἐπανῆλθεν εἰς Παρισίους, ὅπου πάλαι ὑπῆρξε μαθητῆς τοῦ ἐνδόξου Κοραῆ, καὶ διήγε τὸν βίον καλλιεργῶν τὰ τε γράμματα καὶ τὴν φιλίαν, καὶ ἐπιμελούμενος τὴν πάσχουσαν αὐτοῦ υγιάν. Δύο συλλογαὶ ποιήσεων πρωτοτύπων καὶ μεταπεφρασμένων, πολλὰ τιμώμεναι ὑπὸ τῶν εἰδημόνων, αἱ μεταφράσεις τοῦ περὶ Μεθόδου λόγου καὶ τῶν ὠραίων μυθιστοριῶν τοῦ Σακμπιέρου, ἢ ἐπιδιόρθωσις τοῦ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Κασίχρος ἀρτίως ἀνακαλυφθέντος ποιηματίου Νικολάου τοῦ Ἀμασκηνοῦ, τὸ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀνθολογίαν παράρτημα, ἢ μετὰ κριτικῶν ἐπιστασιῶν ἑκδοσις τῆς περὶ Ζῶων ἱστορίας τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ πολλὰ ἄρθρα δημοσιευθέντα διὰ περιοδικῶν συγγραμμάτων, μαρτυροῦσι τὸ φιλόπονον τοῦ ἀνδρὸς. Περὶ δὲ τὸ τέλος τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἠσυχολήθη εἰς τὴν ἐπιθεωρήσιν τῶν σήμερον ἐκδομένων Ποιμενικῶν τοῦ Λόγγου, τὴν ὁποῖαν καὶ εἶχε τελειώσει.»

(1) Ὁ βουλόμενος ἐκτενεστῆραν ἀνάλουσι τοῦ συγγράμματος ἀναγνώτω τὴν ἱστορίαν τῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις μυθιστοριογραφίας τοῦ Κ. Κωνσταντίνου Ἰ. Ἀραγῶμη, πρῶτον δημοσιεύσαντος ἑλληνιστὶ μονογραφίαν περὶ αὐτοῦ.

Η ΧΡΥΣΑΛΛΙΣ, ημερολόγιον του Βισκόντου 1608. Εν Βενετία εκ του ἑλλην. τυπογραφείου του Αγ. Γεωργίου.

Ἀπὸ ἀνγγελικῶν τὰ σταλέντα ἦν τρία Ἡμερολόγια (α), ἐλάθονεν καὶ τὸ ἐν Βενετία ἀπὸ δεκατίας δημοσιευόμενον ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Βελοῦδων ὑπὸ τὸ ὄνομα Χρυσάλλης. Ἡ Χρυσάλλης, μικρὰ μὲν τὸ μέγεθος, ὡς ἀνεκαθεν εἴθισται νὰ ἐκδίδονται τὰ ἐν Βενετία Ἡμερολόγια, οὐ μικρὰν δὲ ἔχει τὴν ἀξίαν διότι, πλὴν τῶν χρονολογικῶν εἰδήσεων, περιέχει καὶ ἄλλας, ἱστορικὰς, φιλολογικὰς, καὶ βιογραφικὰς, πολυτίμους πρὸς τε τοὺς καταγινομένους εἰς μελέτας καὶ πρὸς τοὺς ἀγαπῶντας νὰ καλλιεργῶσι τὸν νοῦν διὰ τῆς ἀναγνώσεως ἰδίως δὲ τὸ περὶ τῆς ἐν Βενετία ἑλληνικῆς ἀποικίας ὑπόμνημα, συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Κ. Ἰωάννου Βελοῦδου, ἔχει πολὺ τὸ διαφέρει. Οὐδὲν ἤττον περιέργον καὶ τὸ *Κυθῆριον Χρονικὸν* τῆς 16^{ης} ἐκατονταετηρίδος, τὸ ὅποιον χειρόγραφον τέως κείμενον ἐν τῇ Μαρκεῖᾳ βιβλιοθήκῃ, πρῶτος ἐξέδοτο τὸ ἔτος τοῦτο μετὰ σημειώσεων ὁ αὐτὸς Κ. Ἰ. Βελοῦδης.

Τῆς Χρυσάλλης τὰ θεμέλια κατέθετο πρῶτος ὁ τὴν 25 Ἰουνίου τοῦ 1866 ἔτους ἀποβίβας Σπυρίδων Βελοῦδης, οὗ τινος ἔργα κατεχωρήθησαν καὶ ἐν τῇ Πανδώρα. Ὅπως δὲ χρῆσιμον μέλος ἀπόλεσε προῶρος ἡ πολιτεία τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων μικρῶν ἐπιστολῶν, ἦν τινα ἔγραψε κατὰ τὸ ἔτος ἐκείνη ἄλλος σοφὸς Ἕλληνας, ὁ Κ. Αἰμ. Τυπάλδος, ἡ παραθέτομεν ὀλίγα τεμάχια.

«Ὁ Σπυρίδων Βελοῦδης ἐγεννήθη ἐν Βενετία καθ' ὃ ἔτος μετὰ τῆλικαυτα πολυτάραχα συμβάντα, εἶχεν ὀρίσθη τελευταῖον ὑπὸ τῆς ἀπολότου βουλήσεως τῶν νικητῶν ἡ τύχη τῆς ἀνοικετραμμένης καὶ αἵματοφύρτου Εὐρώπης. Λαβὼν τὴν προκαταρκτικὴν αὐτοῦ ἐκπαίδευσιν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Γυμνασίῳ τοῦ Φλαγγίνου, ἔσχε παιδαγωγὸν τὸν ἐνδοξόν καὶ φιλόπονον Σπυρίδωνα τὸν Βλαγγῆν.

«Ἀπόλεσας τοὺς γυνήτορας κατὰ τὴν νεανικήν ἐτι ἡλικίαν, ἀπεδύθη αὐτοπροαιρέτως εἰς τὸ στάδιον τῆς διανοητικῆς ἐκπαίδευσως, διὰ τῆς μελέτης τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἰταλῶν συγγραφέων. Πρὸς διατροφήν δὲ τῆς πρὸς τὸ εἰδέναι ἀκορέστου αὐτοῦ ἐφέσεως, καὶ ζωογόνησιν τῆς ἑαυτοῦ φαντασίας, ἦν ἐτήρησεν ἀρβυλωπὸν καὶ θάλλουσαν μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ βίου, συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον ἢ μετὰ τοῦ λογίου καὶ πρεσβυτέρου ἀυταδέλφου Ἰωάννου συνδιαίτησις, καὶ ἡ μετὰ δικήμων ἀνδρῶν τῆς τε Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἰταλίας συ-

(α) φολ. 42 σελ.

διάλεξις, οὗς ἔγνω εἰς τινὰς τῶν ἐν Βενετία περιφανῶν οἰκογενειῶν.

«Γενόμενος οἰκέλος τοῦ Κόμητος Ἀντωνίου τοῦ Παπαδοπούλου, ἀνδρὸς κοσμίου καὶ ἐν-Οὐέρμου Οἰκώτου τῶν Μουσῶν, οὐκ ἤττον δὲ καὶ ἐλευθερίου προστάτου φιλολόγων τινῶν, ἠγάπησεν αὐτὸν τοσοῦτον περιπαθῶς, ὥστε μετὰ τῶν ἐνδελεγεστέρων φροντίδων, καὶ μετὰ σπανίας ὄντως ἀφιλοκερδείας ἀπεπειράθη νὰ ἀνακουφίσῃ τὸν δύσφορον αὐτοῦ βίον, κατατρυχόμενον ὑπὸ ἀνιάτου νόσου. Μετὰ τὸν θάνατον τούτου ὁ Σπυρίδων Βελοῦδης συνεκέντρωσεν ἅπασαν τὴν ἑαυτοῦ στοργὴν εἰς ὀλίγους μὲν, ἀλλὰ βελτίστους φίλους, καὶ εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀυταδέλφου Ἰωάννου, ἣν ἐθεώρει ὡς ἑαυτοῦ ἴδιαν.

«Ἀπέναντι τοσοῦτω εὐελπίδων προσδοκίῳ, ἐπέπρωτο νὰ ἐνακήψῃ ὁ ἀφιπιδίος αὐτοῦ θάνατος ἐν ἀκμαίᾳ ἐτι ἡλικίᾳ καὶ ἐν ὀλοσχερῇ ὑγίειᾳ.

«Μεταξὺ τῶν ψυχικῶν δυνάμεων τοῦ θεωῶτος ἐπεκράτει τὸ φίλτρον τῆς ἀγάπης. Ἀναιδῆς τις ἀγνωμοσύνη, λίαν βραδέως ἀποκαλυφθεῖσα αὐτῷ, ἠνέωξε πρὸ ὥρας τὸν ἑαυτοῦ τάφον. Φύσει φιλόφρων τὴν συμπεριφορὰν, καὶ εὐθυμὸς τὸν χαρακτήρα, ἐτήγχανεν ἐδραίας μνήμης καὶ ἀπροπαρασκευάστου φαντασίας. Αἰσθανόμενος ἐνδομύχως τὴν φιλίαν, προὐλαμβάνεν ἀεὶ ποτε τὰς ἐπιθυμίας τῶν φίλων, προσφερόμενος αὐτοῖς μετὰ περιπαθοῦς μερίμνης, φιλοφροσύνης τε καὶ εὐκρινείας.

«Τὸ γοργὸν αὐτοῦ διαλέγεσθαι, καὶ αἱ ποιτικαὶ γνώσεις, ἃς προσεκτήσατο διὰ τῆς μελέτης τῆς συγχρόνου Ἑλληνικῆς, Ἰταλικῆς καὶ Γαλλικῆς φιλολογίας, καθίστων αὐτὸν ἱκανὸν νὰ ἀφηγητῆ μετὰ πλείστης ὄσης ἐτοιμότητος, ἐμπεριστατωμένως καὶ χρονολογικῶς ποικίλα καὶ διάφορα γεγονότα. Ἐπιμελής ἀναγνώστης, ὅσον ἐνεστι, τῶν Ἐφημερίδων, ἠθολόγει πᾶν νεοφανὲς βιβλίον, ἐναποταμιεύων ἑαυτῷ οὐ μόνον πλάσας τὰς ἀξίας λόγου γνώσεις, ἀλλὰ καὶ τὰς λανθανούσας τοὺς πλείστους τῶν ἀναγνώστων. Ἀφθονα εἰσι τὰ παρ' αὐτοῦ συλλεχθέντα ἀπανθίσματα, ἀφορῶντα ἰδίως τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν βιογραφίαν καὶ γραμματολογίαν, ἄτινα, καὶ περ παριστάμενα τοῖς ἀλλοτρίοις ἀμωρφοῦς τις συλλογῇ, ἀλλ' οὐχὶ βεβαίως καὶ αὐτῷ, εὐθετὸς τις ἐκλογὴ τούτων ἠθελε παράσχει ὕλην καινοφανῶν εἰδήσεων τῷ μέλλοντι νὰ συγγράψῃ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἡμετέρου πολιτισμοῦ, ἀπὸ τῆς τελευταίας πεντηκονταετηρίδος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος μέχρι τῆς ἐνεσώσης ἐποχῆς.

«Παροτρυνθεὶς πολλάκις παρ' ἐμοῦ, ὅπως

διευθετήσῃ τὰ βηθέντα ἱστορικὰ ἀπανθίσματα, αὐτος προὔτιθετο νὰ ἀναμορφώσῃ τὸ περὶ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας σύγγραμμα τοῦ Ῥίζου Νερούλου, ὅπερ, καὶ τοι ἀντομον καὶ ἀτελές, θεωρεῖται καὶ τὴν σήμερον ὡς ἡ μόνη πραγματεία, ἣτις διαλαμβάνει ὑπὸ γενικὴν τινα ἐποψὴν πᾶν ὃ, τι ἐπραξάν, ἢ ἀπεπειράθησαν νὰ πράξωσιν οἱ ἡμέτεροι ἐν τῷ μέσῳ τῆς Ὀθωμανικῆς δουλείας. Ἐκτὸς τοῦ συγγράμματος τοῦ Ῥίζου, ὁ Βελοῦδης ἠθέλε βεβαίως συμβουλευθῆ καὶ ἑτέρους ἐκ τῶν συγγραφέων, οἱ τινες διεπραγματεύθησαν σποράδην ἐν τοῖς ἑαυτῶν πονήμασι περὶ τῆς ἡμετέρας Φιλολογίας.

«Διανοεῖτο δὲ προσέτι νὰ συγγράψῃ τὸν βίον Δημητρίου τοῦ Βαρδαλάχου, καὶ τὸν τοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ, ὑπηρετήσαντος τούτου τὰ μέγιστα τὴν πατριὴν φιλολογίαν διὰ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἑαυτοῦ Λεξικοῦ. Τοὺς βίους τούτων ὀλίγοι ἴσως ἠθέλον δυνηθῆ νὰ συντάξωσι μετὰ πλείονος πολυμαθείας ἢ ὁ Σπυρίδων. Πρέπει δὲ μὴ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι αἱ πολλαὶ αὐτοῦ οἰκογενειακαὶ φροντίδες, ὁ παρ' αὐτοῦ δαπανώμενος χρόνος εἰς διηλεκτὴ ἀλληλογραφίαν καὶ εἰς ὑπηρεσίαν τῶν φίλων, οἱ τινες πολλάκις ἐπεκαλοῦντο τὴν αὐτοῦ φιλικὴν σύμπραξιν, ἀφείλον αὐτῷ τὸν χρόνον, ὃν ἐπωφέλεστερον ἠθέλεν ἀφιερῶσαι εἰς τὴν μελέτην, καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν τοῦ ἰδίου ἔθνους. Οὐκ ἤττον ὁμοίως οὗτος ἐξέδωκε διὰ τοῦ τύπου τὰ ἐξῆς:

1. Ἄρθρον περὶ τῶν πολεμικῶν Ἀπομνημονεμάτων διαφόρων μαχῶν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ὀθωμανῶν ἀπὸ τοῦ 1820-1829, παρὰ Χριστοφόρου Περρβαίου. Ἐν Βενετία, 1837.

2. Ἄρθρον περὶ Ἑλληνομνημόνων, ἦτοι ἀνάμικτα Ἑλληνικά πόνημα συνταχθὲν μὲν ὑπὸ... (τουτέστιν Ἀνδρέου τοῦ Μουστοξόδου), ἐκδοθὲν δὲ ὑπὸ Κ. Νικολαΐδου Φιλαδελφῶς. Ἐν Βενετία, 1848.

3. Ἄρθρον περὶ τοῦ Προδρόμου τῶν Ἰνδικῶν μεταφράσεων Δημητρίου τοῦ Γαλανοῦ Ἀθηναίου. 1846.

4. Ὑπόμνημα περὶ Νεοφύτου Βάμβα. Ἐν Βενετία, 1855.

5. Σύντομον ὑπόμνημα περὶ Διονυσίου τοῦ Σολομοῦ. Βενετία, 1857.

6. Ἄρθρον περὶ τοῦ Βίου τοῦ Αἰσώπου ὑπὸ Α. Μουστοξόδου, ἐξελληνισθέντος ὑπὸ Ἰωάννου Βερβετσιώτου. Ἐν Κερκύρα, 1857.

7. Βιογραφία Δημητρίου τοῦ Προύση. Ἐν Βενετία, 1858.

8. Νύξεις περὶ Κωνσταντίνου τοῦ Κοῦμα. Ἐν Βενετία, 1858, μετνευθεῖσαι καὶ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικήν.

9. Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν κύριον Ι. Π. Viesseux περὶ τινος Ἀρθροῦ τοῦ Ἰταλικοῦ Ἱστορικοῦ Ἀρχείου, ὑπὲρ Ἀνδρέου Μουστοξόδου, ἀδίκως κατηγορηθέντος ὡς ὀλίγον ἀγαπήσαντος τὴν Ἰταλίαν 1860.

«Ἦλθον δὲ τοῦ παρ' αὐτοῦ δημοσιευθέντος πονήματος «Ἡ Μέλισσα τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας,» ἐξέδοτο Ἰταλιστὴ ἐκ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς,

10. Ἄρθρον νεκρολογικὸν περὶ Κόμητος Ἀδγουστίνου Καποδιστρίου, ἐν τῇ ἐφημερίδι «Τὰ Ἡμερήσια,» ἣτις ἐδημοσιεύετο ἐν Κερκύρα, 1858, ὅπερ καίτοι ἀνώνυμον, ἀποδίδεται Ἀνδρῆα τῷ Μουστοξόδῳ, ἐπιστηθίῳ τῆς οἰκογενείας.

«Ἐδημοσίευσεν προσέτι μετὰ προλόγων»

11. Ἐξ Ἐπιστολᾶς Ἀρισταίνετου, ἐρανισθείσας ἐκ τῆς μεταφράσεως Φραγκίσκου τοῦ Νήγηρη, κατὰ τοὺς γάμους Milan-Massari-Cornelio. Βενετία, 1843.

12. Ἐπιστολᾶς Ἀνδρέου Μουστοξόδου, Ἰππολύτου Πινδεμόντου καὶ Φραγκίσκου Νήγηρη, κατὰ τοὺς γάμους Comello-Totto. Βενετία, 1864.

«Ἐν δὲ τῷ Ἑλληνικῷ Ἡμερολόγιῳ «Ἡ Χρυσάλλης,» ἐκδομένῳ παρ' αὐτοῦ ἐτησίως ἀπὸ τοῦ 1858 κατεχώρισεν οὐ μόνον προλόγους καὶ σημειώσεις, ἀλλὰ συνεπλήρου τοῦτο διὰ τῆς καταχωρίσεως σπανίων καὶ ἀξίων λόγου ἀλλοτρίων διατριβῶν, ὡς, λ. χ. τῆς περὶ τῆς ἀρχαίας καὶ ἐνεσώσεως καταστάσεως τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Πατριαρχείου—τοῦ Βίου Ἀδαμαντίου Κοραῆ—τοῦ Σπυρίδωνος Βλαντῆ—καὶ ἰδίως τοῦ Ὑπομνηματίου περὶ τῆς ἐν Βενετία Ἑλληνικῆς Ἀποικίας, ὑπὸ τοῦ ἀυταδέλφου αὐτοῦ Ἰωάννου, πόνημα λίαν πολυτίμον. Ἐν τῇ Πανδώρα τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἐν τισὶ τῶν Ἰταλικῶν Ἐφημερίδων, ἀπαντᾷ τις διάφορα αὐτοῦ Ἄρθρα. Περισπούδαστον ὁμοίως αὐτοῦ μέλημα ἦτο τὸ Ἑλληνικὸν Τυπογραφεῖον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, οὗτινος καὶ πρὸ δύο ἡδὴ ἐτῶν ἐγένετο ἰδιοκτητῆς. Κατέβαλλεν ἤδη πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν βιβλίων, συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ ἀυταδέλφου, ὅπως αἱ ἐκδόσεις, καὶ ἰδίως αἱ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, ἐξέρχονται ἀνευ τῶν σφαλμάτων, ἅτινα δυστυχῶς εἶχον παρεισδύσει ἕνεκα τοῦ ἀνεπιτηδείου τῶν τε συνθετῶν καὶ διορθωτῶν. Εὐηρεστέτο βλέπων τὸ βηθὲν τυπογραφικὸν Κατάστημα, βάλων δσημέραι ἐπὶ τὰ πρόσω, καὶ διατρέφον διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ἐμπορικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας διαφόρους οἰκογενείας, αἱ τινες ὦν πενθοῦσι μᾶλλον τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τοῦ φίλου, ἢ τοῦ κυρίου.

Ὁ Βελοῦδης ἔσχεν ἀλληλογραφίαν μετὰ φιλολόγων τῆς τε Ἰταλίας καὶ τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Μουστοξύδης ἐν τῷ αὐτοῦ Ἑλληνομνημονίῳ, Θησαυρῷ Ἑλληνικῆς πολυμαθείας, οὗ τινος ἡ διακοπὴ ζημιᾷ μεγάλως τὴν γραμματολογίαν, μνημονεύει τὸν Βελοῦδην μετ' ἐπαύριου. Λιθιζόμενος οὗτος διακαῆ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτα, ἀνεφλέγετο ἐνδομύχως, ὁσάκις ἐγένετο λόγος περὶ τῶν ἐνδοξῶν ἀνδραγαθμάτων τῆς Ἑλληνικῆς Ἑθνεγεσίας, καὶ δὴ ἐθρήνει ἐτι μᾶλλον τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν, ἐν ἣ τὰ διάφορα κόμματα εἶχον ῥίψει ἐσχάτως τὴν πολυκαθῆ Ἑλλάδα, φοβούμενος μήπως αὕτη δὲν ἤθελεν ἀνακύψει πλέον ἐκ τῶν βασιάνων αὐτῆς. Ἄλλ' ἐγὼ ἐνεθάρρυνον αὐτόν, οὐδέποτε ἀπολέσας τὴν πρὸς τὴν θείαν Πρῶνοιαν ἐλπίδα, ἧς ἡ ἀντίληψις ἀνεδέιχθη φαινότερον ἡλίον, καὶ ὅν καιρὸν εὐάριθμοι ἄνδρες ἐπολέμησαν ἡρωϊκῶς καὶ ὑπερτέρων...

ΠΑΝΑΩΡΑ

ΑΝΑΤΡΟΦΗ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΑΡΑ ΓΟΤΘΟΙΣ. Τὰ παιδία ἀπὸ τῆς τρυφερωτέρας αὐτῶν ἡλικίας ἐξασκούντο εἰς τὸ ψῦχος, εἰς τὸν κόπον καὶ εἰς τὴν πείναν. Ἐδιδάσκοντο νὰ μεταχειρίζονται τὰ ὅπλα, νὰ κυνηγῶσιν ἄγρια ζῷα, νὰ διαβαίνωσι κολυμβῶντα τοῦς εὐρυτέρους ποταμούς καὶ νὰ πολεμῶσι γυμνοὶ μὲ ὅπλα ἀμυντικά. Δεκαπενταετῆ γινόμενα ἀνεβίβαζοντο εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀνδρῶν, καὶ εἰσῆγοντο εἰς τὸν στρατὸν ἂν διεκρίνοντο ἐπὶ βῶμῃ καὶ ἐμπειρίᾳ. Εἰς ταύτην τὴν περίστασιν ἰδιαιτέρως τις τελετὴ ἐτελεῖτο. Ἐλάμβανον τὸ ξίφος, τὴν λόγχην καὶ τὴν ἀσπίδα, καὶ συγχρόνως εἰδοποιούντο ὅτι ἐξ ἐκείνης τῆς στιγμῆς ἠδύναντο νὰ θεωρῶνται ἐκυτῶν κύριοι, καὶ ἐχρεώσταν νὰ φροντίζωσιν ὑπὲρ τῆς ἰδίας διατηρήσεως καὶ ὑπερασπίσεως διὰ τοῦ κυνηγίου καὶ τοῦ πολέμου. Ἢ προσφερομένη αὐτοῖς ἀσπίς ἦτο λευκὴ καὶ λεῖα· ἀπηγορεύετο δὲ εἰς τοὺς νέους πολεμιστὰς νὰ ζωγραφῶσι ποικίλα ματα ἐπ' αὐτῆς, πρὶν πράξωσι λυμπρόν τι καὶ ἔνδοξον. Ἢ ἀσπίς αὕτη ἐκαλεῖτο τῆς προσδοκίας.

Ὁ ζῆλος αὐτῶν ἐνκυστάσιν διὰ σχημάτων καὶ ποικιλιμάτων τὰς ἀσπίδας τῶν ἦτο τόσον μέγας, ὥστε συνεχῶς ἐξετέλουν τῶντι θαύματα ἀνδρείας καὶ θάρρους, ἠρμῶντες ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρικών τάξεων, ἀγωνιζόμενοι εἰς πρὸς ἕνα ὑπὲρ τῆς τιμῆς τοῦ νὰ περᾶσιν μεγάλως εἰς τὸ ἔθνος αὐτῶν ἐκδουλεύσεις, καὶ ν' ἀπολαύσωσι τὸ ἐπικλλόν τῆς ἀνδρείας, ἦτοι τὴν ἄδειαν τῶν ζωγραφιδῶν.

ΠΡΩΤΗ ΕΦΕΥΡΕΣΙΣ ΤΟΥ FUSIL A AIGUILLE.
Τὸ ἀκκιφλεγῆ λέγεται ὅτι εἶναι ὄλιγος γαλλικῆς ἐφευρέσεως, καὶ ἦσαν γνωστὰ, ὡς διατείνονται, ἀπὸ τοῦ 16 αἰῶνος· ὁ δὲ ἀκκιφλ ἐν βιβλίῳ τ' κεφ. Ε' τοῦ συγγράμματός του Milieu des Français, δημολεῖ περὶ τῶν ἀκκιφλεγῶν, ἐπαινῶν αὐτὰ. Ἐπὶ τῆς βασιλείας Λοδοβίκου τοῦ Γ' ὁ d'Arcy ἐφεύρεν ἐν ὅπλῳ ἄνευ λόγχης, ὃ ἐπληροῦτο ἐκ τοῦ πυθμένου (culassu), τοῦ ὁποίου ἡ μὲν κατασκευὴ ἦτο στερεωτάτη, ἡ δὲ χρήσις ἀκίνδυνος (Memoires secrets). Ἐκθεσίς τις περὶ τοῦ ὅπλου τούτου ἀνεγνώσθη ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν ἐπιστημῶν τῇ 23 Μαρτίου 1776, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα τῶν συζητήσεων ὑπῆρξεν εὐνοϊκώτατον πρὸς τὸν ἐφευρετὴν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Γριβουβῆλ, διοικητῆς τοῦ πυροβολικοῦ, ἀπεφάνθη ἐναντίον τοῦ νέου σχεδίου, πάντες ἀπεθάρρυνθησαν, καὶ οὕτω οὐδὲν ἐπράχθη.

Τριᾶκοντα μετέπειτα ἔτη Ἰαπολέων ὁ Α' ἀνεμνήσθη τῆς τοῦ d'Arcy ἐφευρέσεως, καὶ καλέσας ἕνα τῶν καλητέρων αὐτοῦ ἀξιωματικῶν, τὸν Pauly, ἐπεφρότισεν αὐτόν ἵνα ἐξετάσῃ ἐκ νέου τὸ ὅπλον. Ὁ Pauly ἔθετο une amorce fulminante, ἣν ὁ ἔθιος ἐφεύρεν, ἀλλὰ τὸ ὅπλον ἐθεωρήθη πολὺ περίπλοκον, καὶ δὲν ἐπεδοκιμάσθη. Ἐν τούτοις ὁ Pauly ἀντημείφθη γενναίως. Οὗτος εἶχε μεταξὺ τῶν ἐργασιῶν τοῦ πτωχόν τινα νέον ἐξ Ἐρφορθης, ὅστις οὐδὲν εὐδοκίμησας εἰς τὴν κλειροποιίαν ἐπέβη ἐξ ἀνάγκης εἰς τὴν δπλοποιίαν, καὶ σιωπηλῶς ἐσπούδασε τὸ σύστημα ὃ ὁ κύριος αὐτοῦ ἠθέλησε νὰ δοκιμάσῃ· διὸ λαθῶν τὸ ἀποβληθὲν ὅπλον, τὸ ἔφερον ἐν Πρωσίᾳ καὶ ἐκεῖ τὸ ἐτελειοποίησεν. Ὁ ἄσημος οὗτος ἐργάτης ἦτο ὁ ἀρέτζος. Ἐξήκοντα μετέπειτα ἔτη οἱ κύριοι αὐτοῦ ἀντημείφθησαν, ἡ δὲ τρομερὰ ἐφεύρεσις ἔφερε τὸν θρίαμβον τῆς Πρωσίας κατὰ τὴν ἐν Σαδόβα μάχην.

Φ. Α. Μ.

Λύσις τοῦ ἐν τῷ 428 γυλλιαθίου αἰνίγματος

Φῶς — φόρος — ὄρος = Φωσφόρος.